

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Doc. RNDr. Petr Anděl, CSc.

Ekotoxikologie terestrického ekosystému

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace tohoto předmětu je spolufinancována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Posuzování vlivů na životní prostředí

Centrum pro výzkum
toxických látek

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace tohoto předmětu je spolufinancována
Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem
České republiky

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace tohoto předmětu je spolufinancována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Ekotoxikologie terestrického ekosystému

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

1. Úvod do ekotoxikologie terestrického ekosystému
2. Toxikant v terestrickém ekosystému
3. Biosystém ve vztahu k toxikantu
4. Expozice terestrického ekosystému
5. **Osud toxikantů v terestrickém ekosystému**
6. Účinky toxikantu na úrovni organismu
7. Účinky toxikantů na úrovni populace
8. Účinky toxikantů na úrovni ekosystému – energie, hmota
9. Účinky toxikantů na úrovni ekosystému – řízení, vývoj
10. Metodika ekotoxikologického výzkumu

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5.

OSUD TOXIKANTU

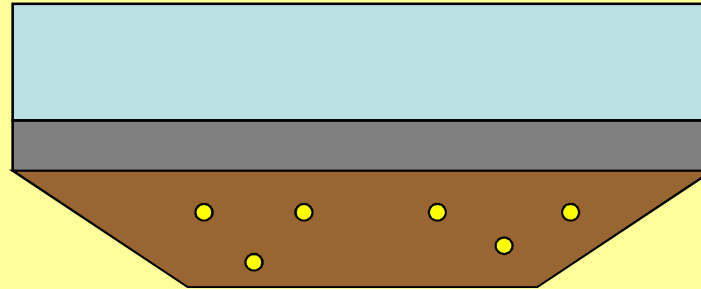
5.1.
TRANSPORT LÁTEK V
EKOSYSTÉMU

Kriminalistická záhada

Sirovodík

Anaerobní pochody
v organickém odpadu,
vznik H_2S

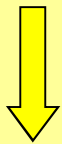
voda

anorganické sedimenty

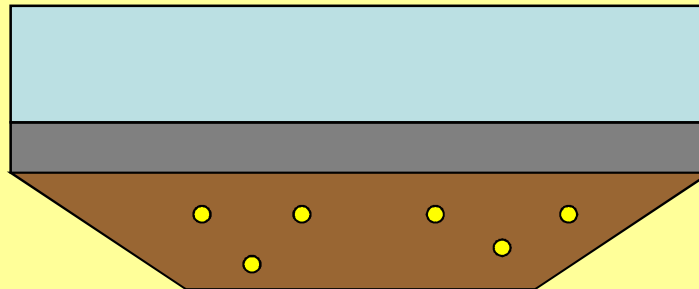
organický odpad

Sirovodík

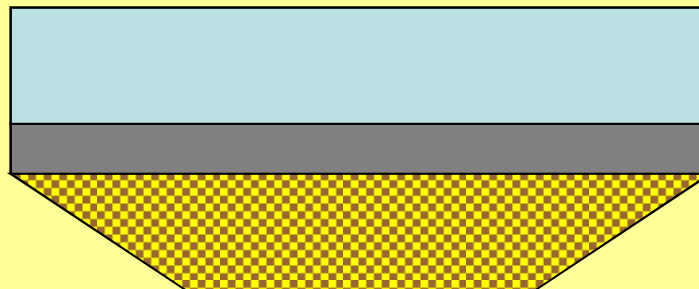
Anaerobní pochody
v organickém odpadu,
vznik H_2S

Hromadění H_2S pod
vrstvou anorganického
sedimentu

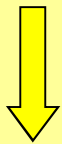
voda
anorganické sedimenty
organický odpad

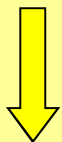

Sirovodík

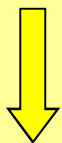
Anaerobní pochody
v organickém odpadu,
vznik H_2S

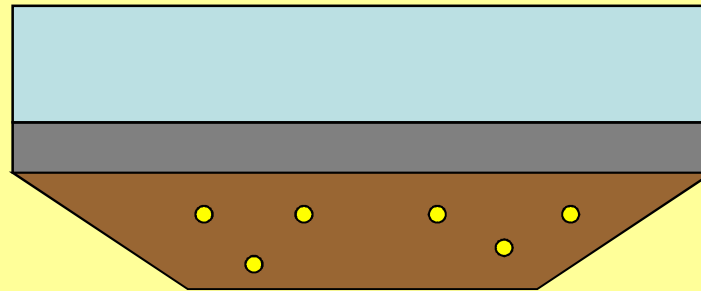
Hromadění H_2S pod
vrstvou anorganického
sedimentu

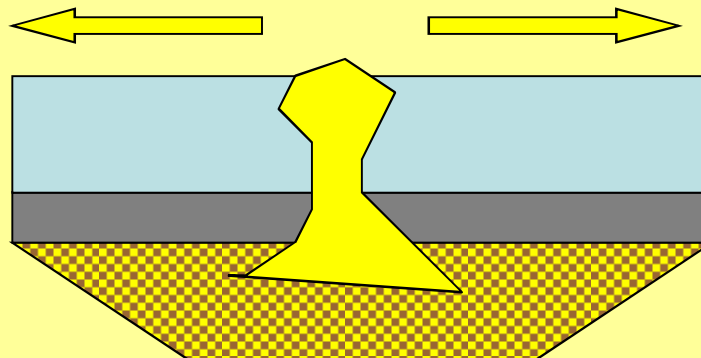
Explozivní uvolnění H_2S ,
šíření vzduchem do
okolí

**Možnost vzniku místní
letální krátkodobé koncentrace**

voda
anorganické sedimenty
organický odpad

Sirovodík

Sirovodík

Koncentrace (ppm):

- **0,005** je detekovatelný čichem
- **10** limit pro pracovníky v průmyslu pro 8 hod expozici
- **10 – 20** dráždění očí

**chemický průmysl
petrochemie
výroba papíru
čistírny odpadních vod**

Sirovodík

Koncentrace (ppm):

- 0,005 je detekovatelný čichem
- 10 limit pro pracovníky v průmyslu pro 8 hod expozici
- 10 – 20 dráždění očí

- 150 – 250 paralyzován čichový nerv – sirovodík již není cítit
- 320 – 530 otok plic, riziko smrti

Sirovodík

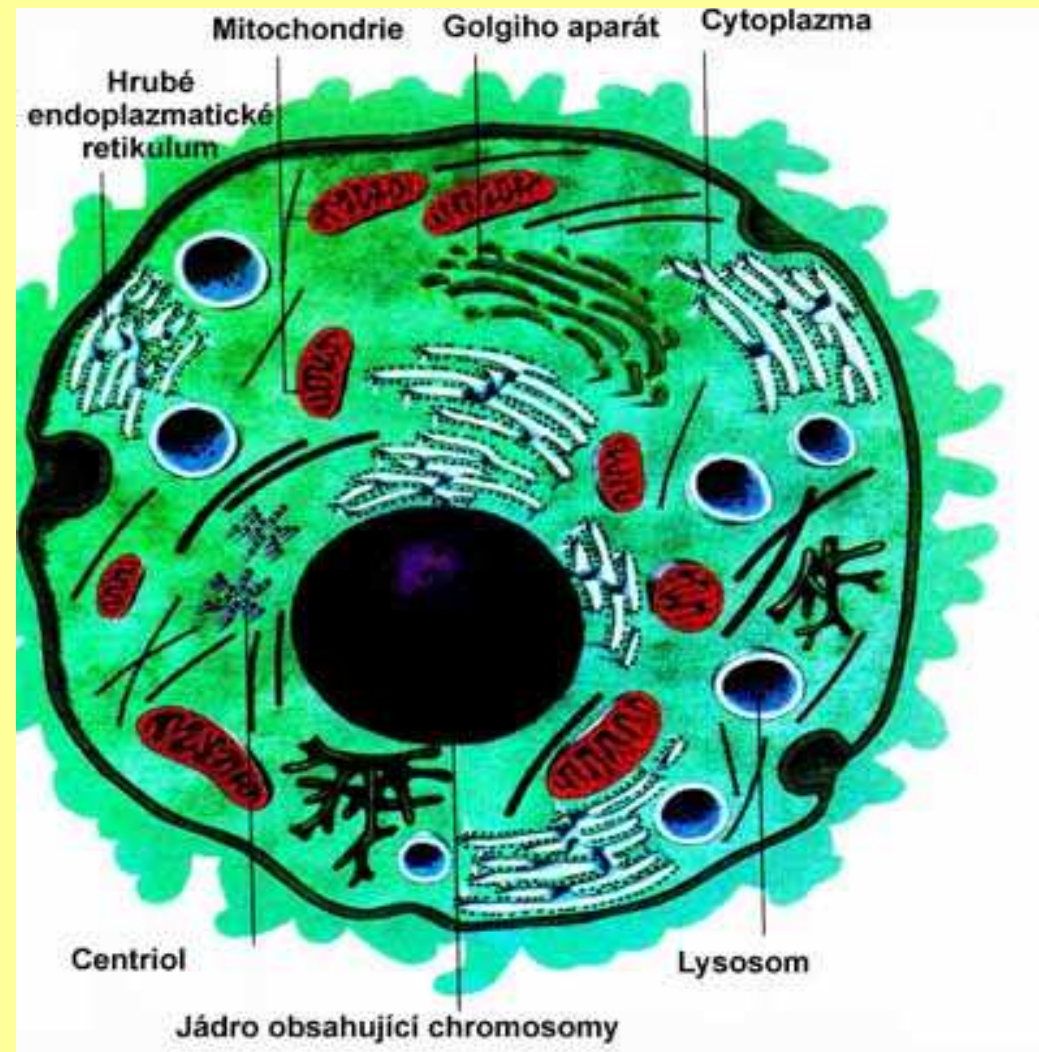
Koncentrace (ppm):

- 0,005 je detekovatelný čichem
- 10 limit pro pracovníky v průmyslu pro 8 hod expozici
- 10 – 20 dráždění očí

- 150 – 250 paralyzován čichový nerv – sirovodík již není cítit
- 320 – 530 otok plic, riziko smrti

- 500 – 1000 silná stimulace NS, zrychlené dýchání, zástava dýchání
- 800 LC₅₀ – letální konc. pro 50 % lidí, při 5 min. expozici
- nad 1000 okamžitý kolaps nervové soustavy, smrt

Sirovodík

Mechanismus toxického působení:

- blokuje Fe v mitochondriálních enzimech
- zamezuje buněčnému dýchání

Sirovodík

Mechanismus toxického působení:

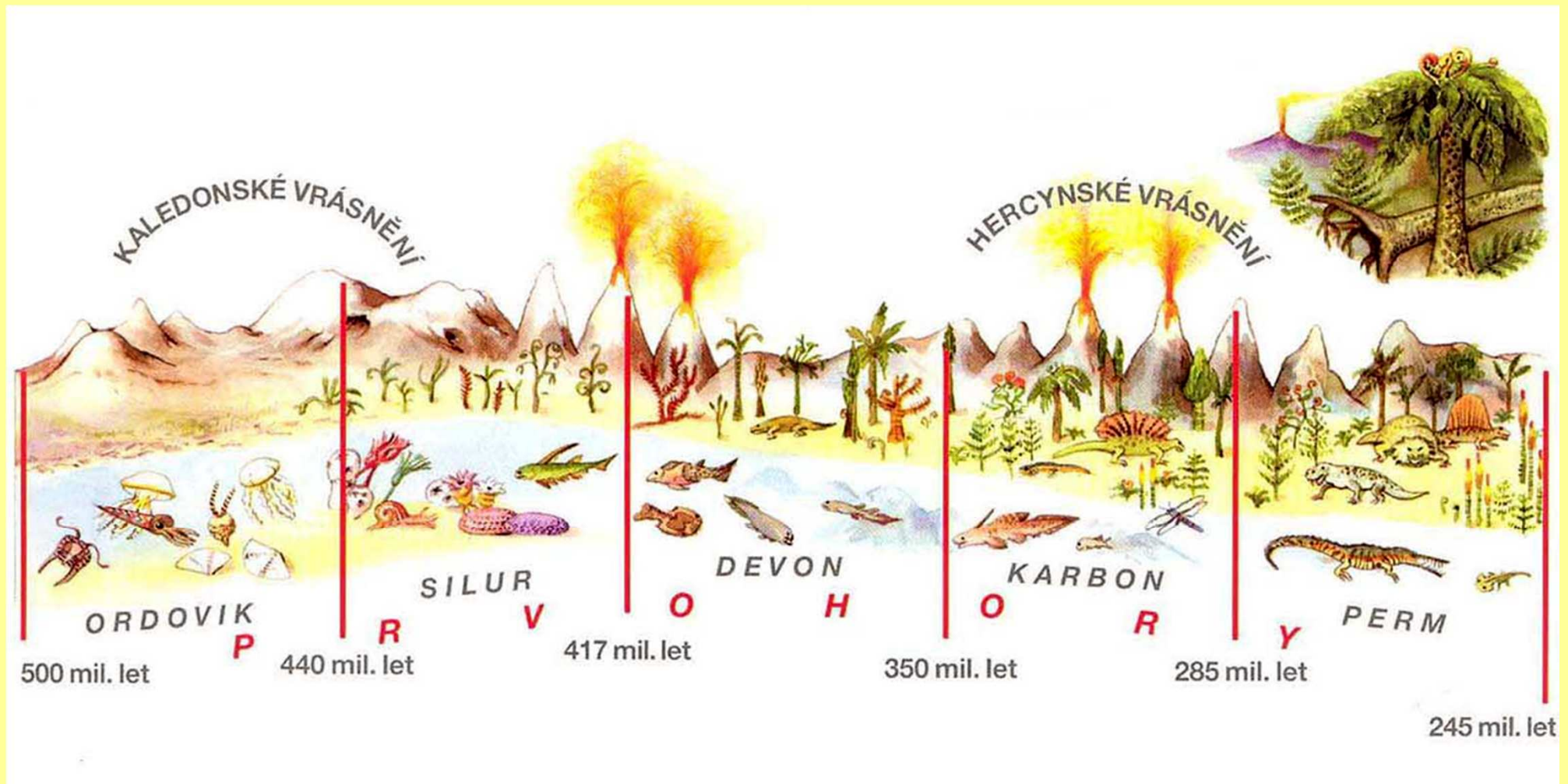
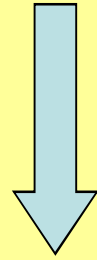
- **blokuje Fe v mitochondriálních enzimech**
→ **zamezuje buněčnému dýchání**

Další metabolické účinky:

- **rozšiřování cév – vasodilatace**
- **při nízkých koncentracích (80 ppm) – hibernační účinky**

Sirovodík

Možný podíl na prudkém vymření organismů
na konci prvohor – v permu

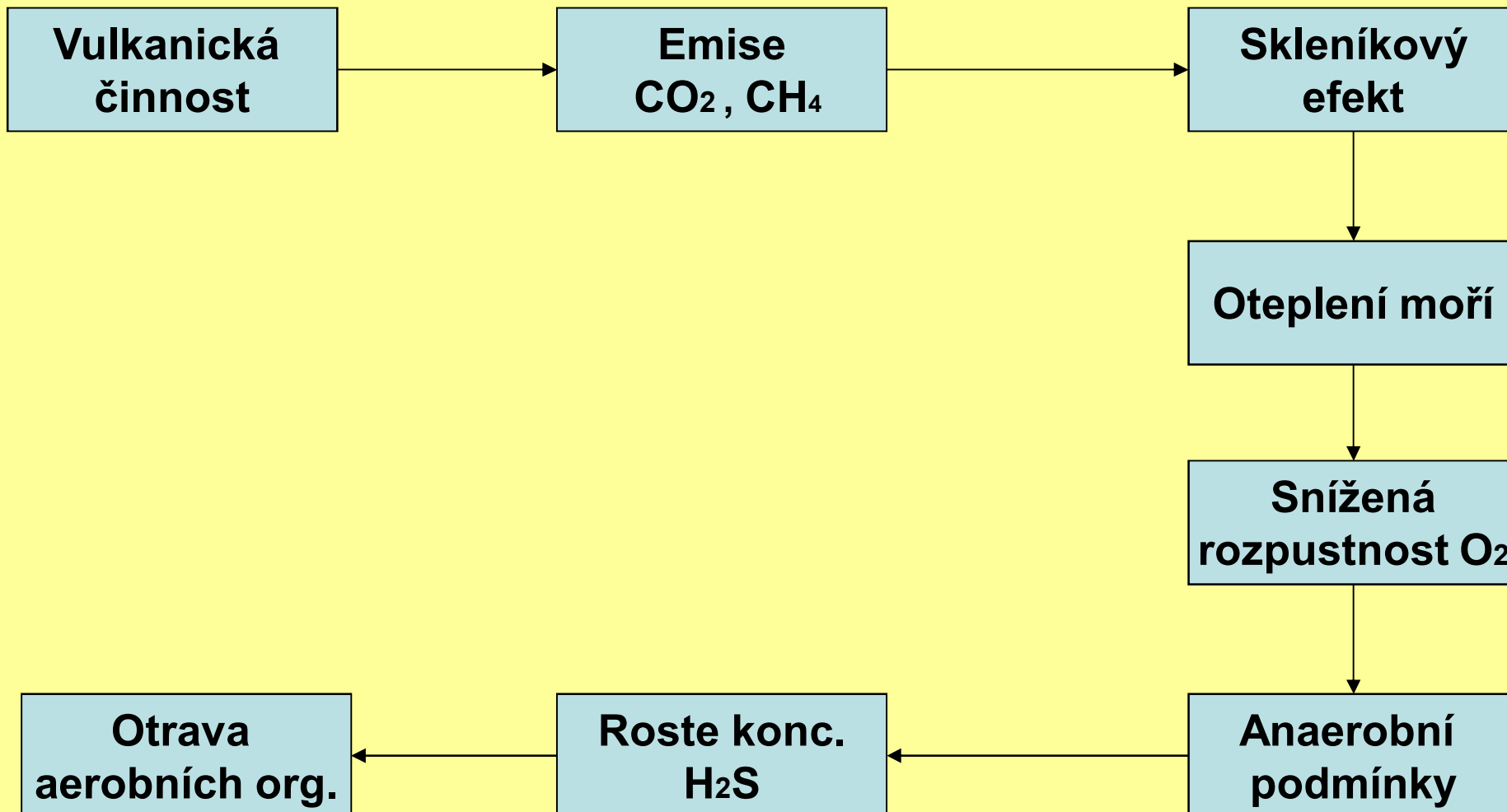
Sirovodík

Permské horniny v Podkrkonoší – charakteristická rezavá barva

Sirovodík

Možný scénář:

5.1.1.

VSTUP DO PROSTŘEDÍ
= EMISE

CESTY VSTUPU

1. Aplikace

2. Úniky

5.1.2. CESTY TRANSPORTU

CESTY TRANSPORTU

Prostřednictvím všech složek:

- **ovzduší**
- **povrchové vody**
- **půdy**
- **bioty**

5.1.3. TRANSPORT OVZDUŠÍM

TRANSPORT OVZDUŠÍM

Faktory ovlivňující TRANSPORT

- **koncentrace toxikantů ve vzduchu**
- **proudění vzduchu**
- **srážkový režim**

Koncentrace toxikantu

Koncentrace toxikantu

Faktory:

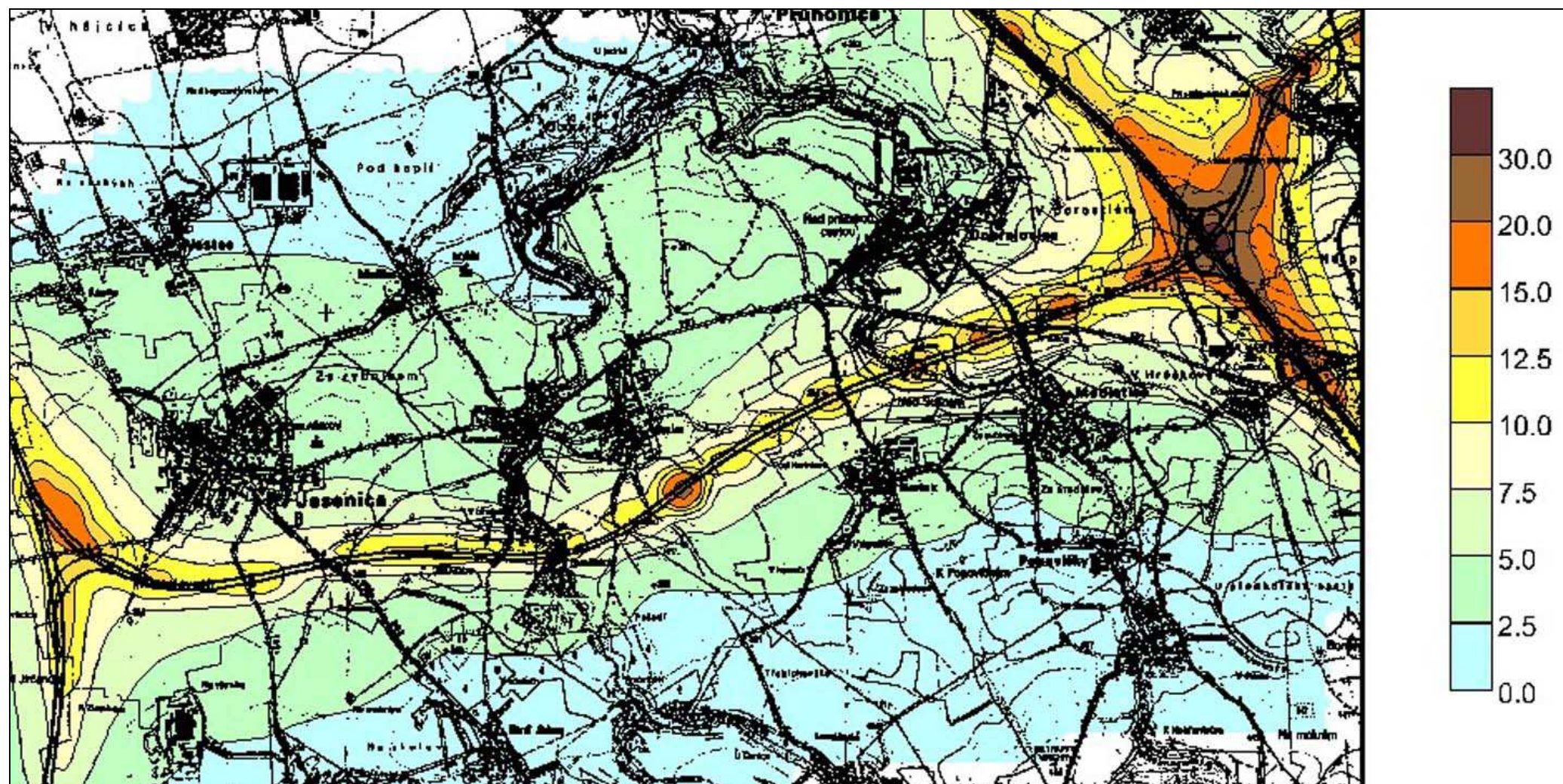
- kapacita a rozmístěním zdrojů emisí
- rozptylové podmínky

Stanovení:

- matematické modely – rozptylové studie
- přímá měření

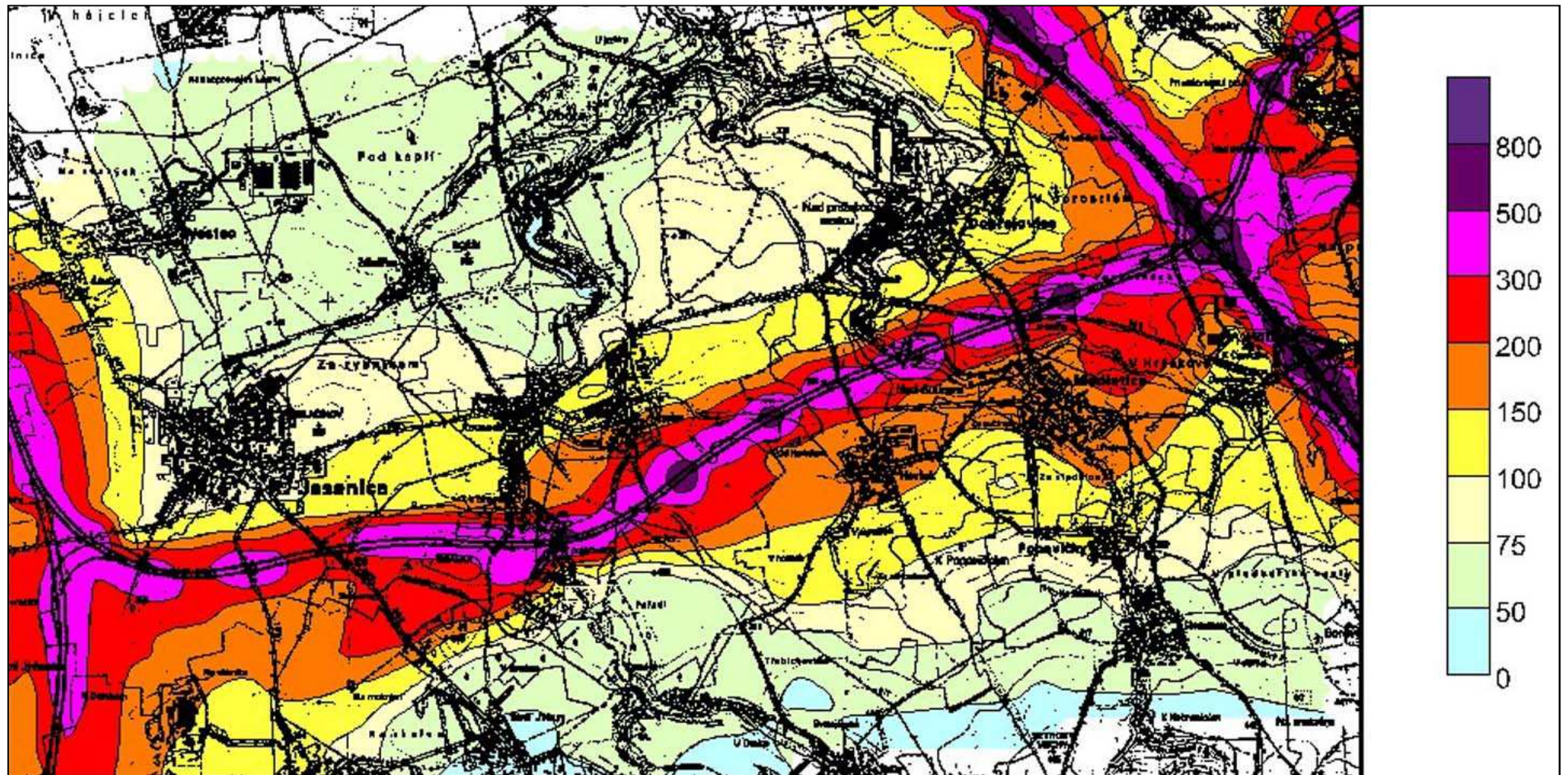
ROZPTYLOVÉ STUDIE

ROZPTYLOVÁ STUDIE

PRŮMĚRNÁ ROČNÍ KONCENTRACE NO_x (µg/m³)

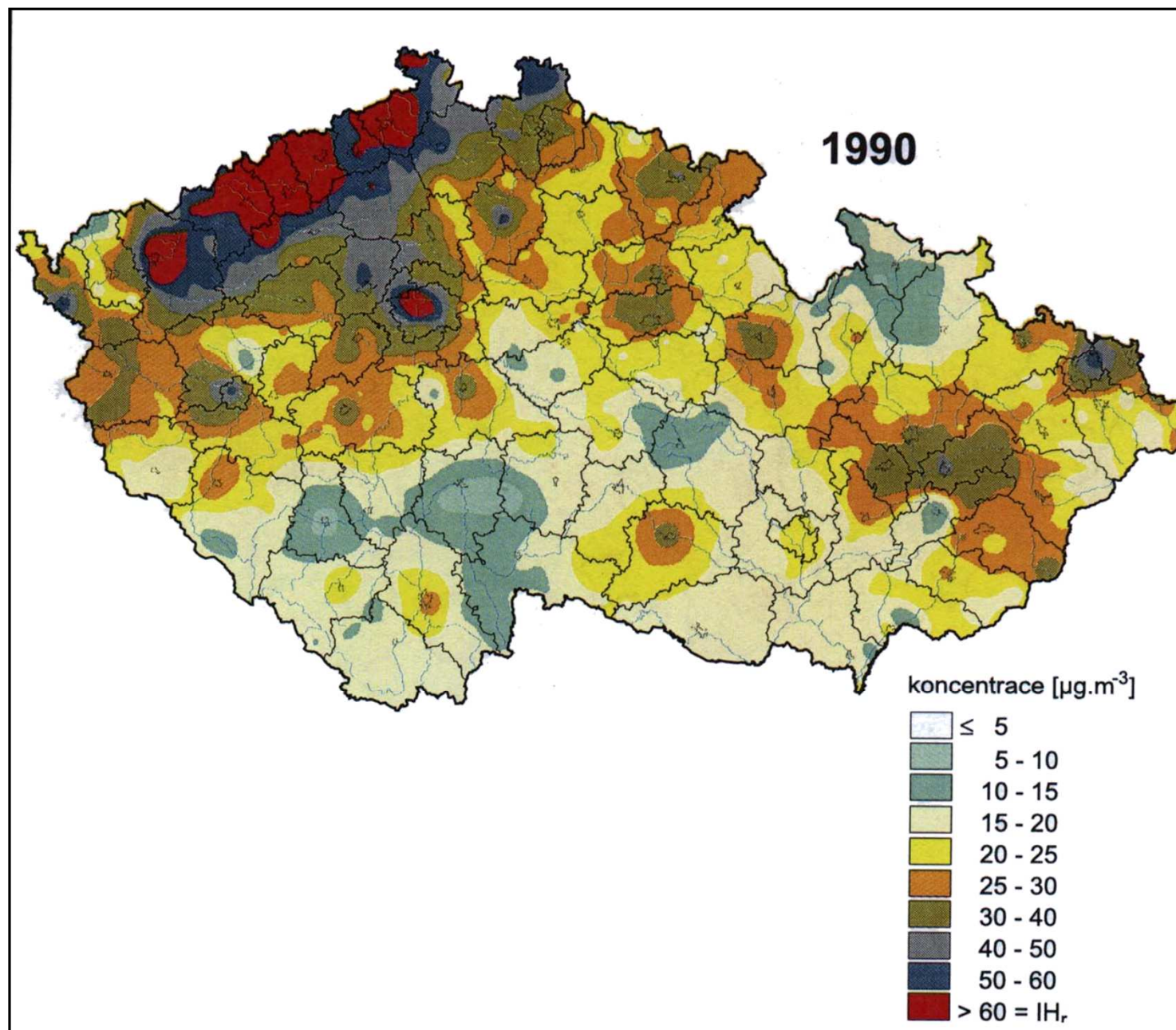
ROZPTYLOVÁ STUDIE

MAXIMÁLNÍ KRÁTKODOBÁ KONCENTRACE NO_x (µg/m³)

VÝVOJ IMISNÍ SITUACE V ČR

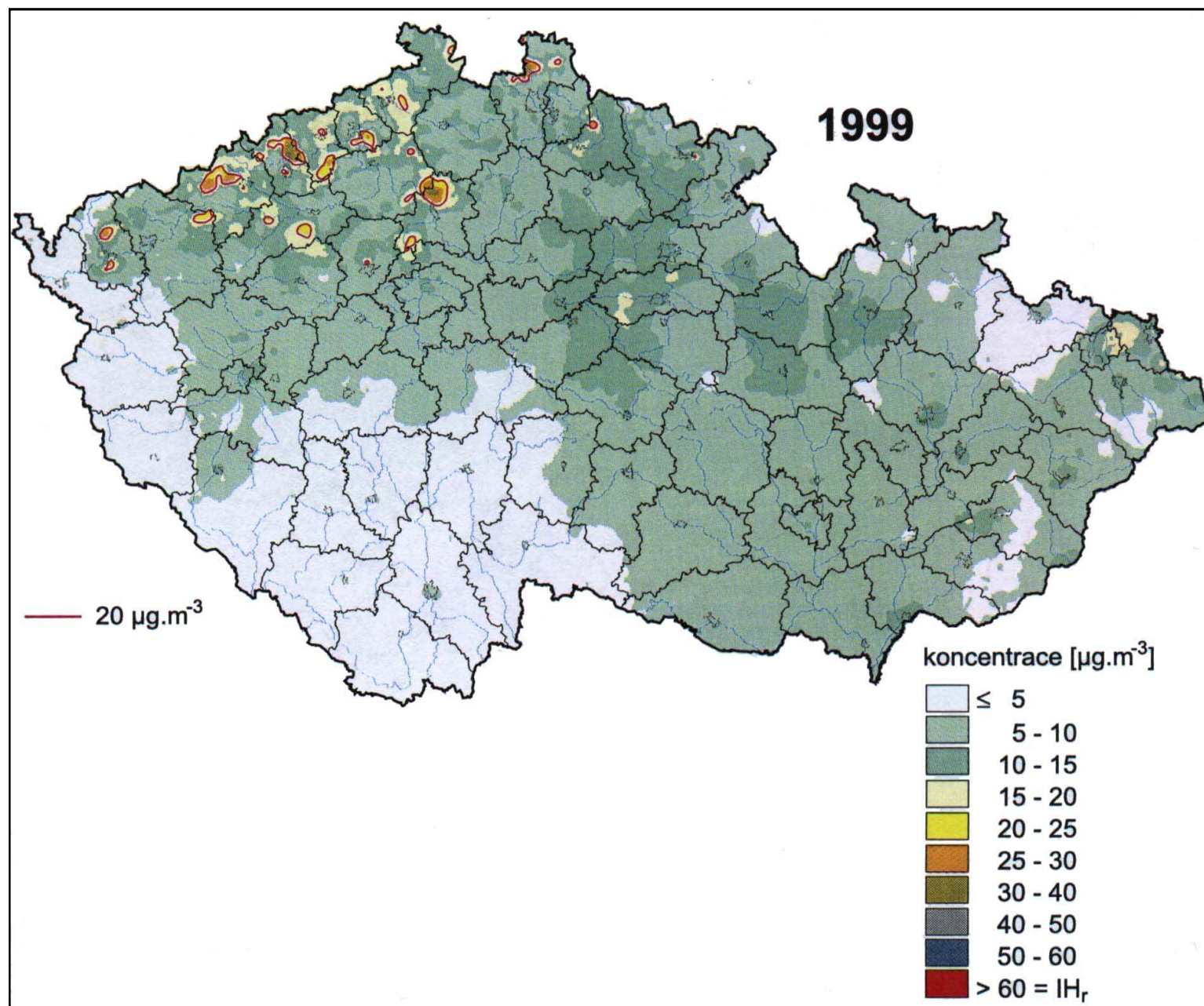
KONCENTRACE OXIDU SIŘIČITÉHO V OVZDUŠÍ (1990)

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací oxidu siřičitého v roce 1990

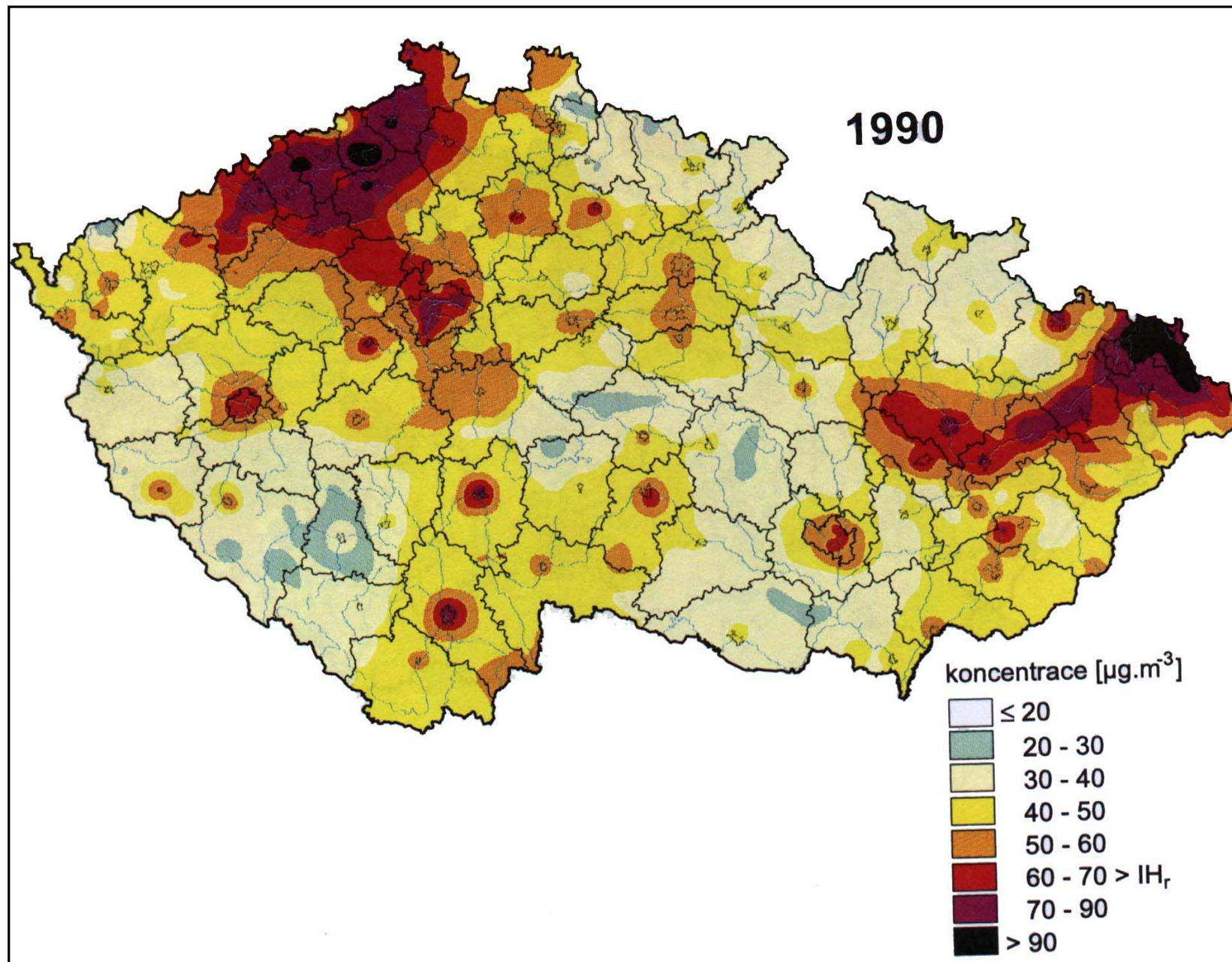

KONCENTRACE OXIDU SIŘIČITÉHO V OVZDUŠÍ (1999)

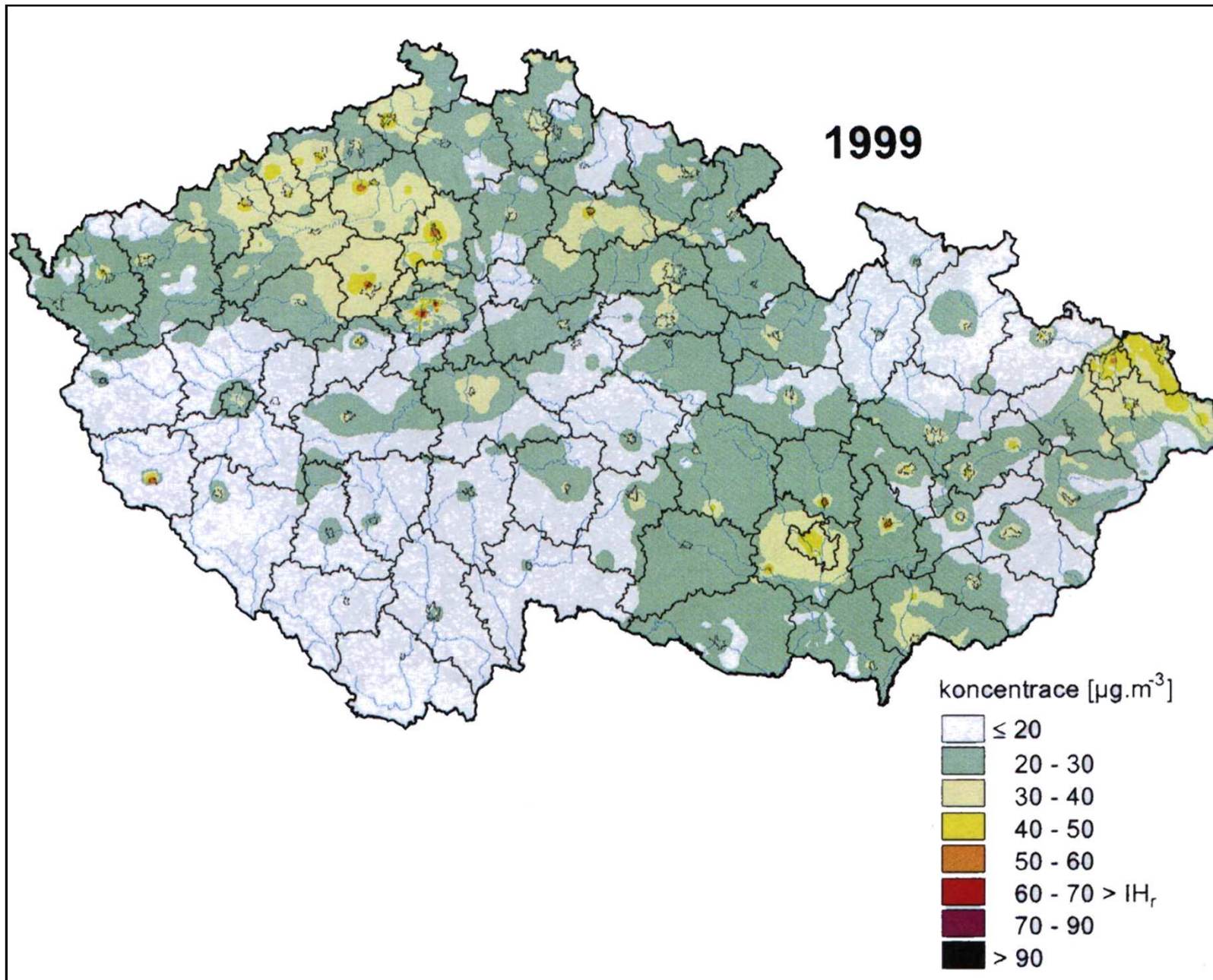
Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací oxidu siřičitého v roce 1999

KONCENTRACE PRAŠNÉHO AEROSOLU (1990)

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací prašného aerosolu v roce 1990

KONCENTRACE PRAŠNÉHO AEROSOLU (1999)

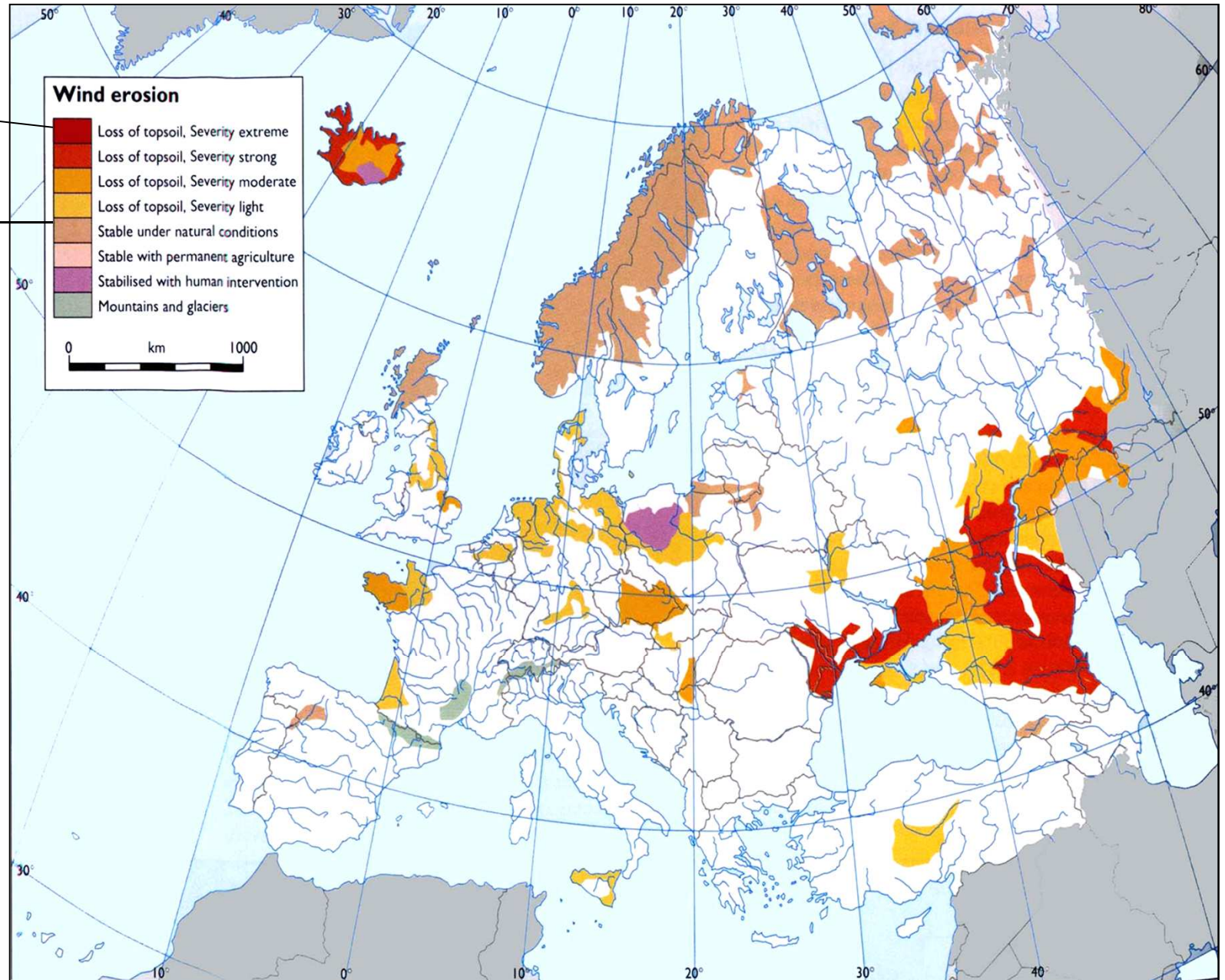

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací prašného aerosolu v roce 1999

Větrné poměry

VĚTRNÁ EROZE PŮDY V EVROPĚ

Ztráta vrchní
vrstvy půdy

(Europa's Environment, 1995)

Srážkový režim

SRÁŽKY

SRÁŽKY

VERTIKÁLNÍ

HORIZONTÁLNÍ

Mokrá depozice

tzv. mokrá depozice látek je definována:

$$D = c \cdot h$$

D- celková depozice látky (mg. m⁻²)

c – koncentrace látky ve srážkové vodě (mg. l⁻¹)

h – celkový úhrn srážek (mm)

⇒

A photograph of a forest landscape. The foreground is a rocky, sloping area covered with low-lying green shrubs and patches of dry grass. The middle ground shows a dense stand of tall, thin pine trees. The background is shrouded in a thick mist or fog, creating a hazy atmosphere. The overall scene is a natural, somewhat desolate forest environment.

HORIZONTALNÍ SRÁŽKY

KANÁRSKÉ OSTROVY

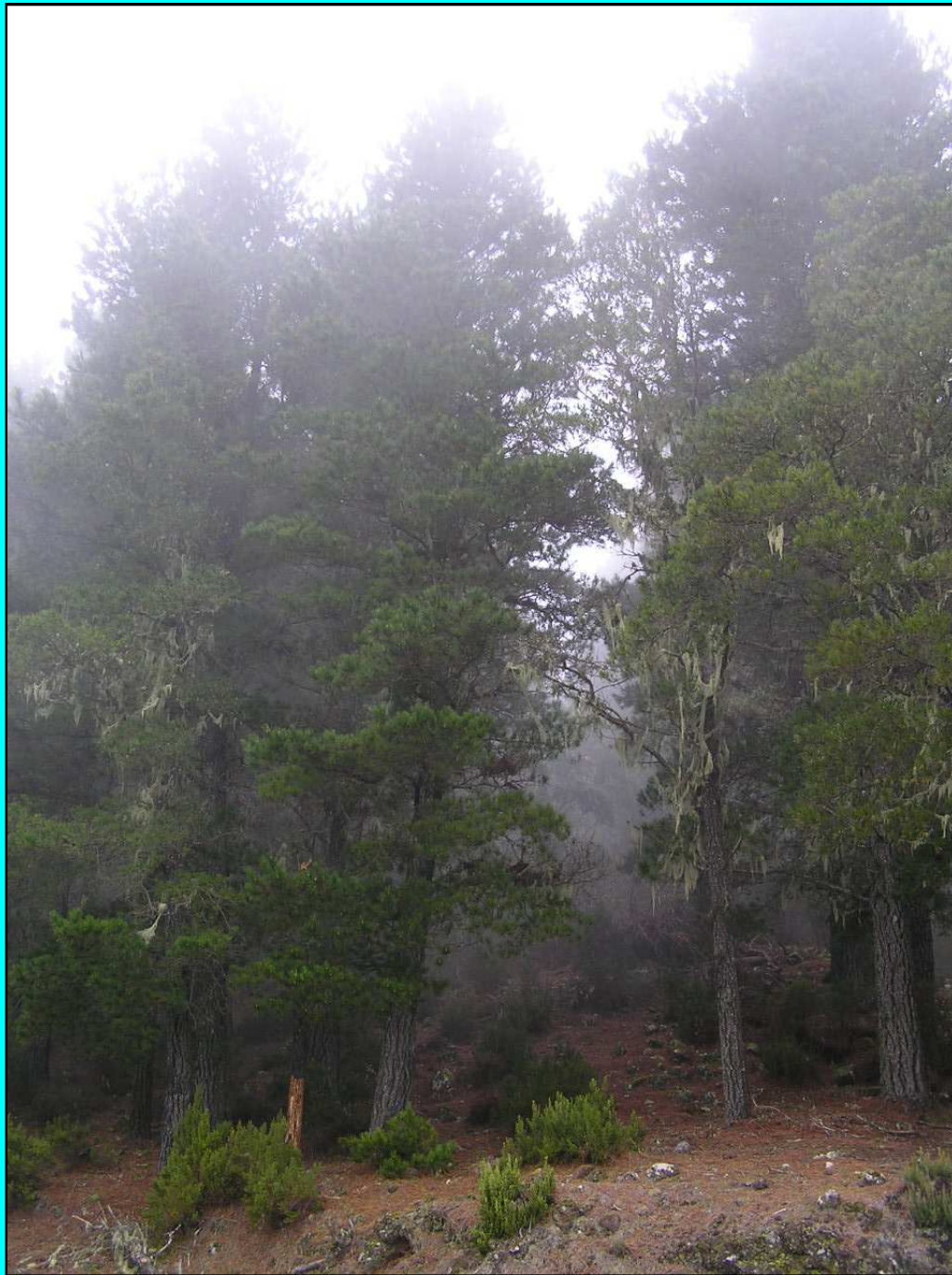
KANÁRSKÉ OSTROVY

KANÁRSKÉ OSTROVY

KANÁRSKÉ OSTROVY

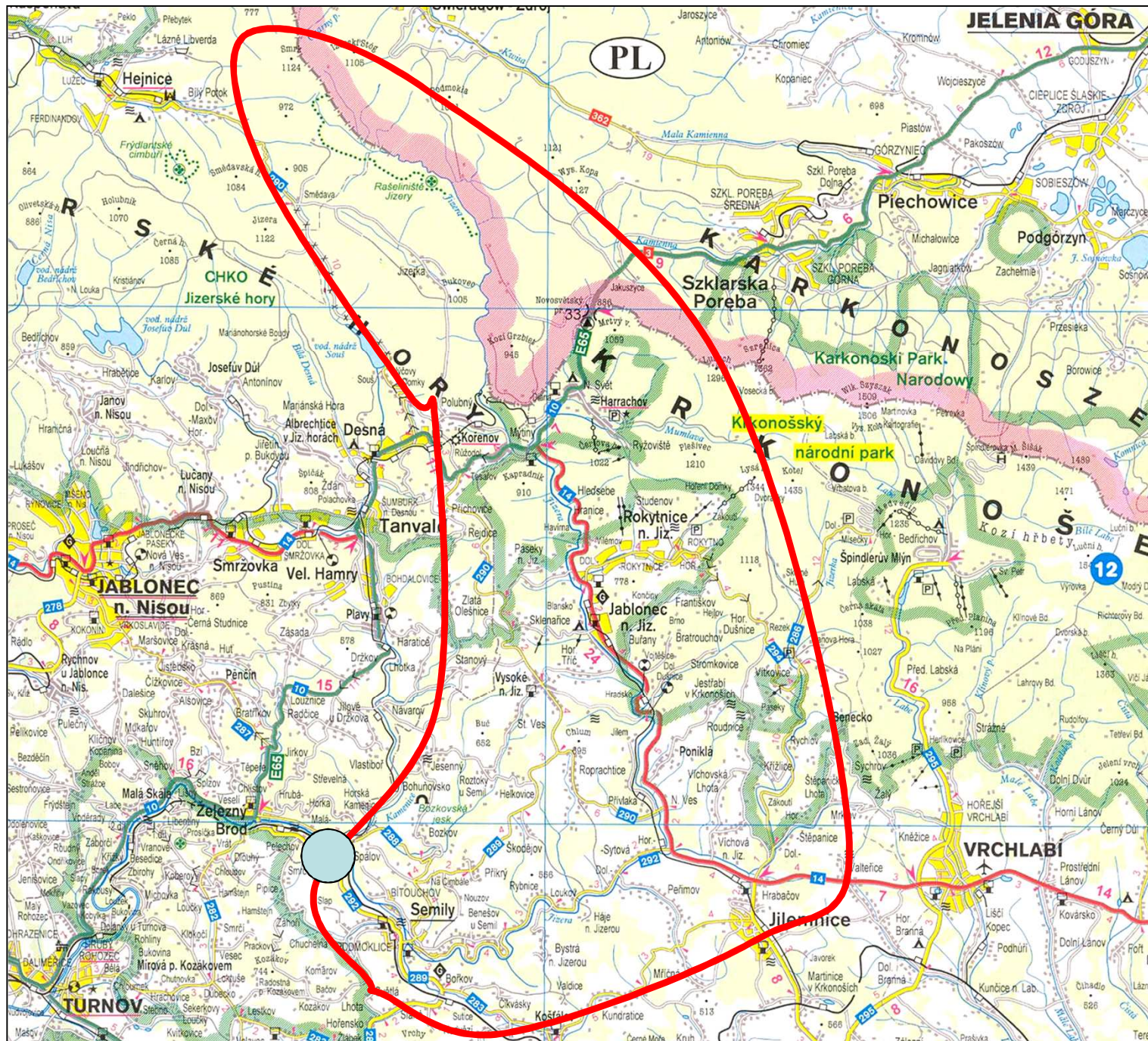
5.1.4. TRANSPORT VODOU

POVODÍ

JIZERA, MEZI SEMILY A SPÁLOVEM

POVODÍ JIZERY

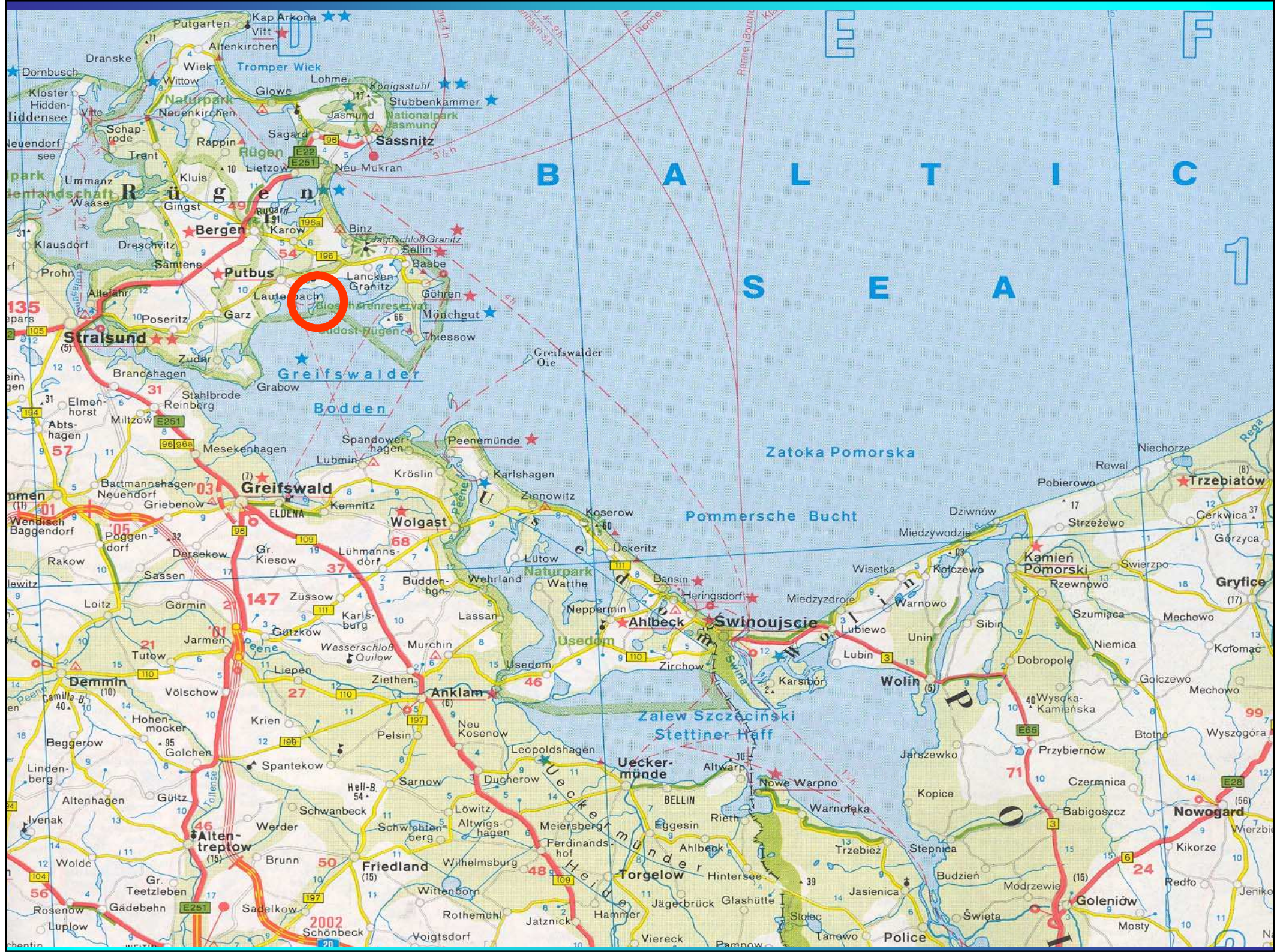
**Horní tok
od pramene
k Semilům**

5.1.5.
TRANSPORT PŮDOU
A HORNINOU

Ostrov Vilm

The International Academy for Nature Conservation

Půdní eroze

Sedimentace

Písečné laguny

Zaniklý záliv

4.3.

ROZDĚLOVACÍ PROCESY

ROZDĚLOVACÍ PROCESY

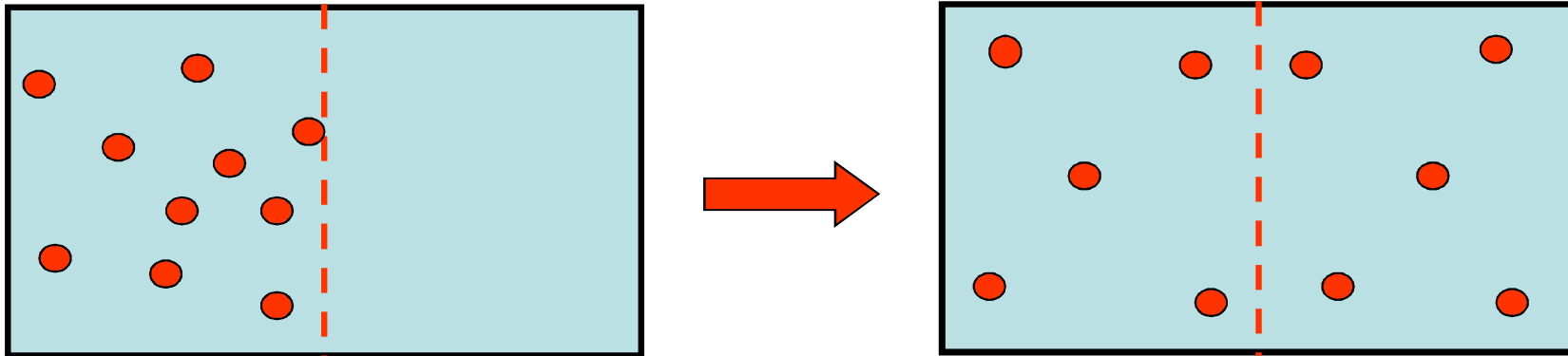

Difúze

Difuze

Proces mísení dvou tekutin

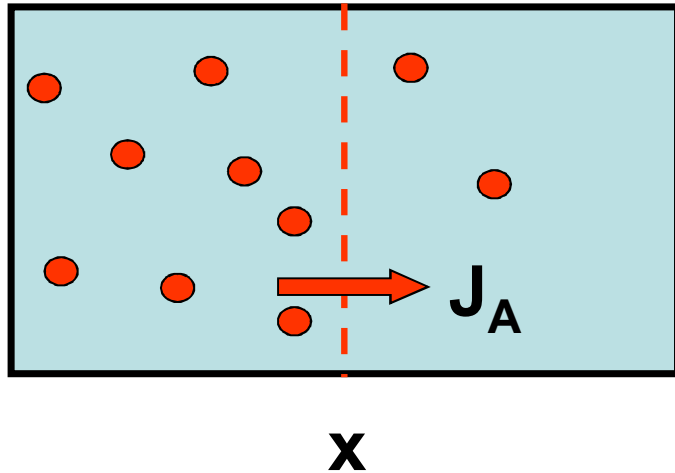
- neuspořádaný pohyb molekul a jejich srážky způsobují vzájemné promísení
- výsledkem je směs o stejném složení

Difuze

1. Fickův zákon

$$J_A = -D * \delta C_A / \delta x$$

J_A difúzní tok molekul A

$\delta C_A / \delta x$ gradient koncentrace

D difúzní koeficient

difúzní tok molekul A přes pomyslné rozhraní x je úměrný gradientu koncentrace molekul A v místě x

Sorpce

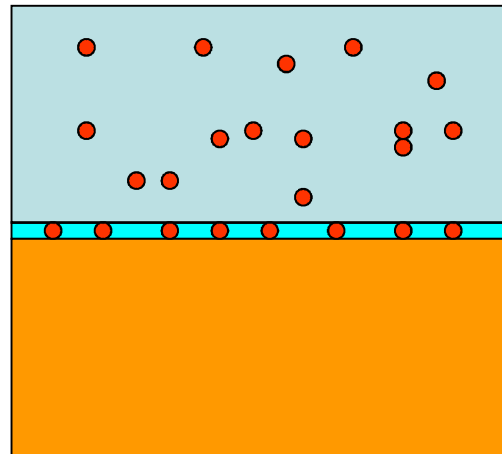
SORPCE

- děj probíhající na rozhraní dvou fází
- při styku plynů nebo roztoků s pevnou fází mluvíme o **adsorpci**

roztok

mezifáze

pevná látka

adsorbát = látka hromadící se v mezifázi

adsorbent = látka, na jejímž povrchu dochází k adsorpci

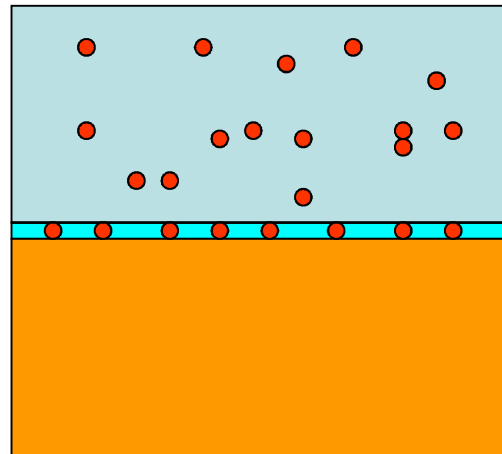
SORPCE

- děj probíhají na rozhraní dvou fází
- při styku plynů nebo roztoků s pevnou fází mluvíme o **adsorpci**

roztok

mezifáze

pevná látka

adsorbát = látka hromadící se v mezifázi

adsorbent = látka, na jejímž povrchu dochází k adsorpci

terminologická poznámka:

neplést s **absorpcí** = záchyt uvnitř fáze

SORPCE

Rozdělení adsorpce podle povahy sil:

a) fyzikální

- **mezimolekulární síly (obdoba van de Waalsových sil)**
- **vazba poměrně slabá, reversibilní**
- **adsorpční energie 0,3 – 3 kJ/mol**
- **rychlé ustanovení rovnováhy**
- **hlavně u plynů (např. na aktivním uhlí)**

SORPCE

Rozdělení adsorpce podle povahy sil:

a) fyzikální

- **mezimolekulární síly (obdoba van de Waalsových sil)**
- **vazba poměrně slabá, reversibilní**
- **adsorpční energie 0,3 – 3 kJ/mol**
- **rychlé ustanovení rovnováhy**
- **hlavně u plynů (např. na aktivním uhlí)**

b) chemické

- **silnější síly, přechod k silám vedoucím ke vzniku chemických sloučenin**
- **adsorpční energie 40 – 400 kJ/mol**
- **za nízkých teplot často ireversibilní (pro odstranění třeba zahřát na vyšší teplotu)**

SORPCE

Popis sorpčního procesu:

- a) rovnovážná koncentrace mezi kapalnou a pevnou fází**
- b) kinetika procesu – doba nutná pro ustanovení rovnováhy**

Freundlichova rovnice

Pro popis rozdělení mezi dvě fáze se používá Freundlichova rovnice:

$$C_A = K * C_B^{1/n}$$

C_A, C_B	koncentrace látky v fázi A a B
K	rozdělovací koeficient
n	konstanta

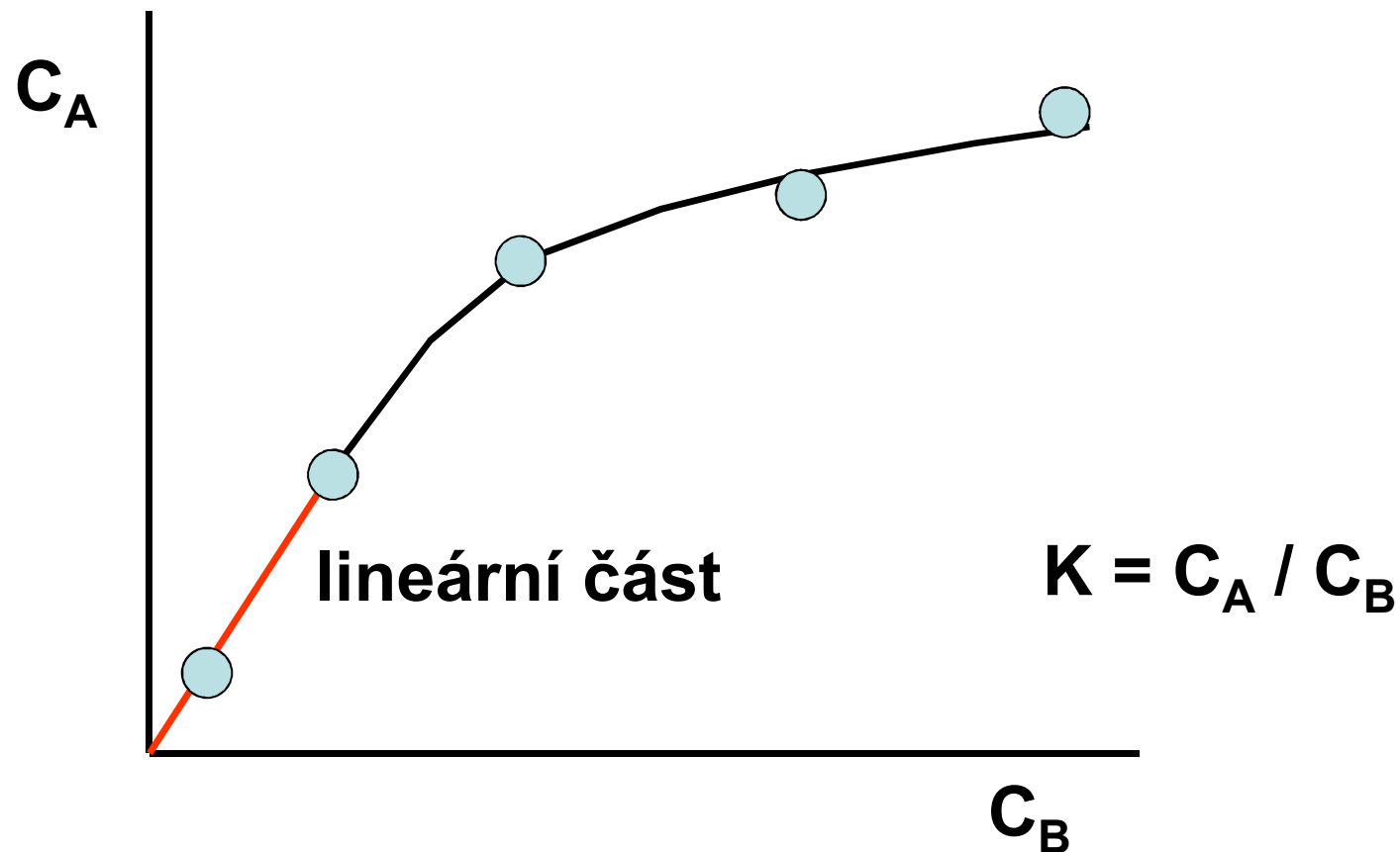
Freundlichova rovnice

$$C_A = K * C_B^{1/n}$$

C_A , C_B koncentrace látky v fázi A a B

K rozdělovací koeficient

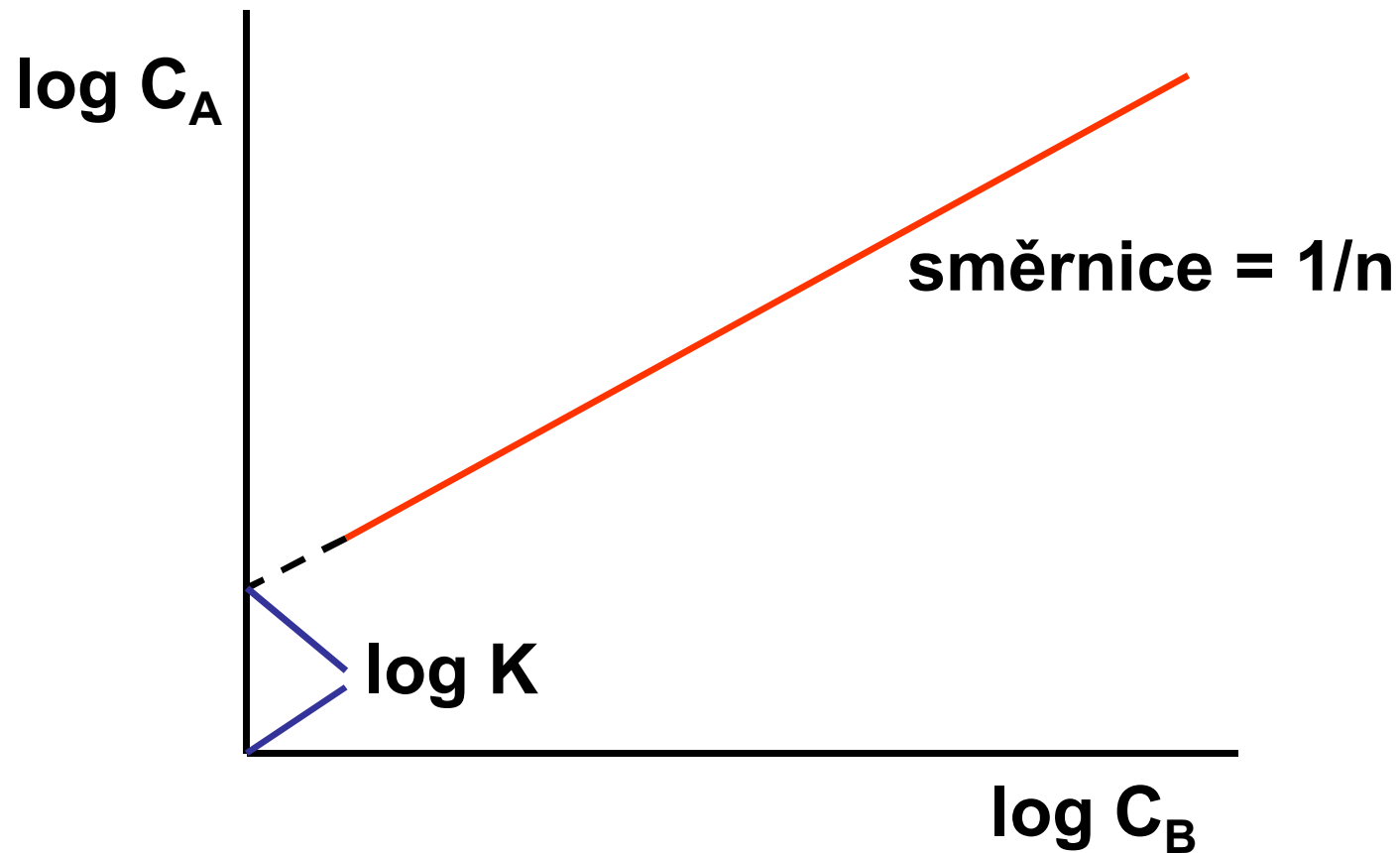
n konstanta

Freundlichova rovnice

Stanovení konstant K, n

$$\log C_A = 1/n \log C_B + \log K$$

Langmuirova isoterma

$$C_A/C_{Amax} = K * C_B / (1 + K*C_B)$$

C_A, C_B

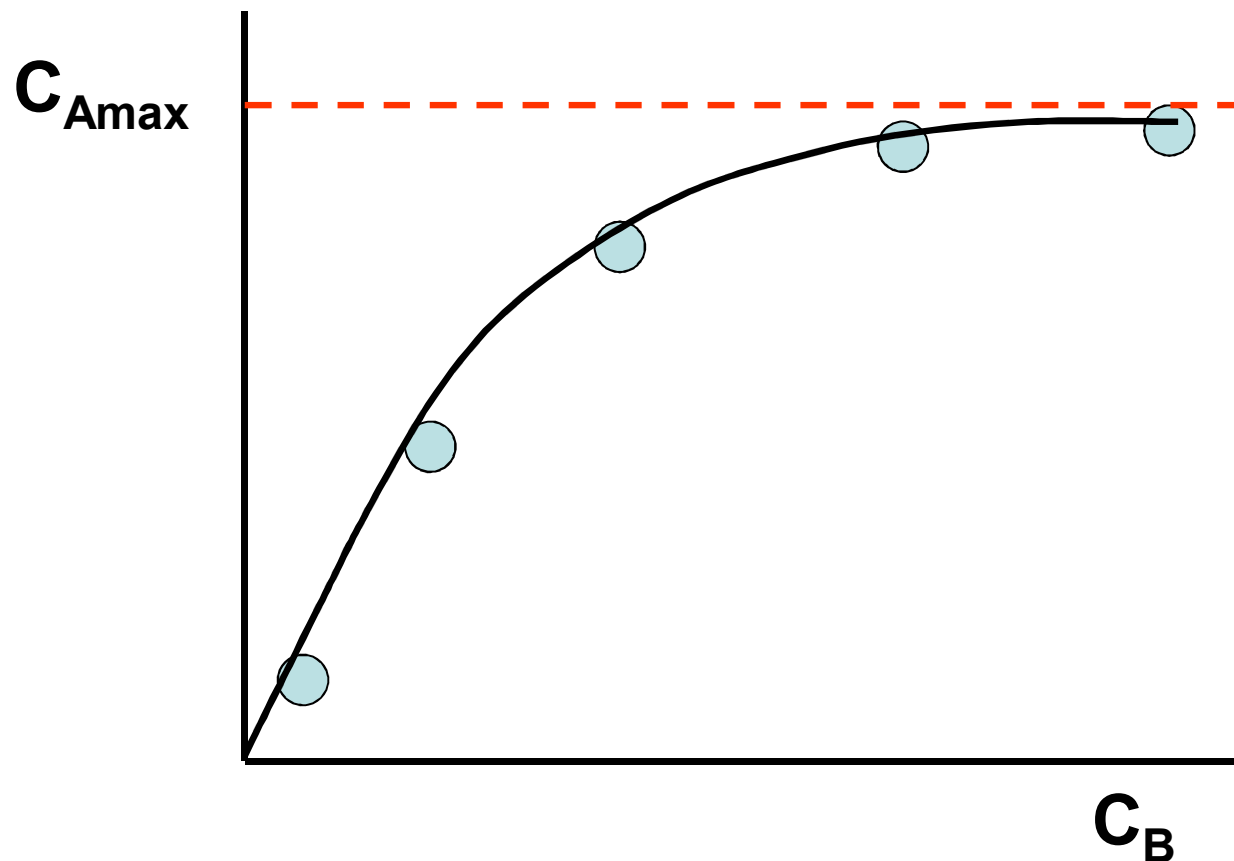
koncentrace látky v fázi A a B

C_{Amax}

maximální sorpční kapacita

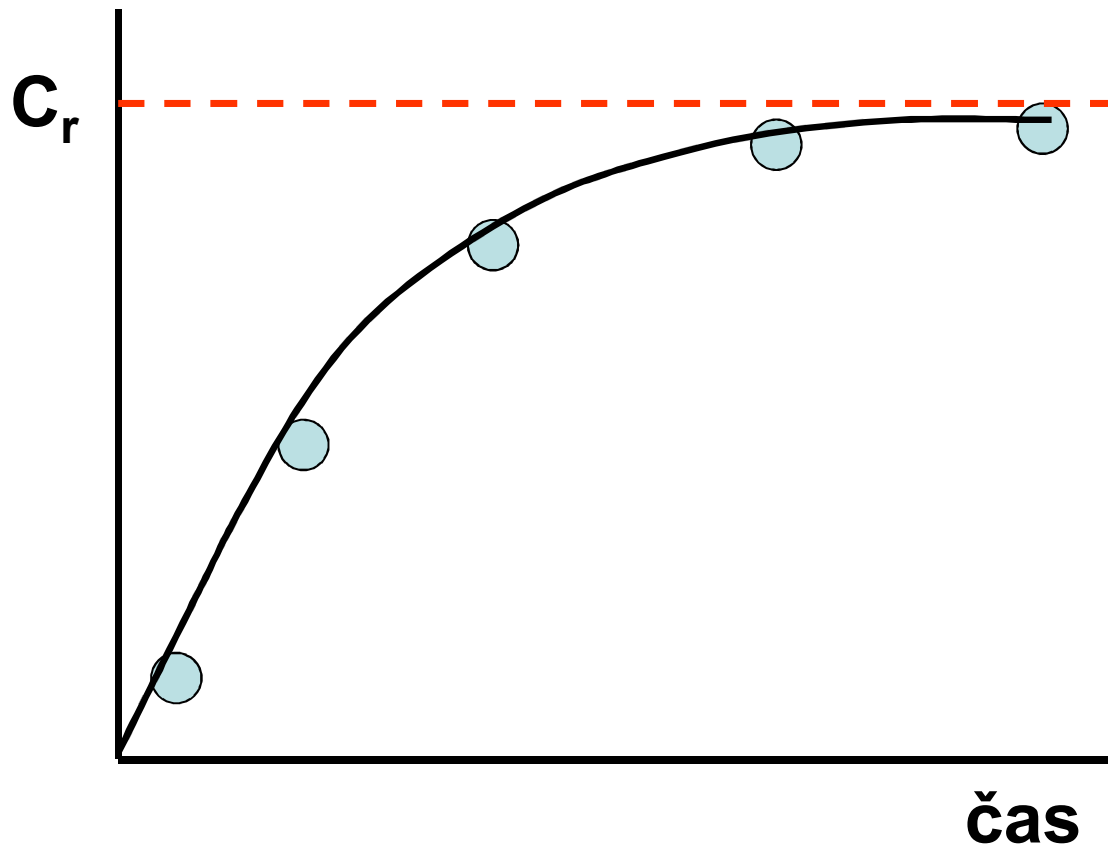
K

adsorpční koeficient

Kinetika sorpce

hodnocení doby potřebné k dosažení rovnovážné koncentrace

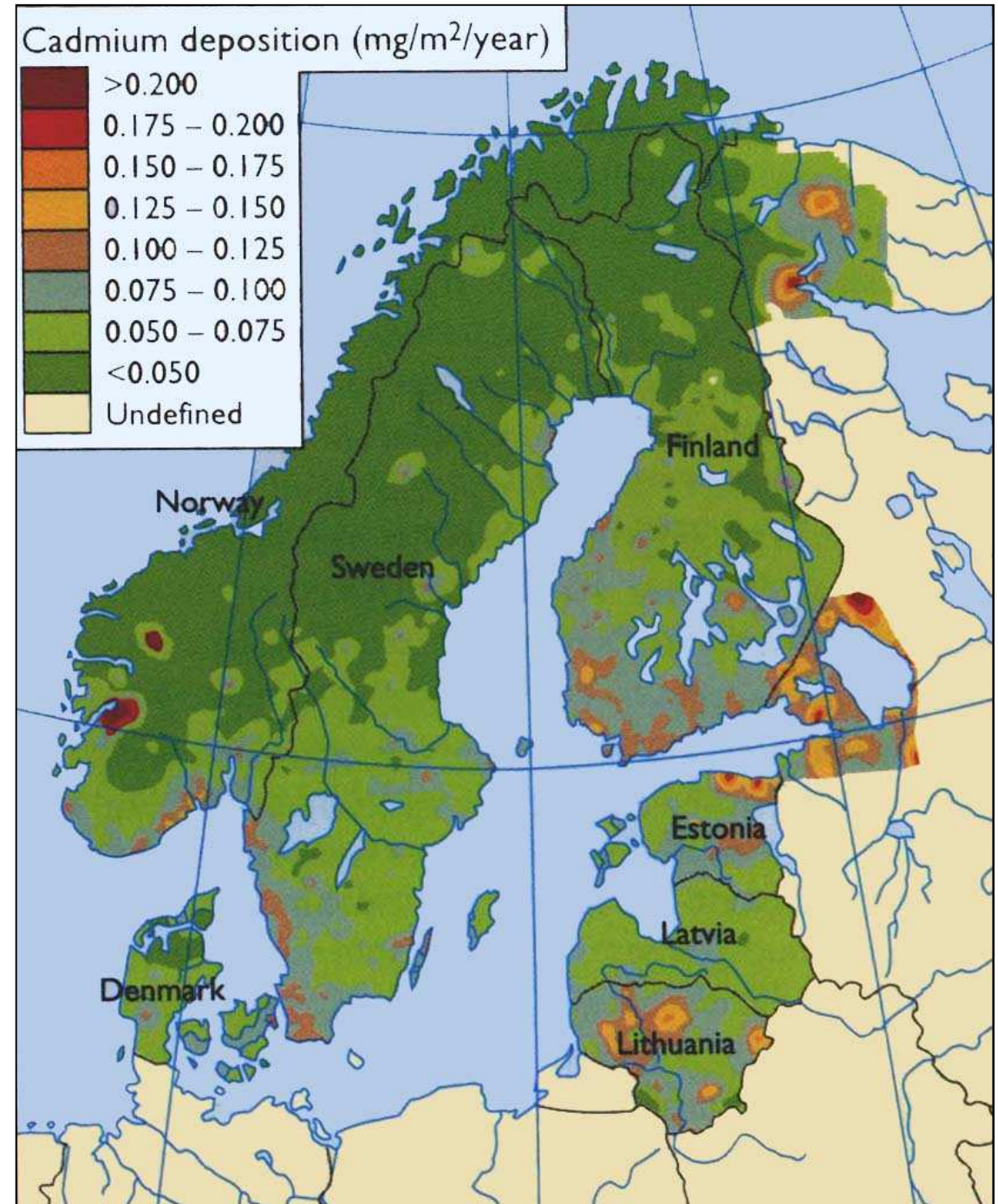

- řádové rozdíly – minuty – roky
- v reálných podmínkách často nedojde k ustavení rovnováhy

BRYOMONITORING

MONITORING KADMIA VE SKANDINÁVII

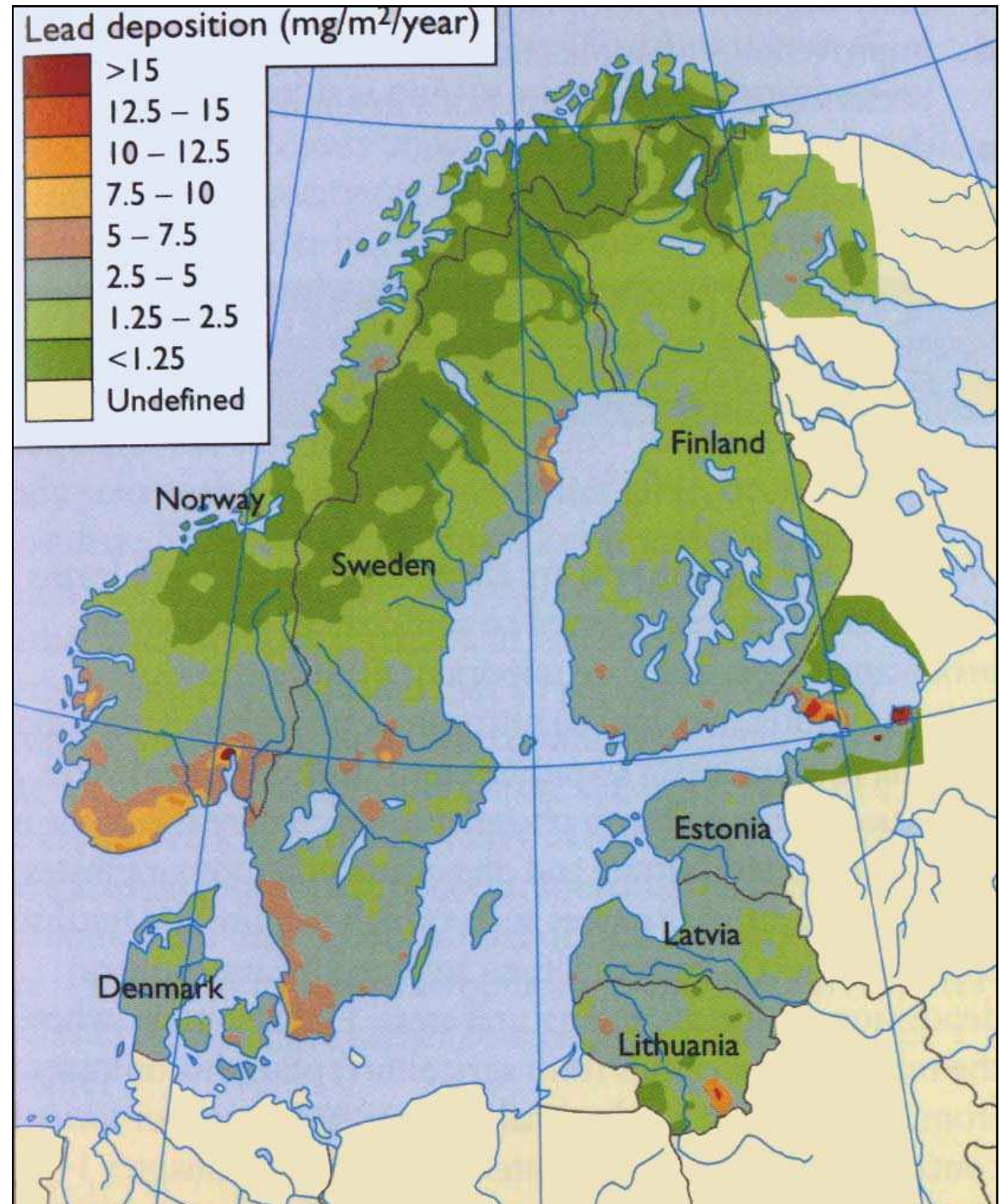
Monitoring depozice Cd na základě analýz mechů (1990)

(Europa's Environment, 1995)

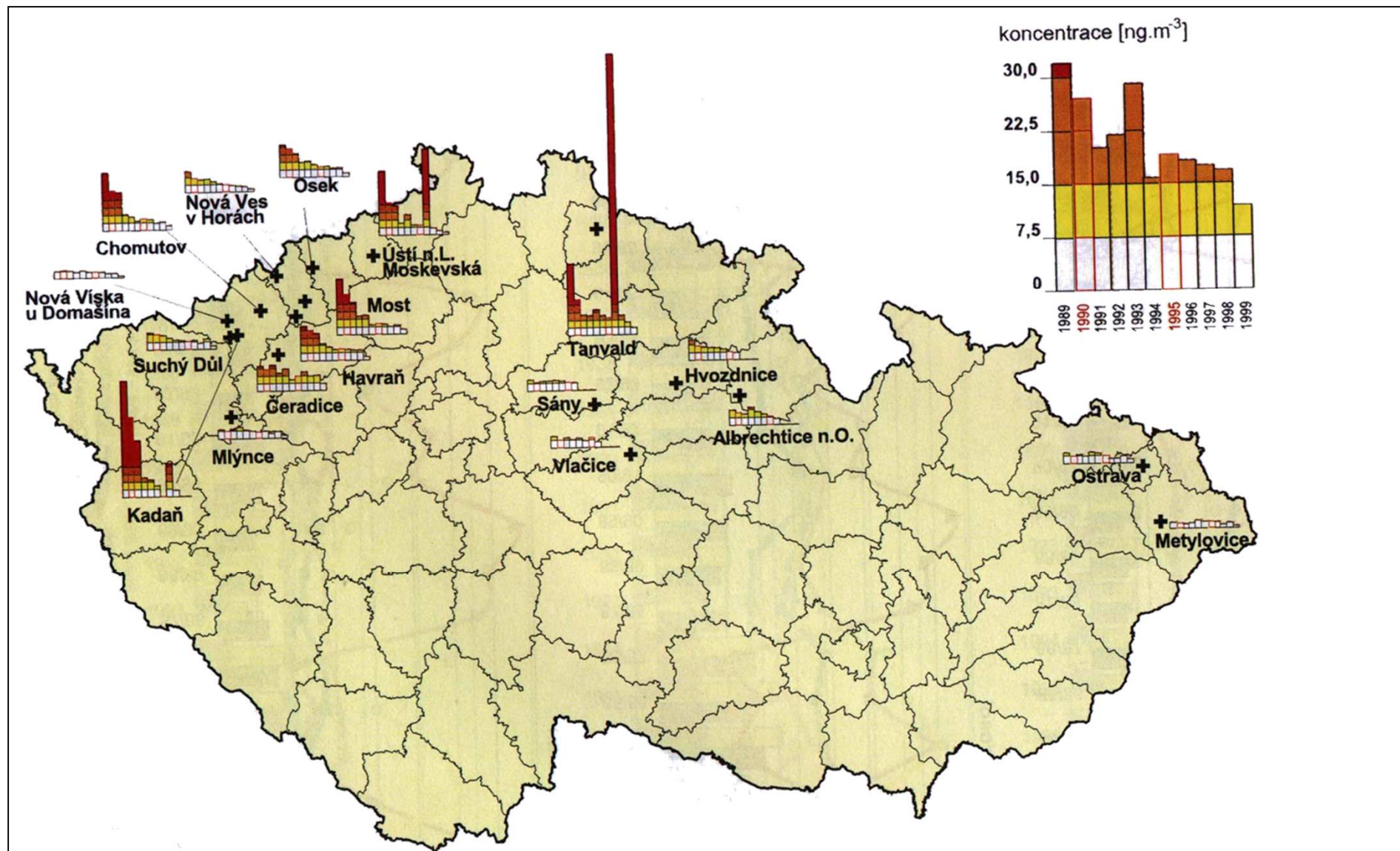
MONITORING OLOVA VE SKANDINÁVII

Monitoring depozice Pb
na základě analýz mečů
(1990)

(Europa's Environment, 1995)

KONCENTRACE ARSENU V OVZDUŠÍ

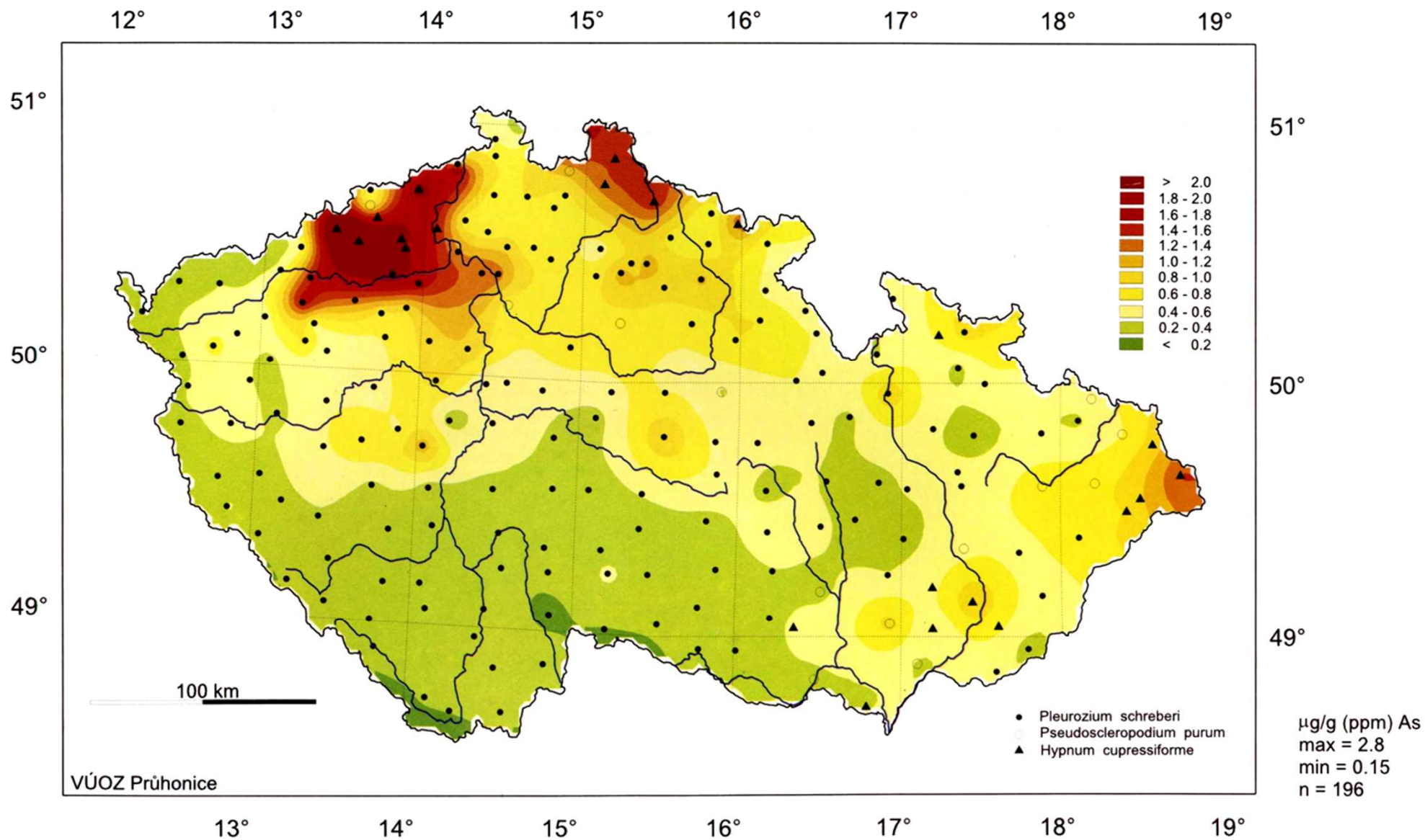
Průběhy ročních průměrných koncentrací v ovzduší na vybraných stanicích v letech 1989-1999

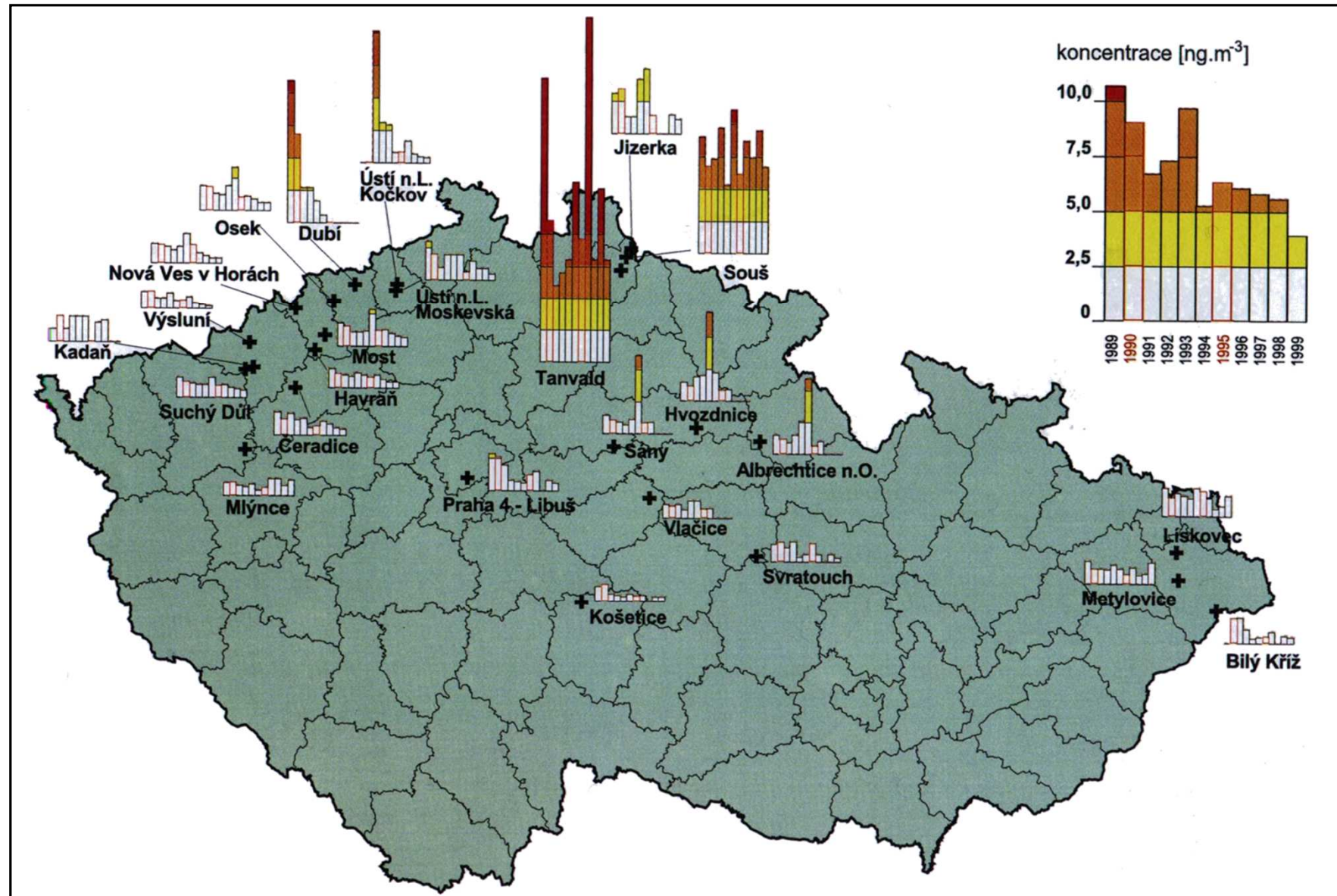
BRYOMONITORING - ARSEN

CZECH REPUBLIC - atmospheric deposition
Biomonitoring 1995

MOSS - ARSENIC

KONCENTRACE KADMIA V OVZDUŠÍ

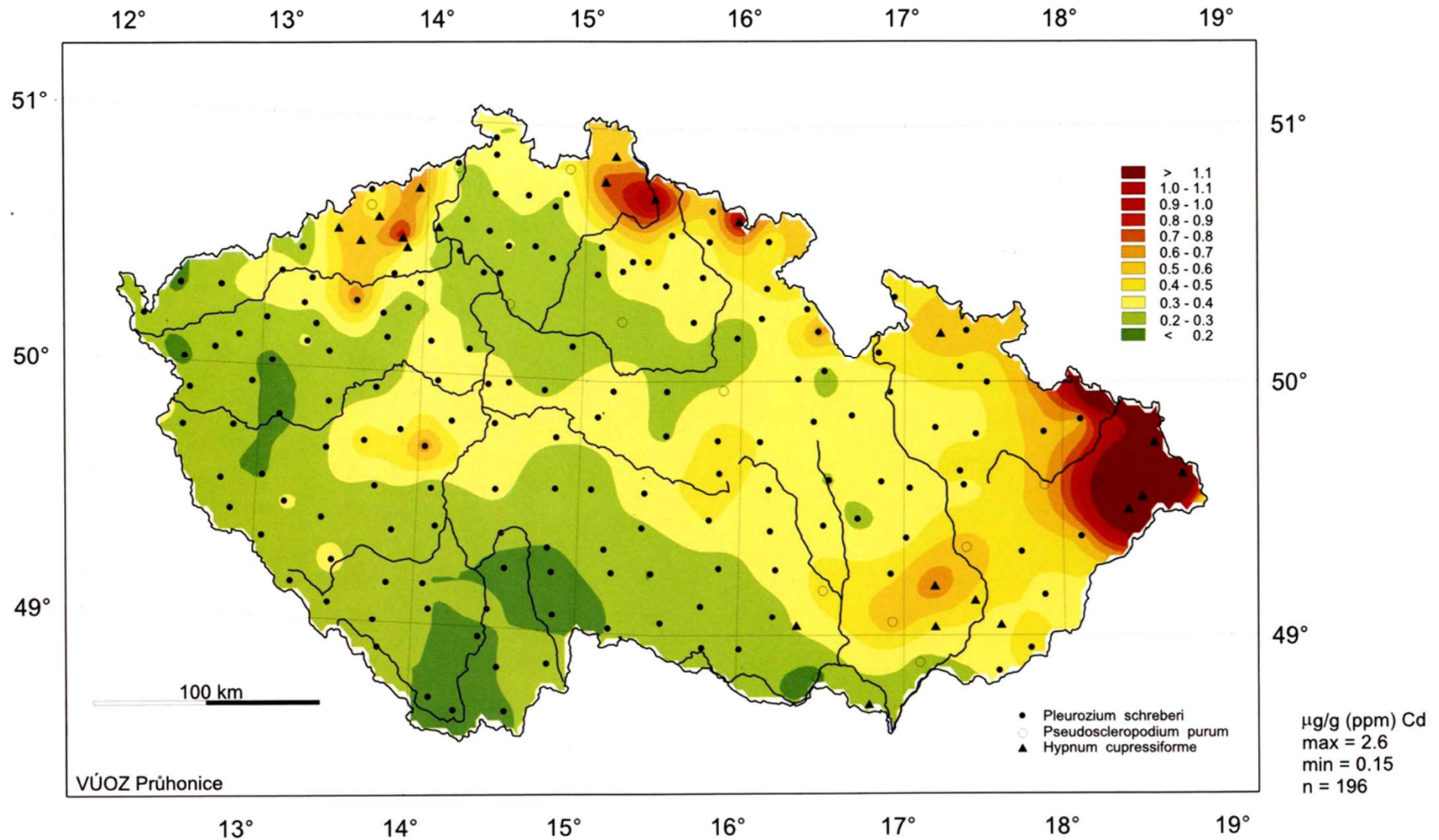

Průběhy ročních průměrných koncentrací kadmia v ovzduší na vybraných stanicích v letech 1989-1999R

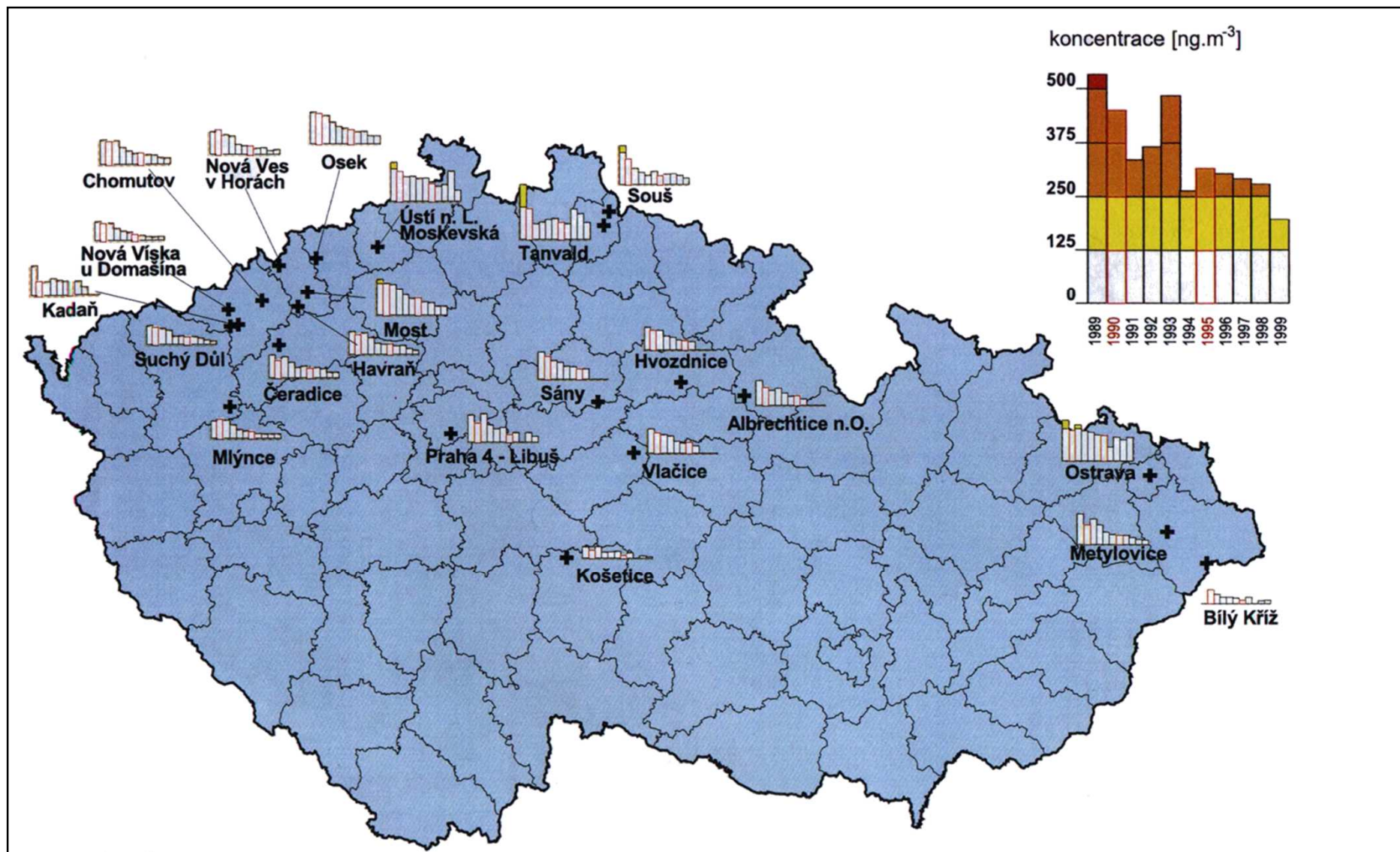
BRYOMONITORING - KADMIUM

CZECH REPUBLIC - atmospheric deposition
Biomonitoring 1995

MOSS - CADMIUM

KONCENTRACE OLOVA V OVZDUŠÍ

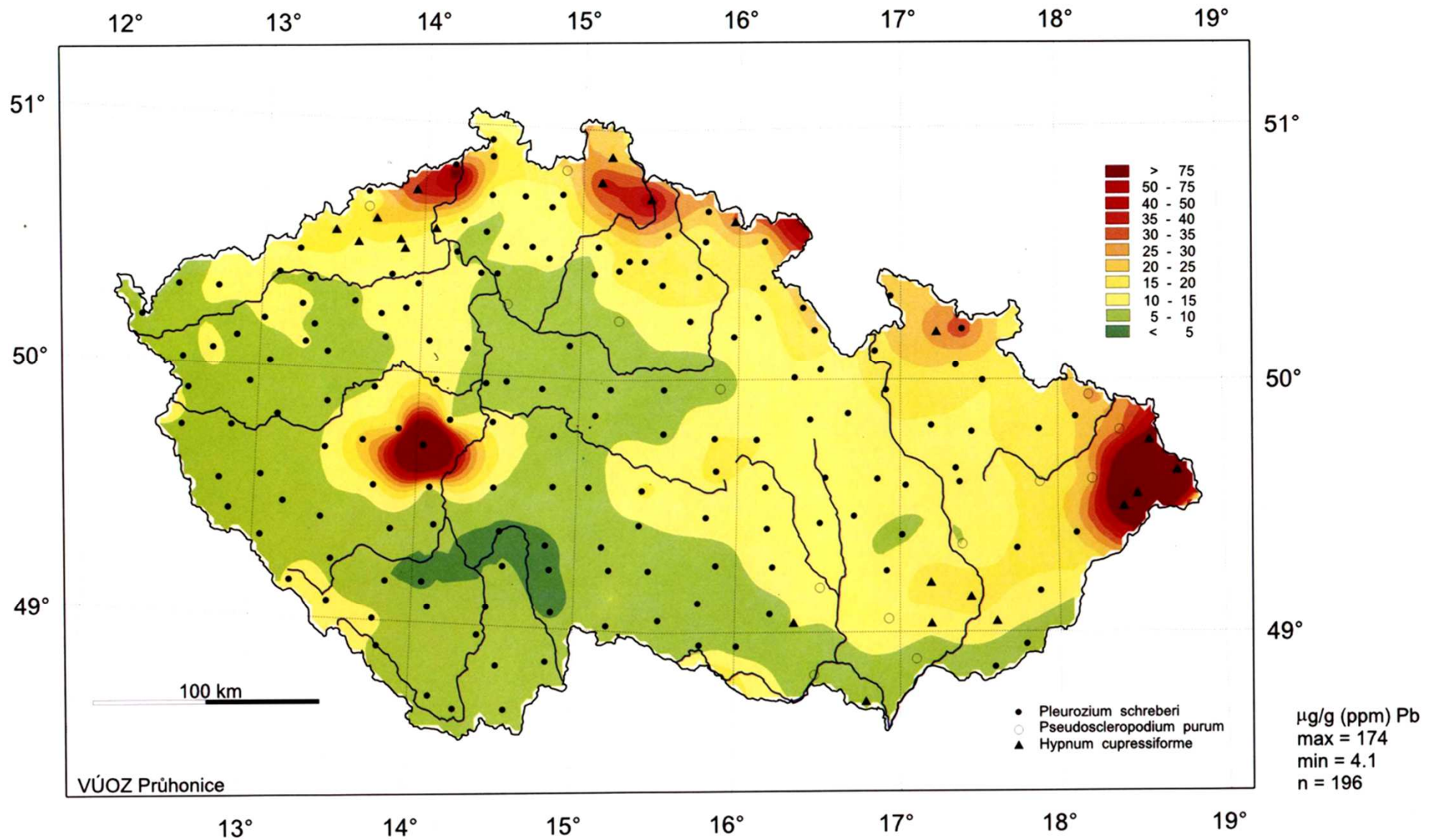

Průběhy ročních průměrných koncentrací olova v ovzduší na vybraných stanicích v letech 1989-1999

BRYOMONITORING - OLOVO

CZECH REPUBLIC - atmospheric deposition
Biomonitoring 1995

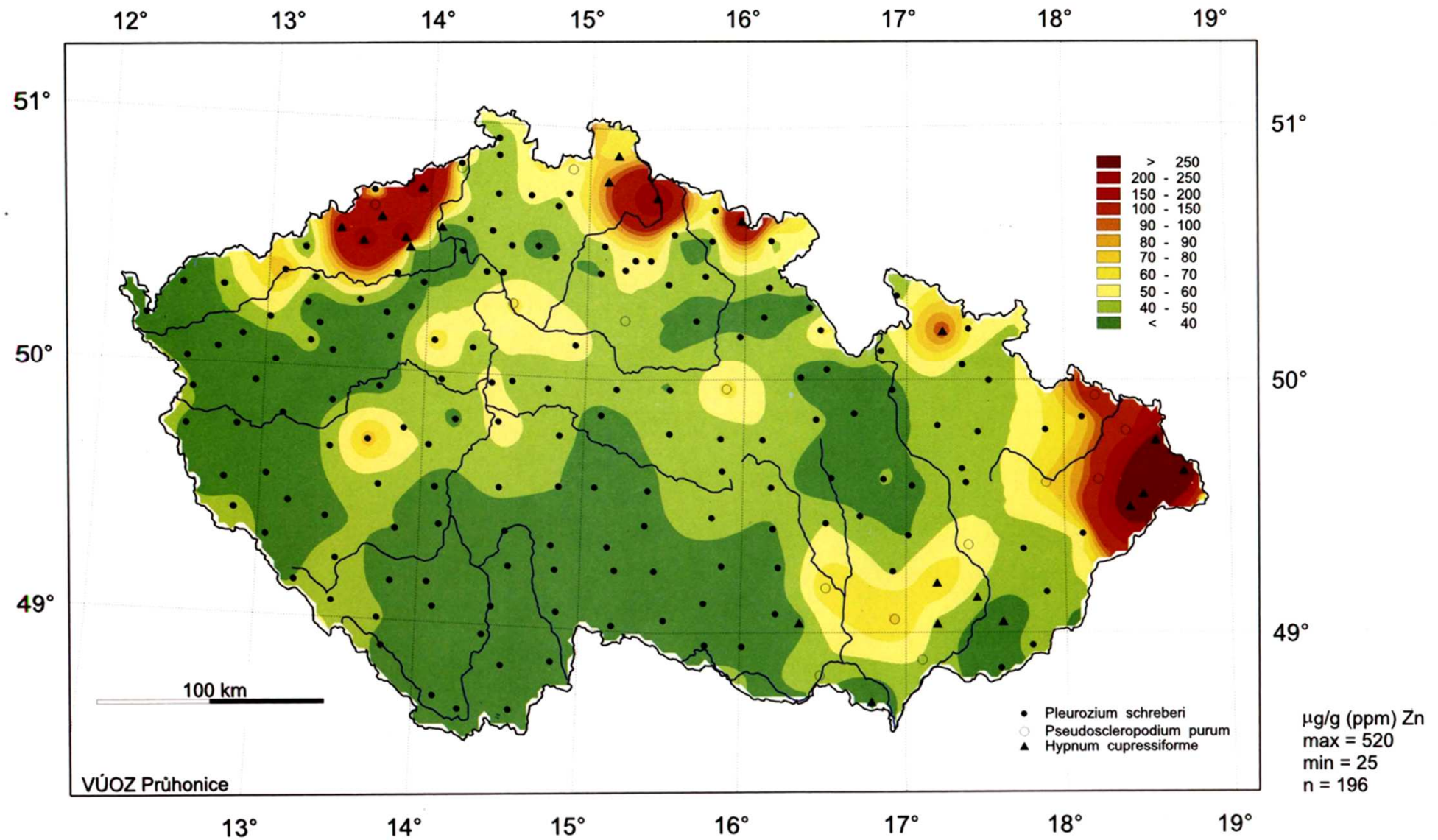
MOSS - LEAD

BRYOMONITORING - ZINEK

CZECH REPUBLIC - atmospheric deposition
Biomonitoring 1995

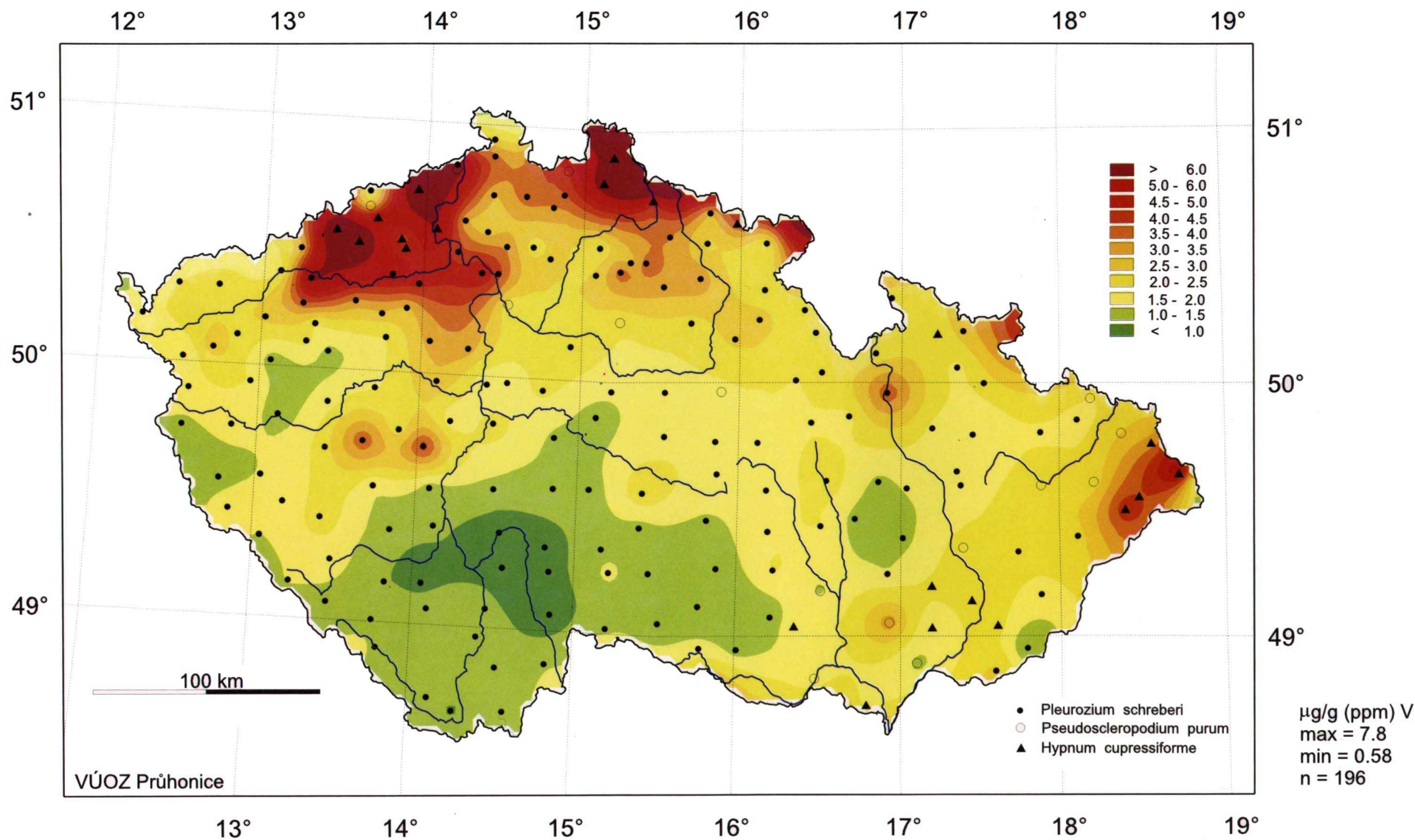
MOSS - ZINC

BRYOMONITORING - VANAD

CZECH REPUBLIC - atmospheric deposition
Biomonitoring 1995

MOSS - VANADIUM

Volatilizace

VOLATILIZACE

VOLATILIZACE

**= proces, při kterém je látka z kapalné
nebo pevné fáze uvolňována do fáze plynné**

-podílí se na něm odpařování a sublimace látky

VOLATILIZACE

VOLATILIZACE

= proces, při kterém je látka z kapalně nebo pevné fáze uvolňována do fáze plynné

-podílí se na něm odpařování a sublimace látky

Henryho zákon:

= množství rozpuštěného plynu v kapalině je při stále teplotě úměrné jeho parciálnímu tlaku nad kapalinou

$$c = K_H * p$$

c - koncentrace rozpuštěného plynu

p – parciální tlak plynu

K_H – Henryho konstanta

VOLATILIZACE

Charakteristika skupin látek podle Henryho konstanty

Henryho konstanta K_h (Pa.mol⁻¹.m⁻³)	Charakteristika skupiny
větší než 100	Velmi rychle se uvolňují z vody, volatilizace nastupuje dřív než biodegradace. Př. chlorované uhlovodíky s krátkým řetězcem
25 - 100	Volatilizace pomalejší, díky většímu difúznímu odporu. Patří sem mnoho chlorovaných benzenů
1 -25	Volatilizace velmi pomalá, mohou převládat konkurenční proces, jako sorpce na pevné nebo koloidní materiály (př. většina PCB)
Menší než 1	Volatilizace prakticky nevýznamná, zcela převládají konkurenční procesy (př. některé polychlorované dibenzo-p-dioxiny)

VOLATILIZACE

Závislost na teplotě:

- **s rostoucí teplotou – roste volatilizace**
- **např. u PCB zvýšení teploty o 10 °C vede ke zdvojnásobení volatilizace**
- **globální důsledek:**
  - **rychlá volatilizace v teplých oblastech**
  - **opětovný záchyt v chladných oblastech (teplotní past)**

Biokoncentrace

BIOKONCENTRACE

- **látky s nízkou degradabilitou mají tendenci ke kumulaci v potravním řetězci**

Biokoncentrace obecně:

záchyt látky z prostředí do živého organismu

- **biokoncentrační faktor**

BCF = koncentrace v organismu : koncentrace v prostředí

BCF = 1   rovnováha s prostředím

BCF < 1   převaha obranných mechanismů

BCF > 1   převaha koncentračních mechanismů

BIOKONCENTRACE

časté terminologické nejasnosti

Rozdělení podle Wita (1992) pro vodní ekosystémy

- **biokoncentrace** - záchyt na povrchu těla, ne potravou
biokoncentrační faktor $BCF = c_{org} / c_{voda}$
- **bioakumulace** - záchyt potravním řetězcem
bioakumulační faktor $BAF = c_{lipidy\ org.} / c_{lipidy\ potrava}$
(koncentrace v lipidové tkáni u organismu a jeho kořisti)
- **biomagnifikace** - bioakumulace pro vyšší trofickou úroveň

Acidobasické reakce

Mobilizace kovů biologickým loužením

Výroba vitriolu

Kryštofovo údolí

- údolí a obec u Liberce
- těžba barevných kovů
- doklady o výrobě vitriolu

Výroba vitriolu

Kryštofovo
údolí

Výroba vitriolu

Důlní rokle – v 16. století těžba rud

Výroba vitriolu

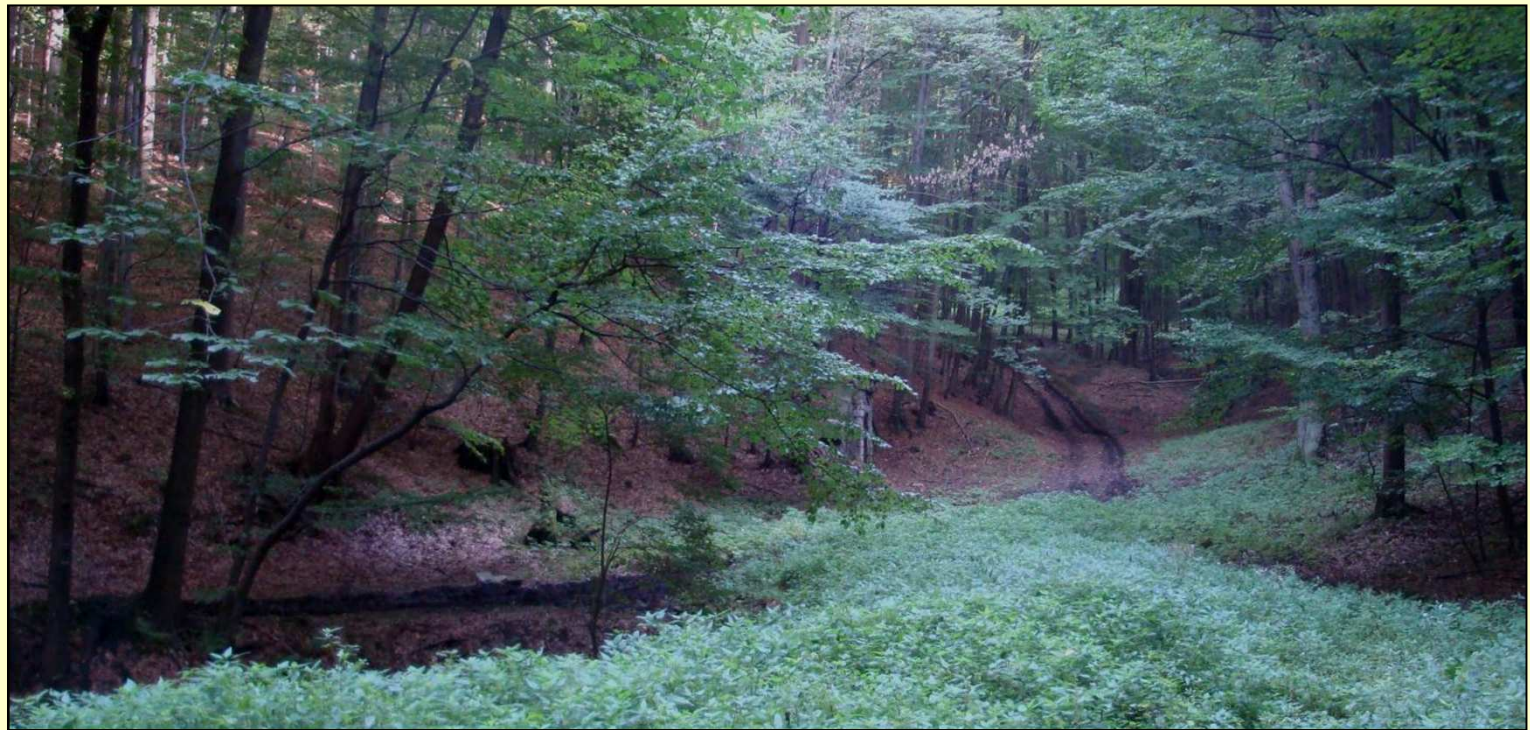

Důlní rokle – v 16. století těžba rud

Výroba vitriolu

Kryštofovo údolí – Důlní rokle

- doklady ze 16. století o výrobě vitriolu
- jako surovina se těžil pyrit (FeS_2)
- vitriol – název používaný
  - pro kyselinu sírovou (H_2SO_4)
  - pro zelenou skalici
(síran železnatý $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$)

Výroba vitriolu

Historický výrobní postup ze 16. století:

- rozdrcení horniny s pyritem
- ponechání rok na haldách venku - zvětrávání

Výroba vitriolu

Historický výrobní postup ze 16. století:

- rozdrčení horniny s pyritem
- ponechání rok na haldách venku - zvětrávání
- hornina se naházela do vodotěsných jam a zalila vodou
- do vody se začal rozpouštět síran železnatý

Výroba vitriolu

Historický výrobní postup ze 16. století:

- rozdrčení horniny s pyritem
- ponechání rok na haldách venku - zvětrávání

- hornina se naházela do vodotěsných jam a zalila vodou
- do vody se začal rozpouštět síran železnatý

- výluh se sbíral a na pánvích varem zahušťoval až ke krystalizaci
- vzniklé krystaly zelené skalice se prodávaly
- využití v činění kůží, barvení látek, výrobě kyseliny sírové

Výroba vitriolu

Historický výrobní postup ze 16. století:

- rozdrčení horniny s pyritem
- ponechání rok na haldách venku – zvětrávání
- hornina se naházela do vodotěsných jam a zalila vodou
- do vody se začal rozpouštět síran železnatý
- výluh se sbíral a na pánvích varem zahušťoval až ke krystalizaci
- vzniklé krystaly zelené skalice se prodávaly
- využití v činění kůží, barvení látek, výrobě kyseliny sírové

Podstata procesu:

**činností sirných bakterií za přítomnosti kyslíku dochází k oxidaci
sirníku železnatého na síran železnatý a zředěnou kyselinu sírovou**

Výroba vitriolu

Historický výrobní postup ze 16. století:

- rozdrčení horniny s pyritem
- ponechání rok na haldách venku – zvětrávání
- hornina se naházela do vodotěsných jam a zalila vodou
- do vody se začal rozpouštět síran železnatý
- výluh se sbíral a na pánvích varem zahušťoval až ke krystalizaci
- vzniklé krystaly zelené skalice se prodávaly
- využití v činění kůží, barvení látek, výrobě kyseliny sírové

Podstata procesu:

**činností sirných bakterií za přítomnosti kyslíku dochází k oxidaci
sirníku železnatého na síran železnatý a zředěnou kyselinu sírovou**

V technologii se proces označuje jako biologické loužení

Výroba vitriolu

Ekologické problémy historické výroby:

- emise par kyseliny sírové při odpařování
- úniky kyselých vod do potoků

zpráva z roku 1557:

... vinou výroby vitriolu by otráveny ryby v řece Rokytce pod ústím Důlního potoka ...

Mobilizace kovů

Působením některých **sirných bakterií** (*Thiobacillus ferrooxidans*) dochází za přítomnosti kyslíku ze vzduchu k oxidaci sirníku na síran a zředěnou kyselinu sírovou

Kyselina sírová rozpouští většinu kovů a tím je převádí do mobilního stavu, ve kterém vstupují do kontaktu s biotou a mohou vyvolávat toxické efekty

Mobilizace kovů

Působením některých **sirných bakterií** (*Thiobacillus ferrooxidans*) dochází za přítomnosti kyslíku ze vzduchu k oxidaci siřníku na síran a zředěnou kyselinu sírovou

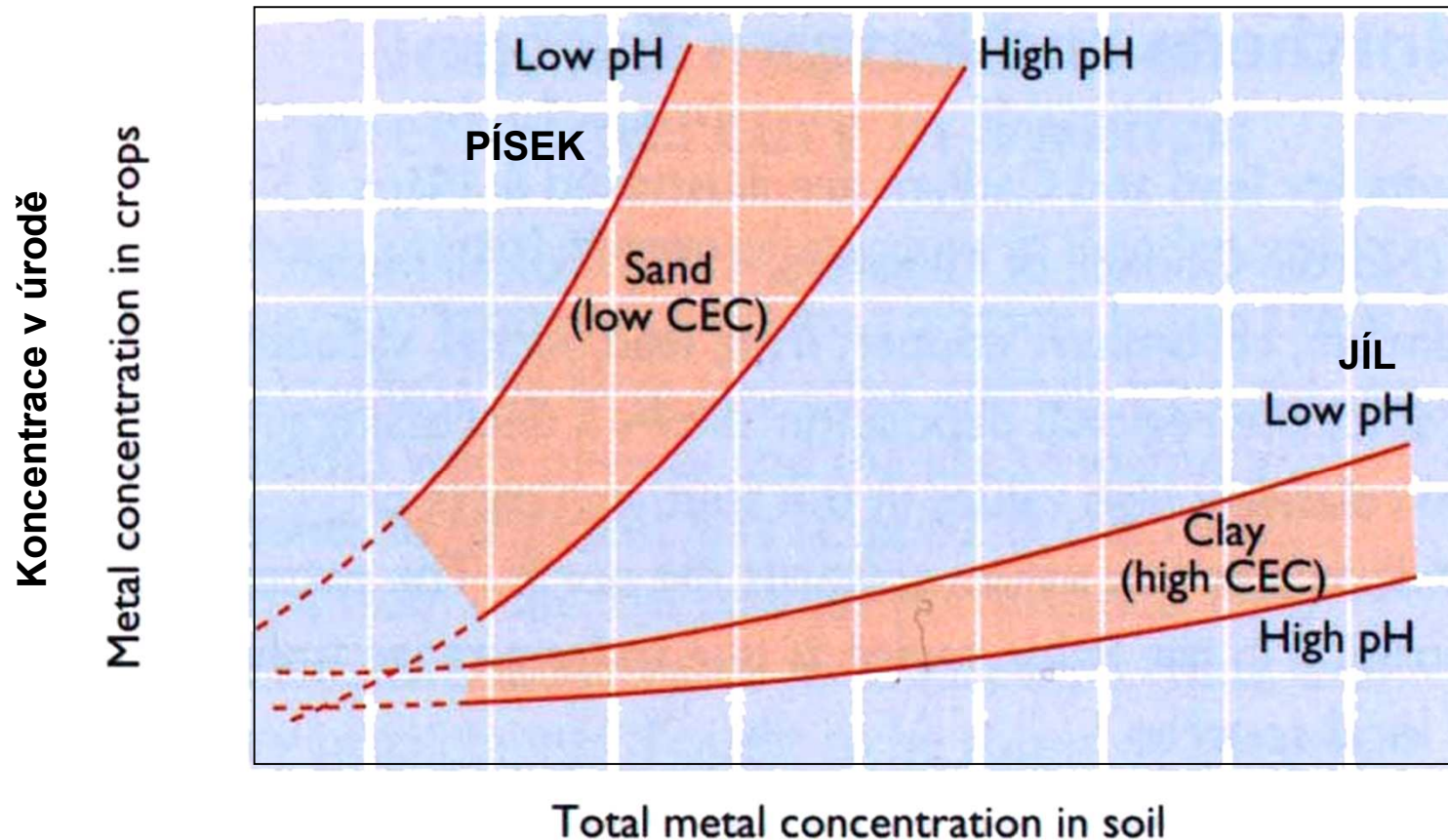
Kyselina sírová rozpouští většinu kovů a tím je převádí do mobilního stavu, ve kterém vstupují do kontaktu s biotou a mohou vyvolávat toxické efekty

Typické pro:

- důlní vody vytékající ze starých šachet
- srážkové a podzemní vody v povrchových dolech na hnědé uhlí
- srážkové vody protékající starými haldami po těžbě rud

Biokoncentrace – vliv dalších faktorů

Přestup kadmia z půdy do rostliny

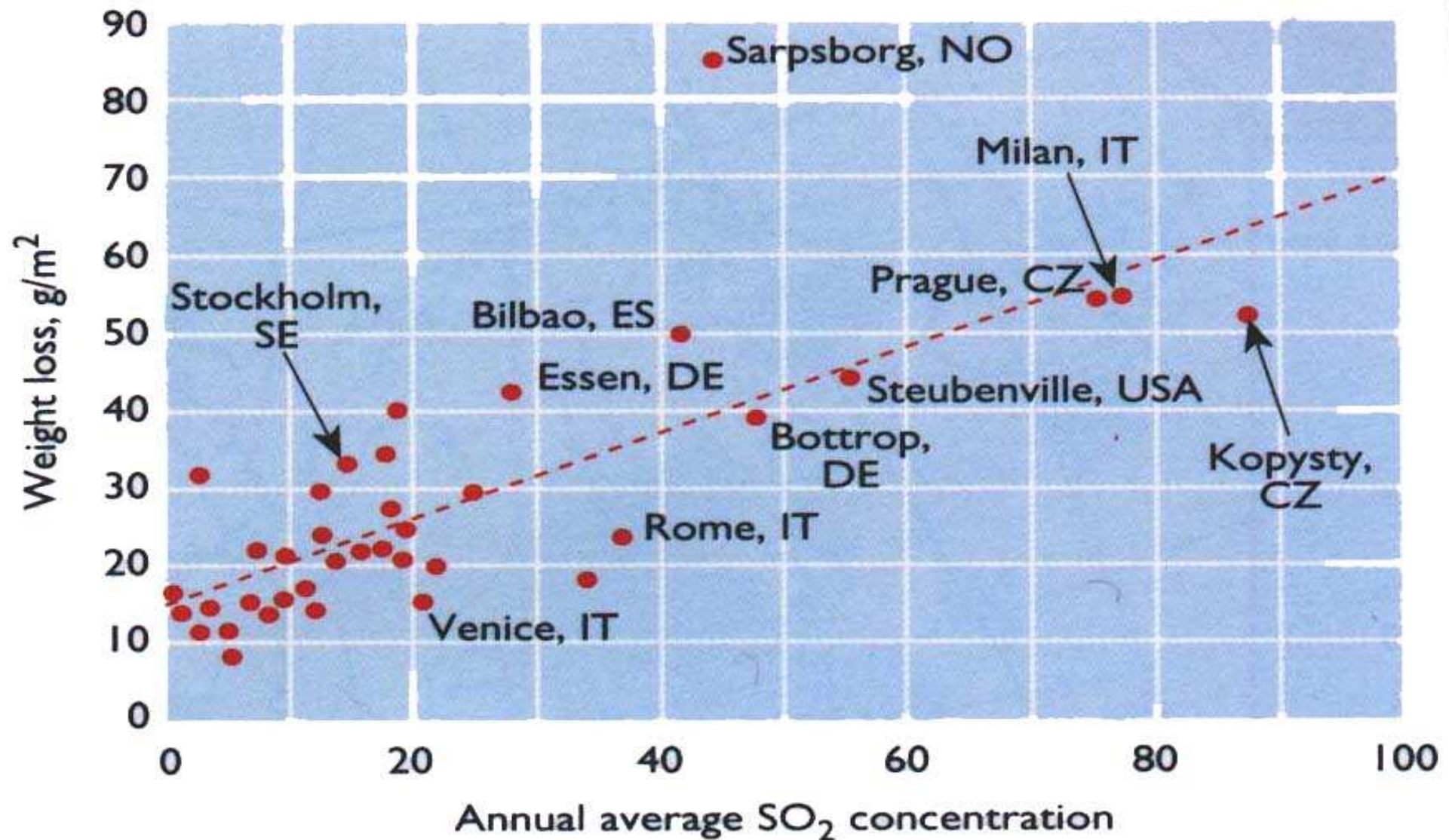

Note: CEC = cation exchange capacity.
(kationtová výměnná kapacita)

Konzentrace v půdě

NEUTRALIZACE

ZÁVISLOST MEZI ROČNÍ ZTRÁTOU VÁPENCE A KONCENTRACÍ SO₂

(Europa's Environment, 1995)

Fotolýza

FOTOLÝZA

- **častý mechanismus u řady organických látek**
- **abiotický degradační proces organických látek založený na absorpci elektromagnetického záření**
- **v reálném prostředí je omezena na:**
  - **atmosféru**
  - **povrchovou vrstvu vody (závislost na zákalu)**
  - **povrch půdy a organismů**

Dva mechanismy:

a) přímá fotolýza

b) nepřímá fotolýza

FOTOLÝZA

a) **přímá fotolýza** - se zářením reaguje přímo kontaminant

- záchyt záření kontaminantem
- tvorba volného radikálu (většinou)
- následná reakce

FOTOLÝZA

a) **přímá fotolýza** - se zářením reaguje přímo kontaminant

- záchyt záření kontaminantem
- tvorba volného radikálu (většinou)
- následná reakce

b) **nepřímá fotolýza** - se zářením reaguje jiná látka, produkty reakce působí na kontaminant

- záchyt záření jinou látkou, např. kyslíkem
- tvorba volného radikálu, př. O.
- reakce volného radikálu s kontaminantem

FOTOLÝZA

Příklad:

- chlorované uhlovodíky: hexachlorobutadien, dichlorethen, tetrachlorethen, dichlorpropen, chlorované benzeny, atd.
- reagují se zářením o vlnové délce >290 nm (UV-B 280-320 nm)
- výsledné produkty: CO_2 , HCl , H_2O

DEGRADACE PESTICIDŮ

Studována degradace a loužení pesticidů používaných při pěstování obilí a sóji v Brazílii

Uspořádání:

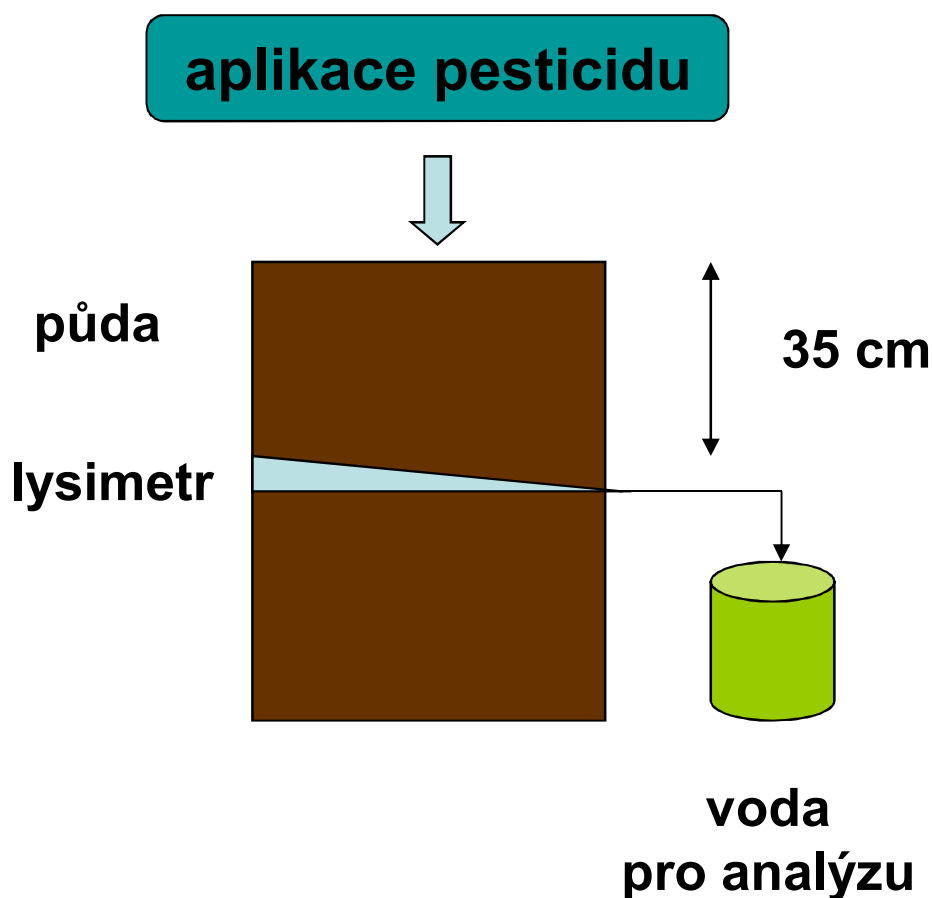
- polní experimenty
- hloubka profilu = 35 cm
- odběr vody lysimetry
- doba trvání – 28 dní

Hodnocené pesticidy:

- metolachlor
- simazine
- atrazine
- monocrotofos
- endosulfan α
- chlorpyrifos
- trifluarine
- λ -cyhalotrin

polární

nepolární

DEGRADACE PESTICIDŮ

Průnik pesticidů půdním profilem je značně závislý na obecných vlastnostech – především na polaritě

Rozpadové křivky odpovídají:

- u polárních látek – exponenciální funkci
- u nepolárních – bi-exponenciální funkci

Odpovídá rozpadu ve dvou fázích:

(1) Počáteční rychlá fáze na povrchu – fotolýza, hydrolýza

(2) Pomalejší mikrobiální rozklad uvnitř půdního tělesa

(a) jednoduchá exponenciální funkce

$$C_t = C_0 * e^{-k * t}$$

(b) bi-exponenciální funkce

$$C_t = C_1 * e^{-k_1 * t} + C_2 * e^{-k_2 * t}$$

kde je: t – čas

C_t – koncentrace v čase t

C_0 – koncentrace v čase 0

C_1, C_2 – konstanty, přičemž platí $C_1 + C_2 = C_0$

k_1, k_2 – rozpadové rychlostní konstanty ($k_1 > k_2$)

DEGRADACE PESTICIDŮ

DT_{50} = poločas rozpadu, doba, za kterou se rozloží 50 % aplikovaného množství

Zjištěné experimentální hodnoty v rozsahu: 0,9 – 13,9 dne

Konkrétní hodnoty jsou závislé na vnějších podmínkách – především klimatu

Klima jihoamerických savan
Průměrná roční teplota 23 °C
Roční úhrn srážek 1900 mm

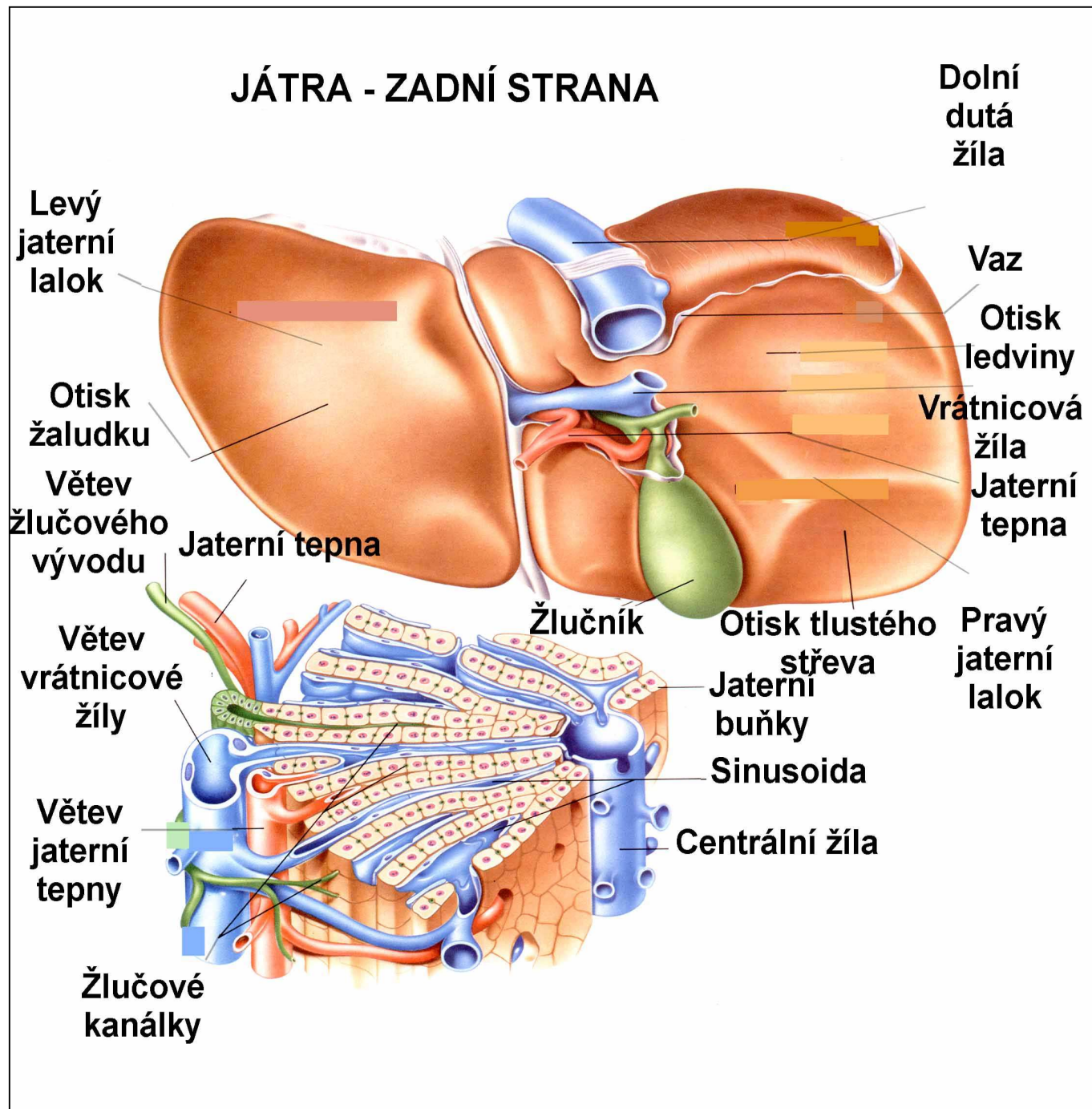
Klima evropského mírného pásu
Průměrná teplota 8 - 10 °C
Roční úhrn srážek 800 – 1000 mm

Poločasy rozpadu
10 – 20 x kratší
než v Evropě

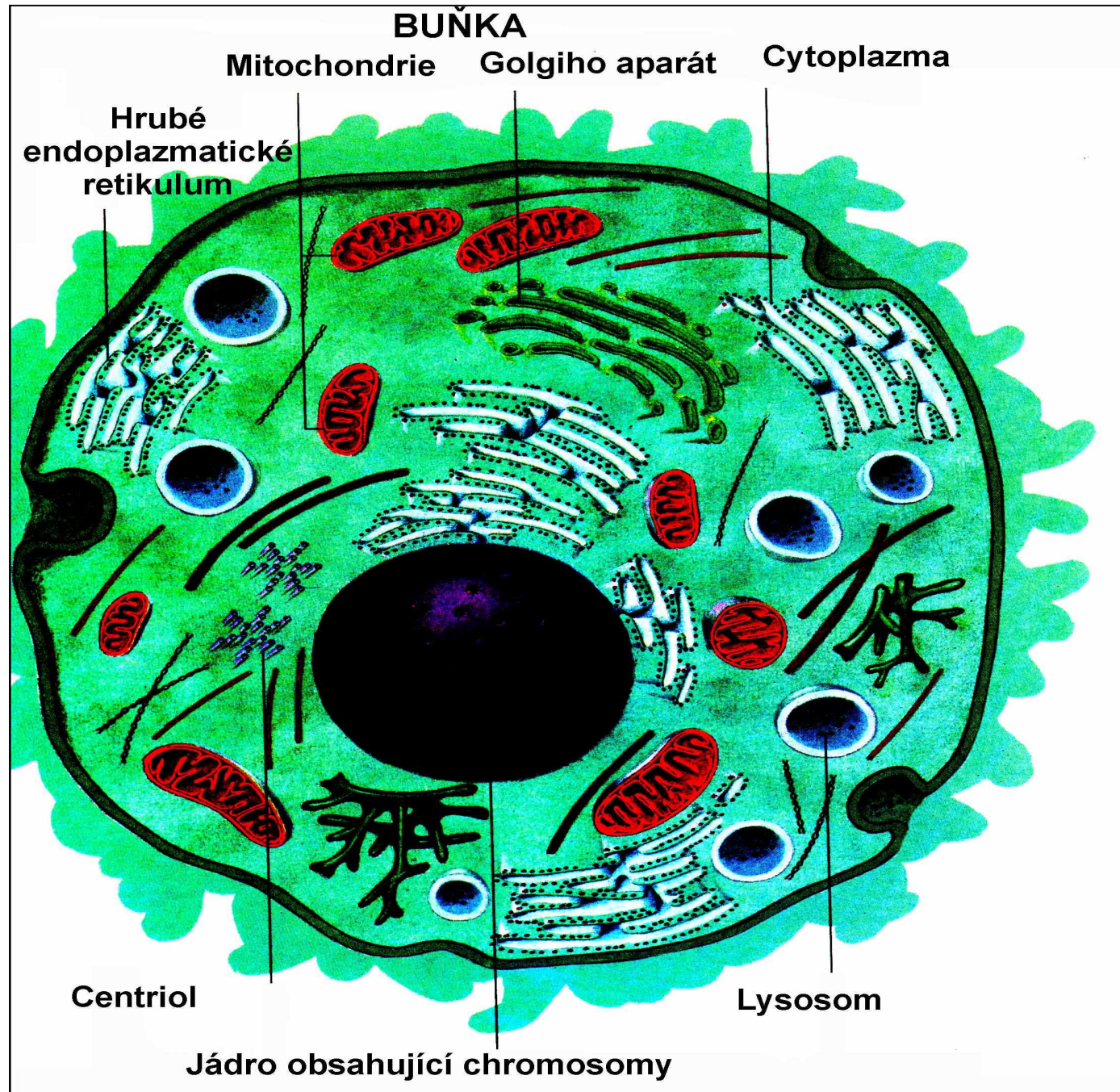

Detoxikace

DETOXIKACE

DETOXIKACE

Metabolismus lipofilních látek

Obecné schéma detoxikace lipofilních látek:

toxikant (ve vodě nerozpustný)

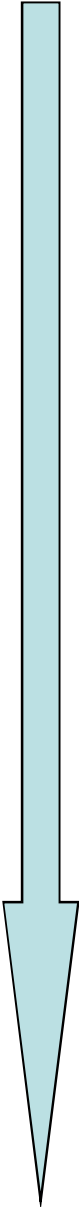
1. fáze   převedení na více rozpustnou formu

metabolit (ve vodě částečně rozpustný)

2. fáze   ve vodě rozpustná látka se připojuje
k metabolitu

konjugát (ve vodě rozpustný)

EXKRECE

Metabolismus lipofilních látek

Obecné schéma detoxikace lipofilních látek:

toxikant (ve vodě nerozpustný)

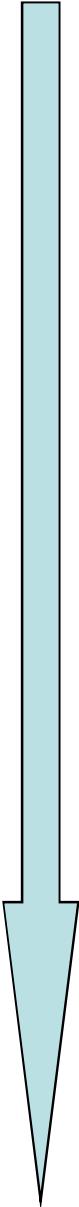
1. fáze   endoplasmatické retikulum

metabolit (ve vodě částečně rozpustný)

2. fáze   cytosol

konjugát (ve vodě rozpustný)

EXKRECE

Mikrobiální degradace

MIKROBIÁLNÍ DEGRADACE

Faktory ovlivňující biodegradaci:

- 1. Koncentrace kontaminantu**
- 2. Koncentrace organického substrátu**
- 3. Přítomnost inertního nosiče**
- 4. Abiotické faktory prostředí**
- 5. Biotické faktory prostředí**

MIRKOBIÁLNÍ DEGRADACE

- **ideální stav: mikroorganismus využívá kontaminant jako zdroj energie i hmoty (uhlíku)**
- **pokud se jedná pouze o zdroj energie nebo pouze zdroj hmot - nutná přítomnost kometabolitu**
- **substrát může být toxický i pro metabolizující organismus - nutnost podlimitní netoxické koncentrace**

4.4.

EXPOZICE ORGANISMU

EXPOZICE ORGANISMU

- **INHALACE – trávicí soustavou**
- **INGESCE – dýchací soustavou**
- **POVRCHEM TĚLA**

Matematické modely

Ingesce vody při pití

$$\text{CDI} = \text{CW} \times \text{IR} \times \text{EF} \times \text{ED} / (\text{BW} \times \text{AT})$$

CDI chronický denní příjem (mg/kg/den)

CW koncentrace ve vodě (mg/l)

IR množství požité vody (l/den)

EF frekvence expozice (den/rok)

ED trvání expozice (rok)

BW váha těla (kg)

AT doba průměrování

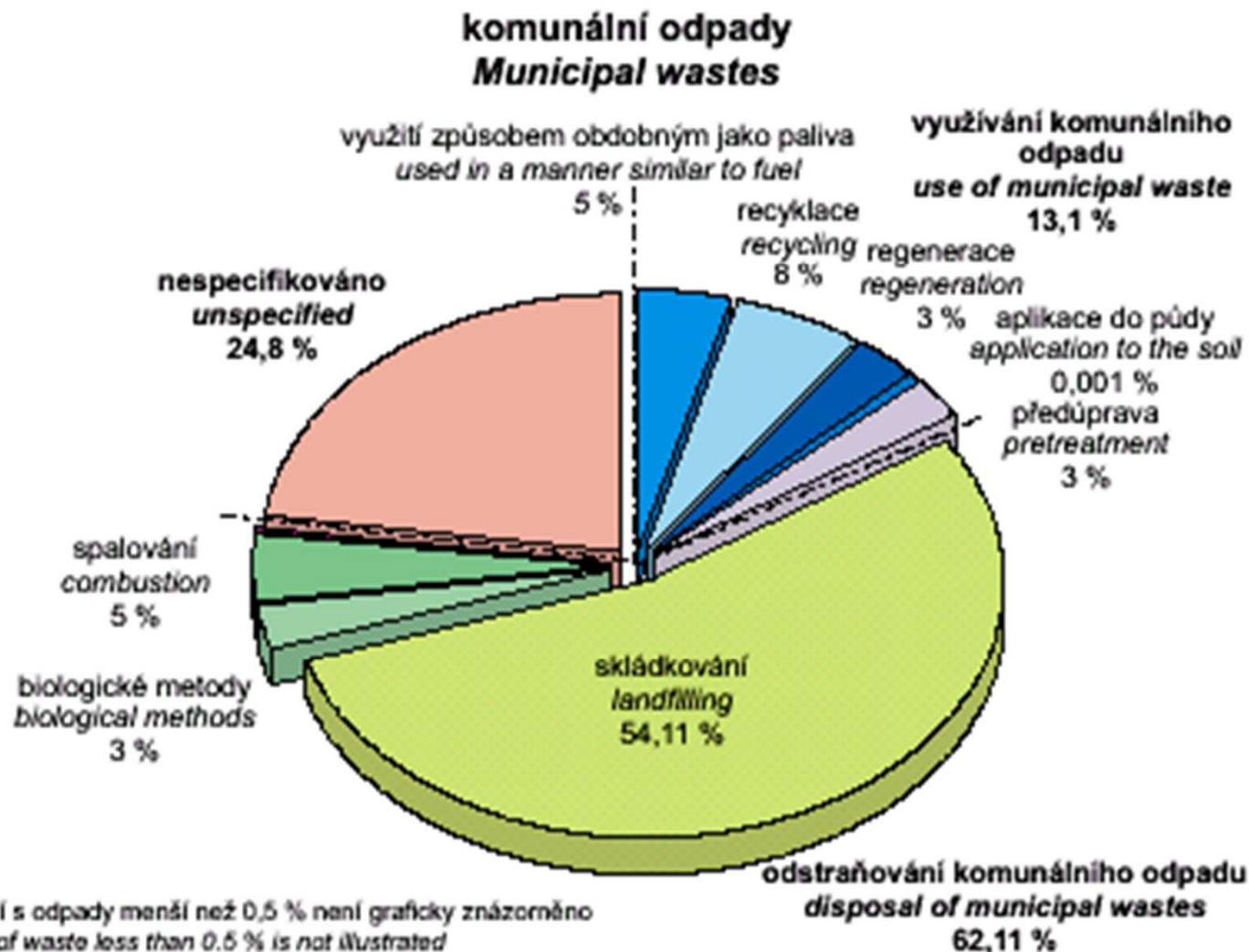
karcinogenní 70 let x 365 dní/rok

nekarcinogenní ED (rok) x 365 dní/rok

SPALOVÁNÍ KOMUNÁLNÍCH ODPADŮ

Nakládání s komunálními odpady 2003

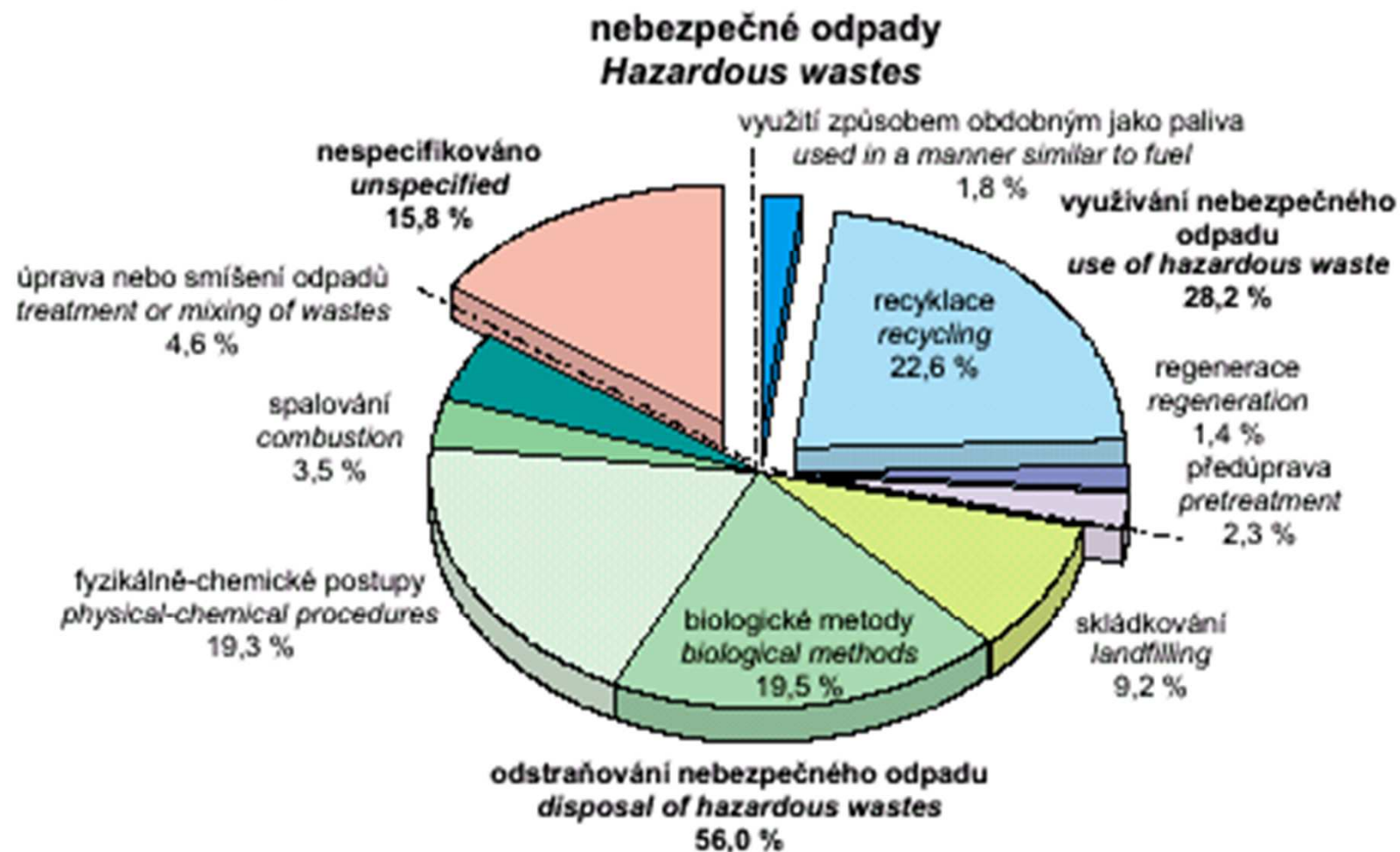
Obr. A3.1 Nakládání s nebezpečnými, komunálními a ostatními odpady v r. 2003
Management of municipal, hazardous and other waste in 2003

Zdroj: VÚV T.G.M. – CeHO
Source: VÚV T.G.M. – CeHO

Nakládání s nebezpečnými odpady 2003

Obr. A3.1 Nakládání s nebezpečnými, komunálními a ostatními odpady v r. 2003
Management of municipal, hazardous and other waste in 2003

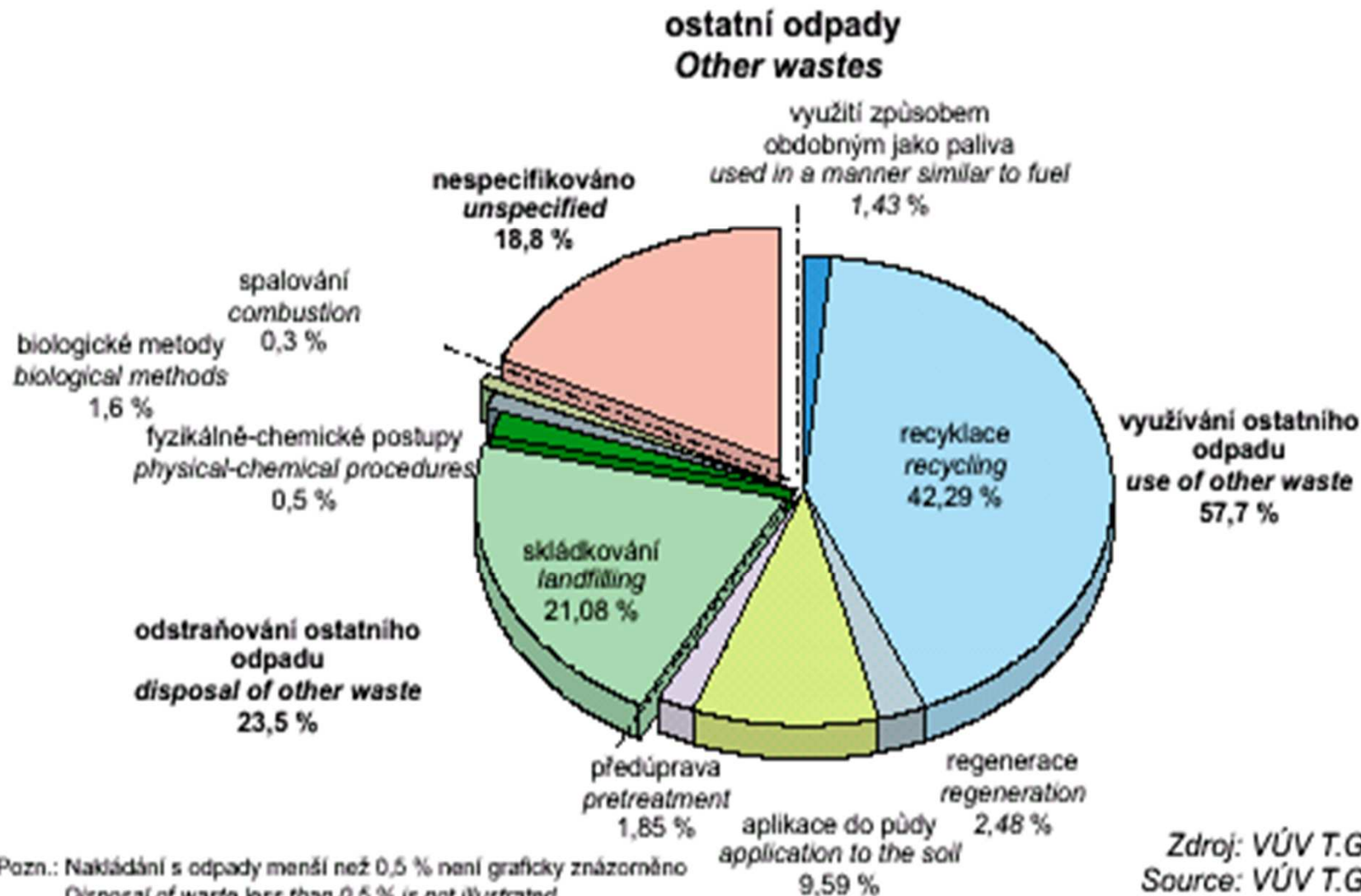

Pozn.: Nakládání s odpady menší než 0,5 % není graficky znázorněno
Disposal of waste less than 0.5 % is not illustrated

Zdroj: VÚV T.G.M. – CeHO
Source: VÚV T.G.M. – CeHO

Nakládání s ostatními odpady 2003

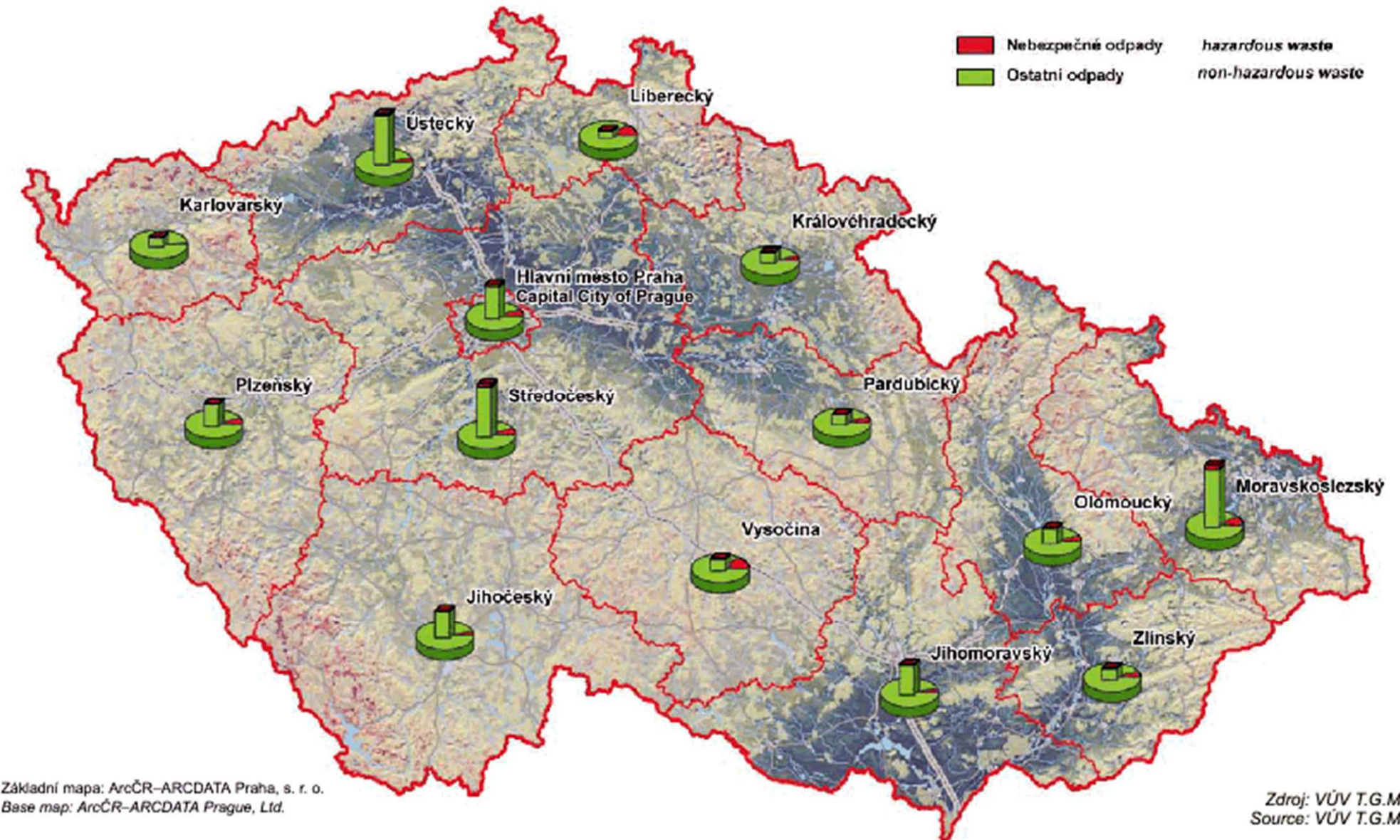
Obr. A3.1 Nakládání s nebezpečnými, komunálními a ostatními odpady v r. 2003
Management of municipal, hazardous and other waste in 2003

Pozn.: Nakládání s odpady menší než 0,5 % není graficky znázorněno
Disposal of waste less than 0.5 % is not illustrated

Produkce odpadů v krajích 2003

Obr. A3.6 Produkce nebezpečných a ostatních odpadů v krajích v r. 2003
Production of hazardous waste and non-hazardous waste by region in 2003

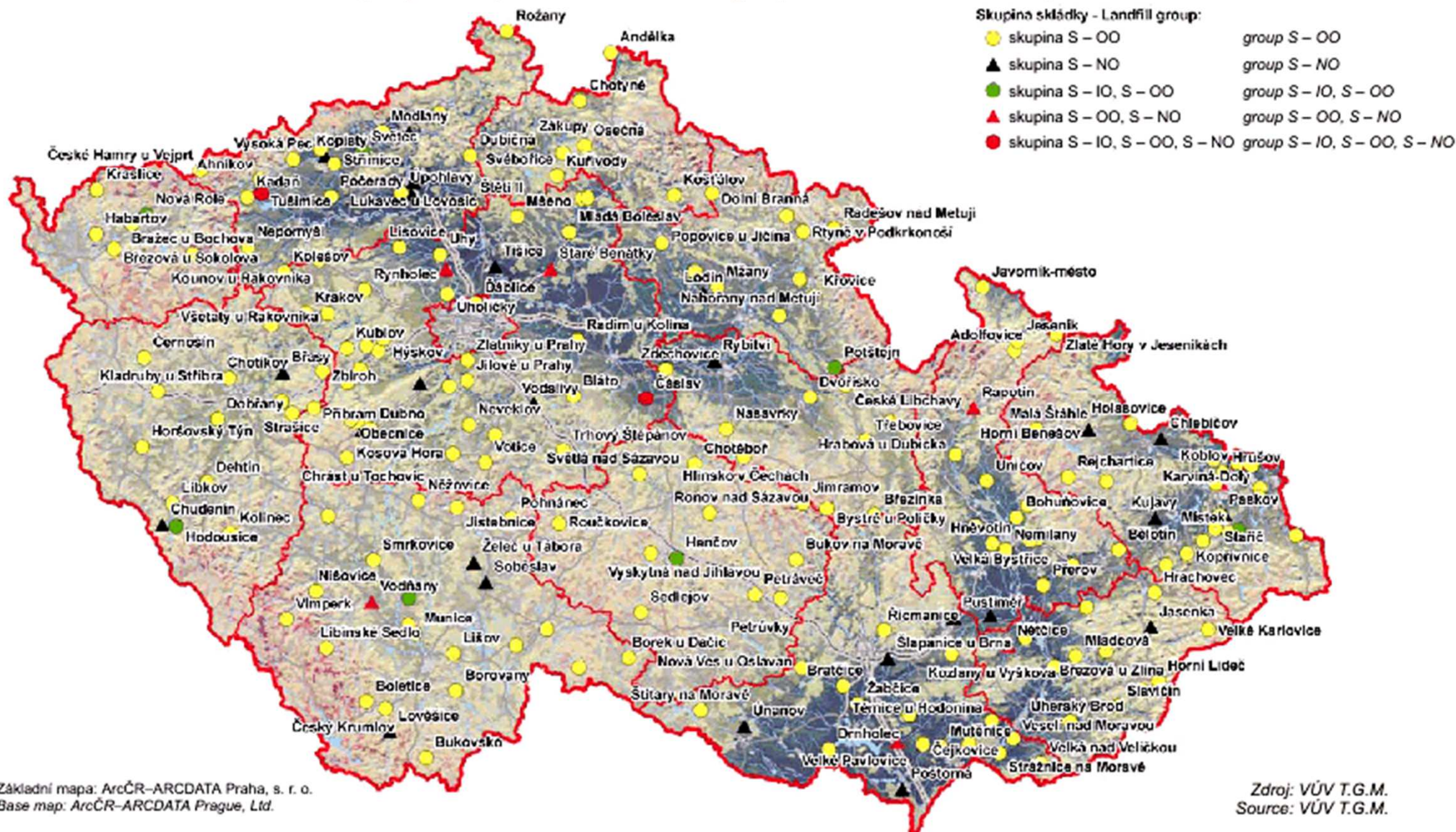
Základní mapa: ArcČR-ARCDATA Praha, s. r. o.
Base map: ArcČR-ARCDATA Prague, Ltd.

Zdroj: VÚV T.G.M.
Source: VÚV T.G.M.

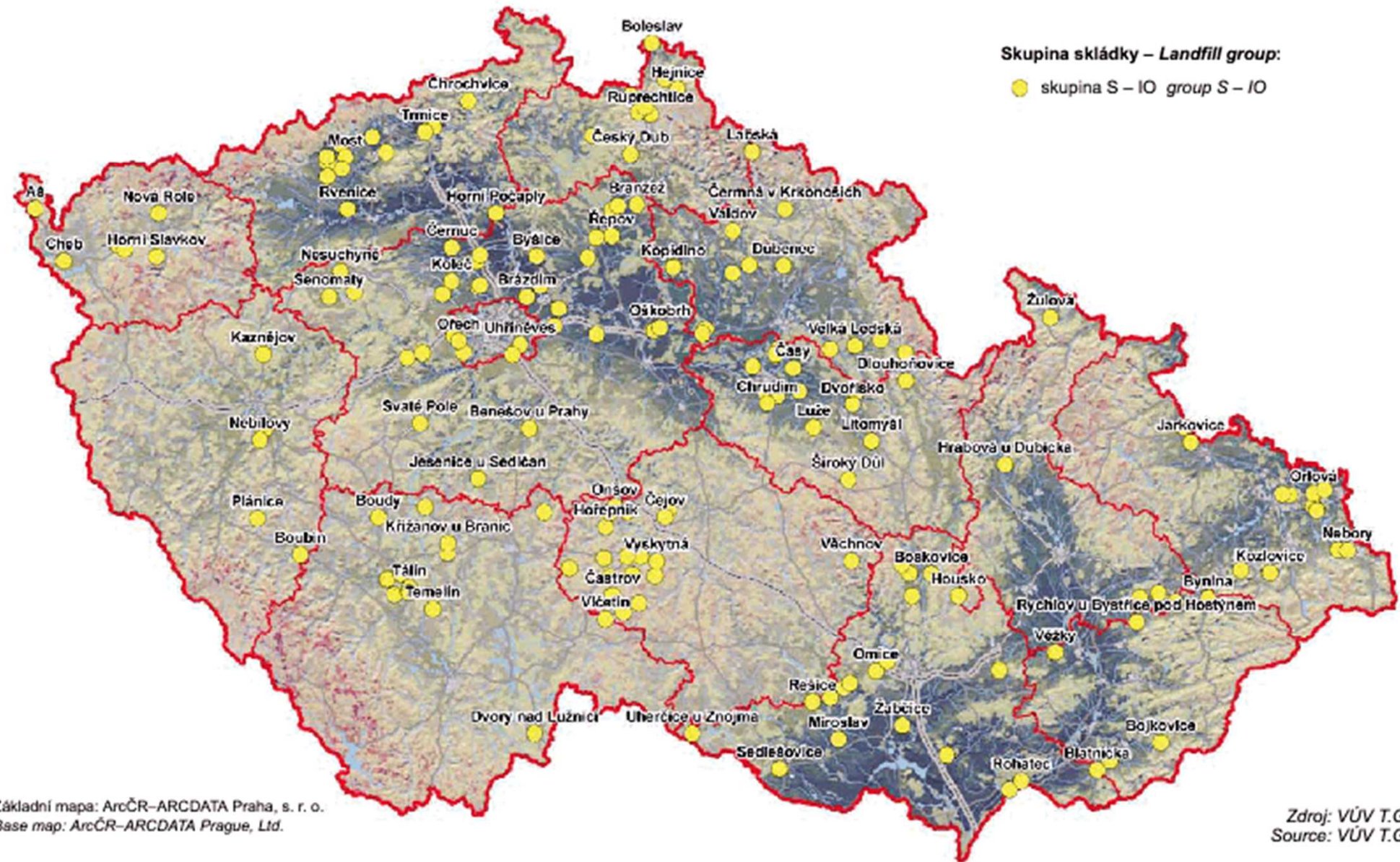
Rozmístění skládek odpadů 2003

Obr. A3.3 Rozmístění skládek odpadů skupiny S – OO, S – NO a víceskupinové S – OO + S – NO, S – IO + S – OO + S – NO v r. 2003
 Location of landfills of group S – OO, S – NO and combined-group landfills S – OO + S – NO, S – IO + S – OO + S – NO in 2003

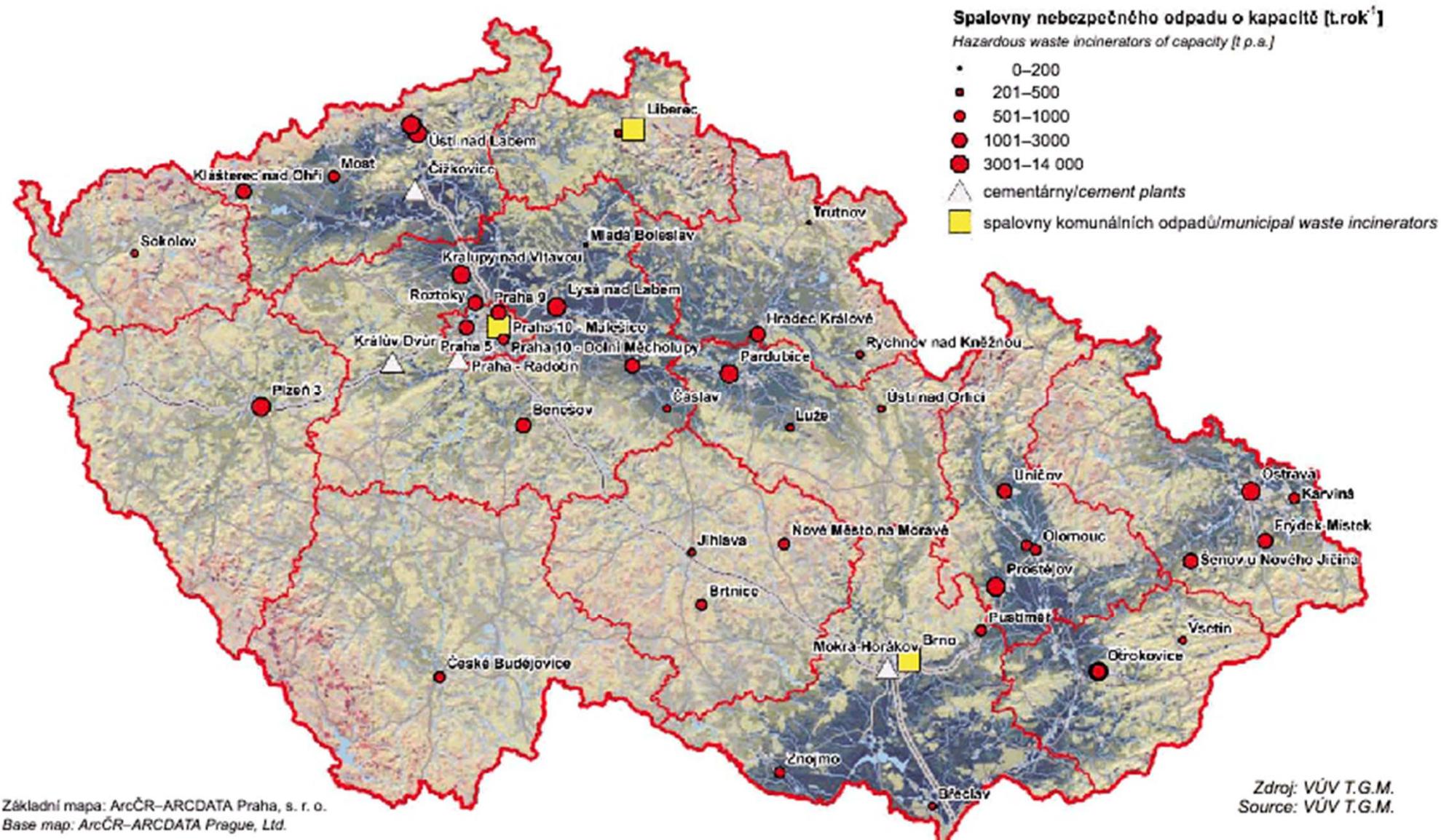
Rozmístění skládek odpadů 2003

Obr. A3.4 Rozmístění skládek odpadů skupiny S – inertní odpad (S – IO) v r. 2003
Location of landfills of group S – inert waste (S – IO) in 2003

Rozmístění spaloven 2003

Obr. A3.2 Rozmístění spaloven odpadů včetně cementáren nakládajících s odpady v technologickém procesu v r. 2003
Location of incinerators including cement plants managing the waste in a technological process in 2003

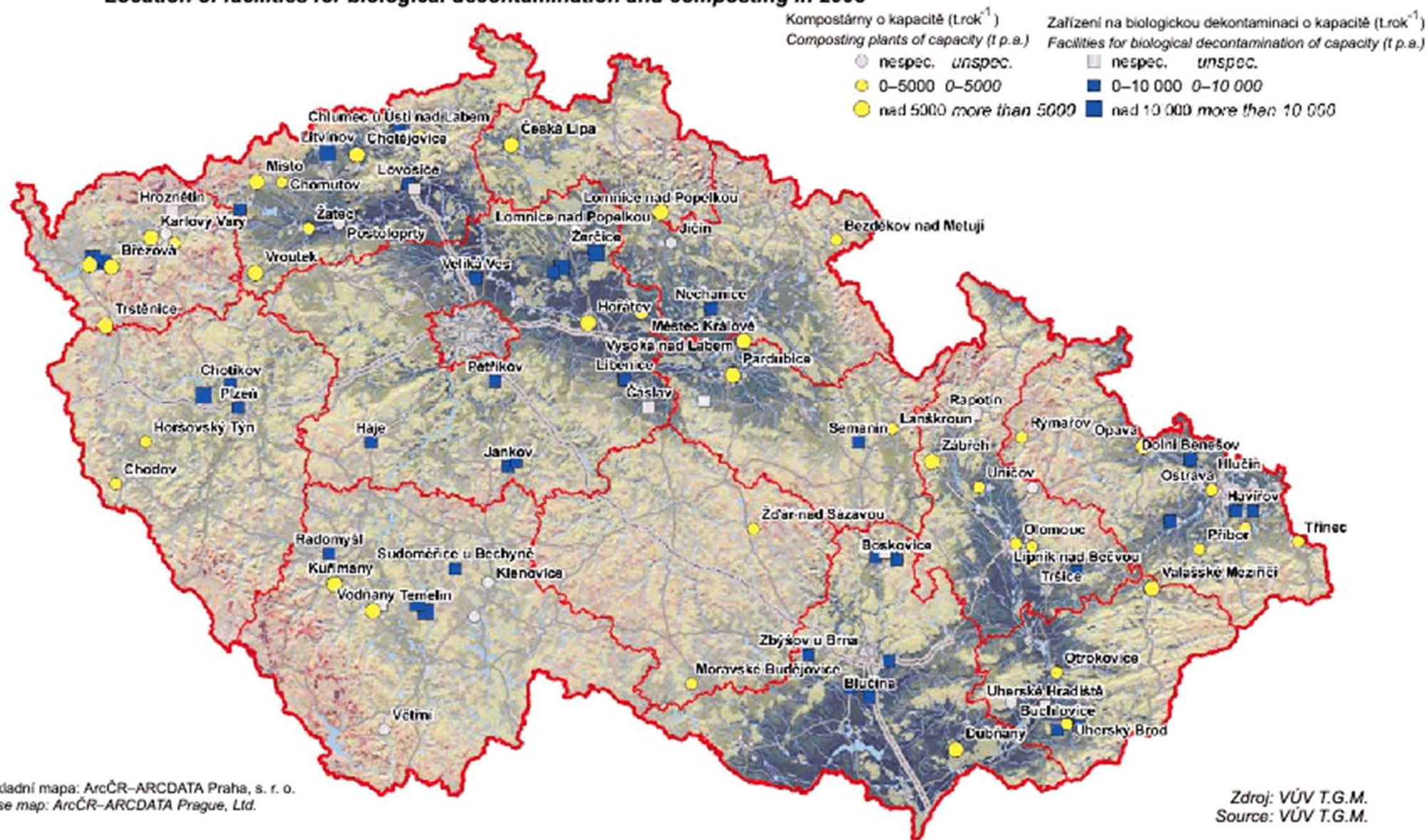

Základní mapa: ArcČR-ARCDATA Praha, s. r. o.
Base map: ArcČR-ARCDATA Prague, Ltd.

Zdroj: VÚV T.G.M.
Source: VÚV T.G.M.

Zařízení - bi dekontaminace a kompostování

Obr. A3.5 Rozmístění zařízení na biologickou dekontaminaci a kompostování v r. 2003
 Location of facilities for biological decontamination and composting in 2003

Základní mapa: ArcČR–ARCDATA Praha, s. r. o.
 Base map: ArcČR–ARCDATA Prague, Ltd.

Zdroj: VÚV T.G.M.
 Source: VÚV T.G.M.

SPALOVNA ODPADŮ

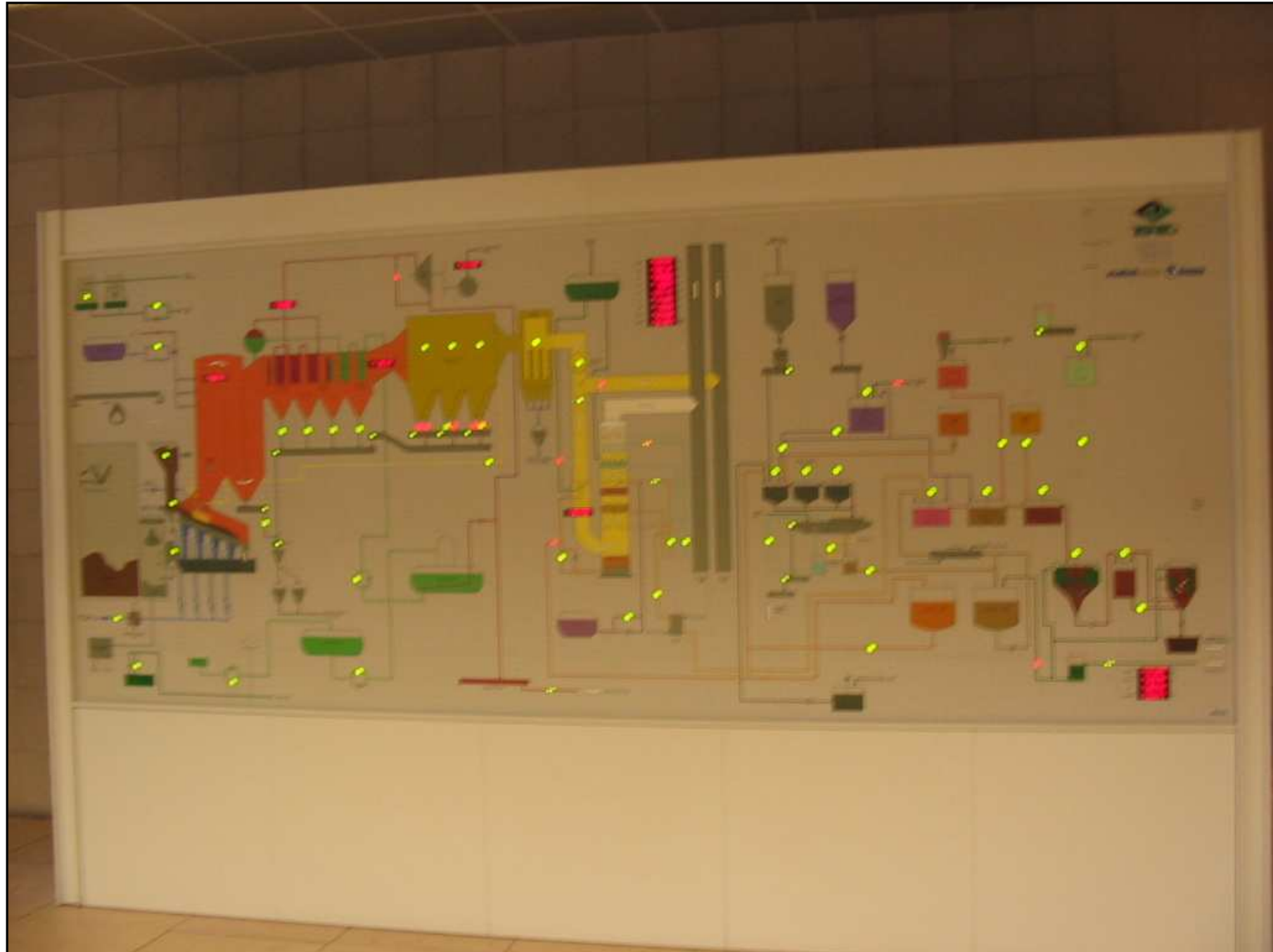

TERMIZO a.s.

SPALOVNA ODPADŮ

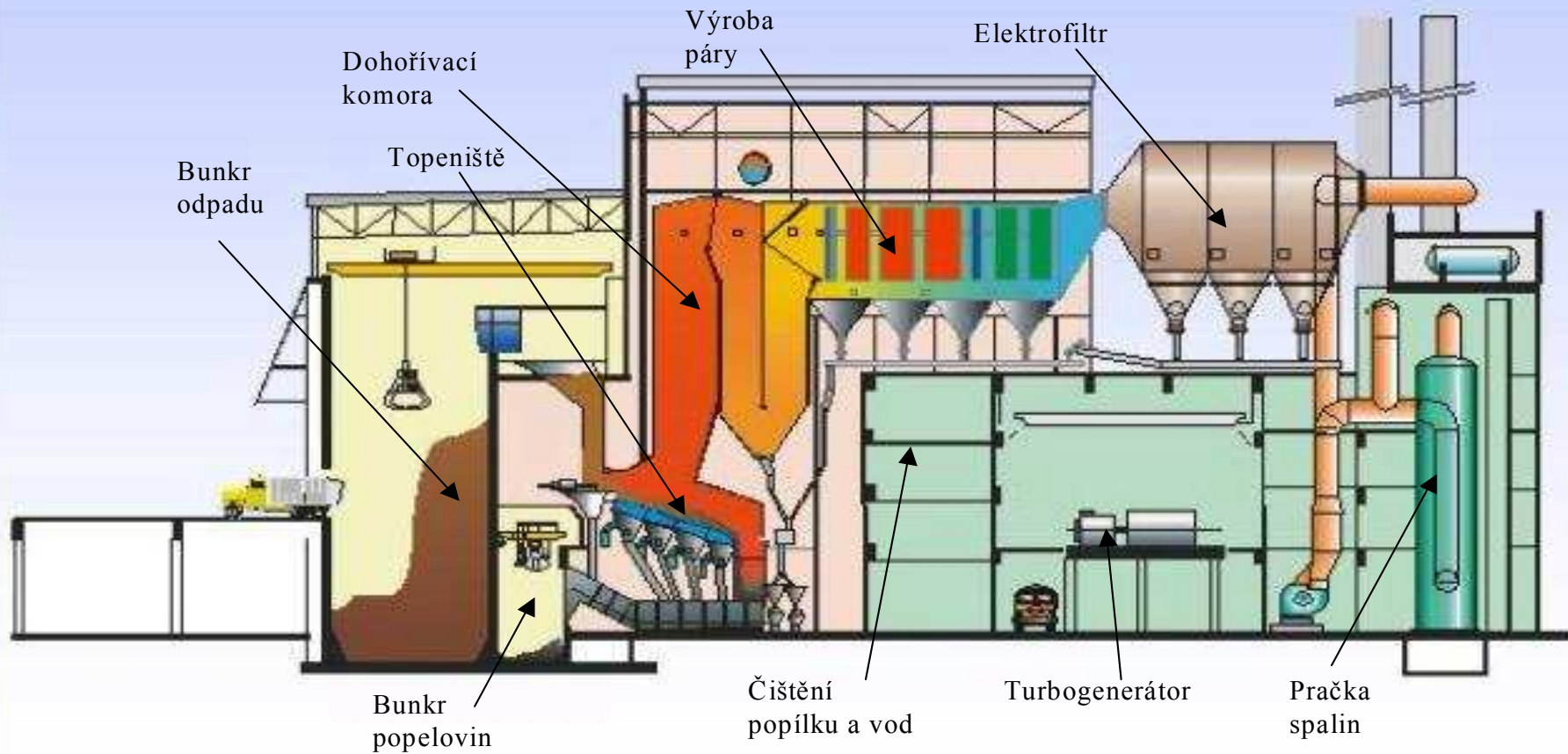

SPALOVNA ODPADŮ

SPALOVNA ODPADŮ

USPOŘÁDÁNÍ APARÁTŮ

SPALOVNA ODPADŮ

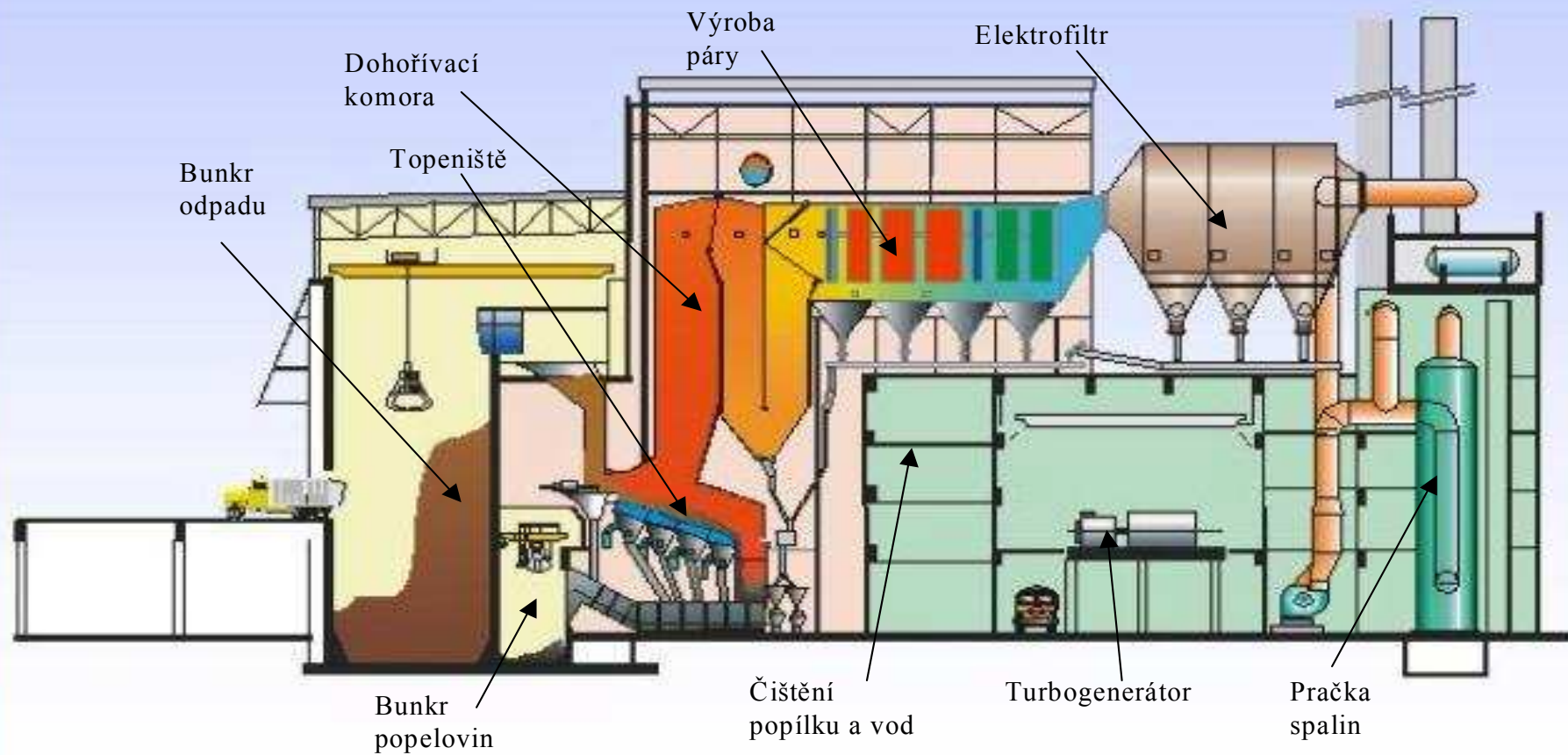

SPALOVNA ODPADŮ

SPALOVNA ODPADŮ

USPOŘÁDÁNÍ APARÁTŮ

SPALOVNA ODPADŮ

SPALOVNA ODPADŮ

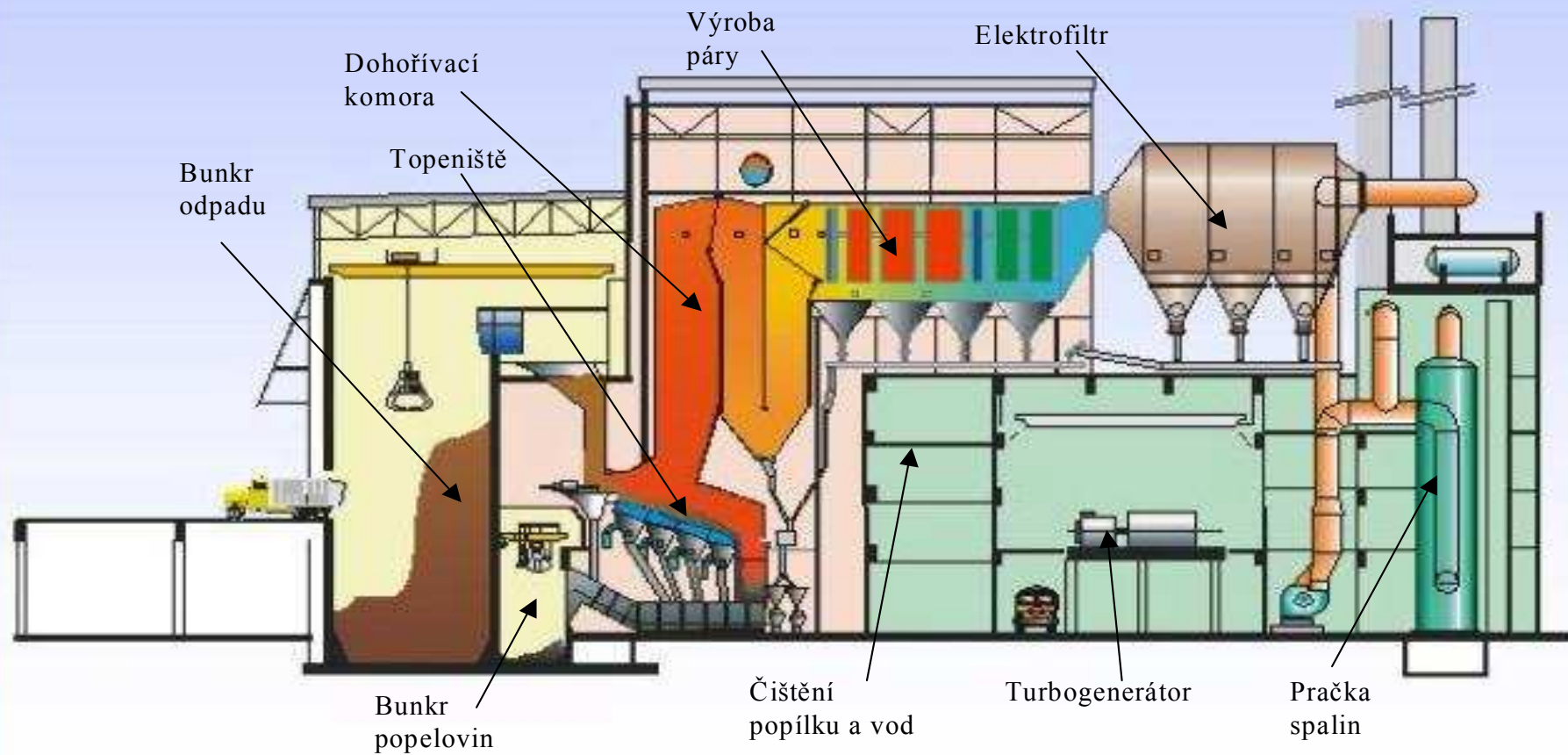

SPALOVNA ODPADŮ

SPALOVNA ODPADŮ

USPOŘÁDÁNÍ APARÁTŮ

SPALOVNA ODPADŮ

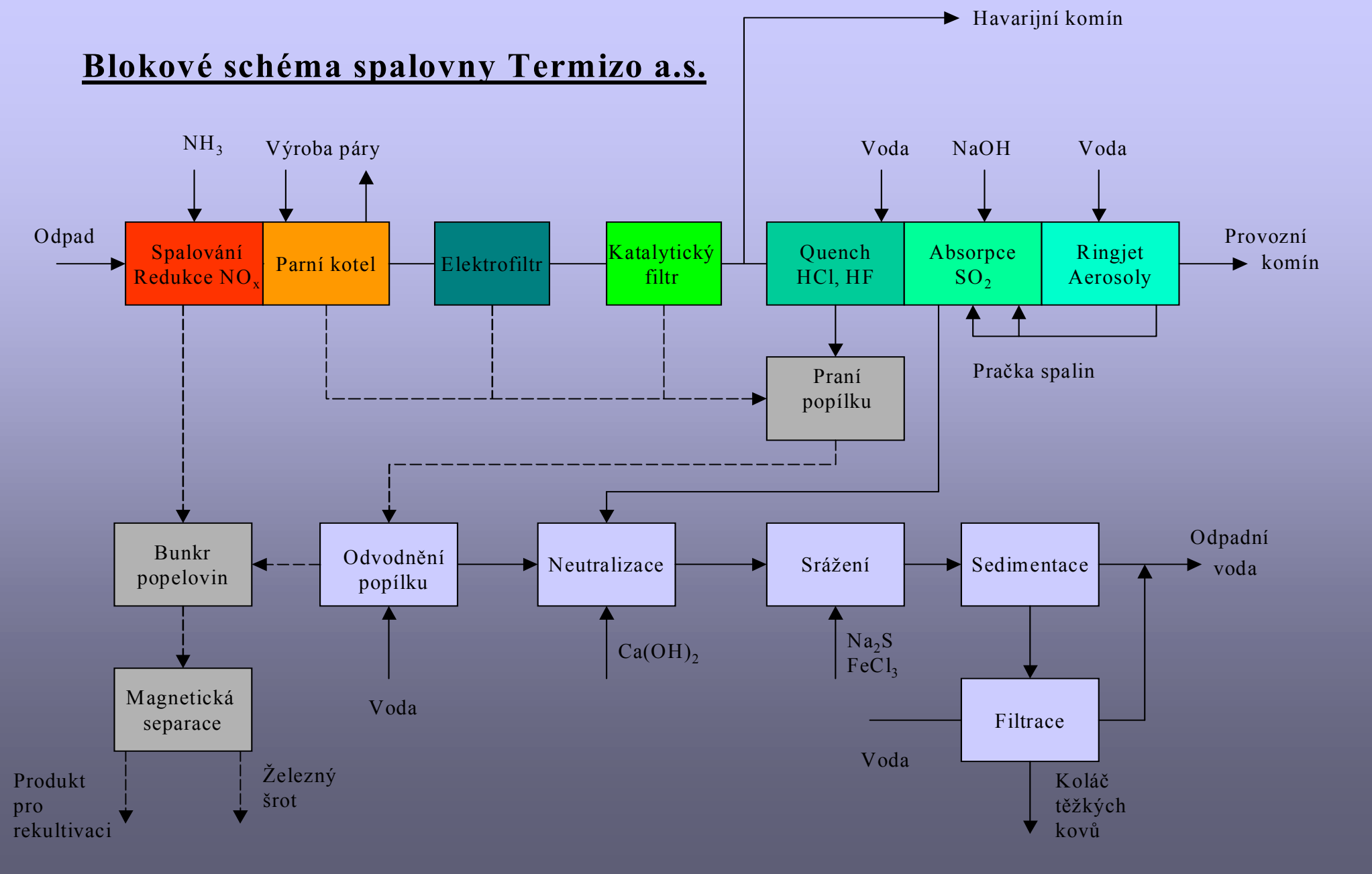

SPALOVNA ODPADŮ

SPALOVNA ODPADŮ

Blokové schéma spalovny Termizo a.s.

SPALOVNA ODPADŮ

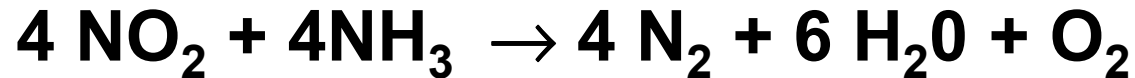

SPALOVNA ODPADŮ

OXIDY DUSÍKU:

- selektivní nekatalytická redukce amoniakem
- dávkování čpavkové vody do spalovací komory
- k redukci dochází při teplotě 850 – 950 °C
- reakce:

PCDD/F (dioxiny):

- **záchyt na katalytickém textilním filtru Remedia**
- **proces Dediox**
- **schematická rovnice:**

dioxiny → oxid uhličitý + voda + chlorovodík

TĚŽKÉ KOVY:

- **záchyt v elektrofiltru, tkaninovém filtru jako popílek**
- **první stupeň pračky spalin (Quench) – kondenzace Hg**
- **druhý a třetí stupeň pračky spalin**
- **kovy zachycené v prací vodě jsou zachytávány při čišťení pracích vod**

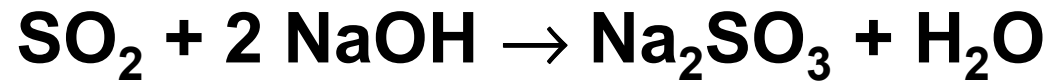
Fluorovodík (HF), chlorovodík (HCl):

- **záchyt v prvním stupni pračky spalin**
- **vzniklá kyselá vody je využita k loužení popílků**

OXID SIŘIČITÝ:

- druhý stupeň pračky spalin – absorpce v roztoku hydroxidu sodného
- reakce

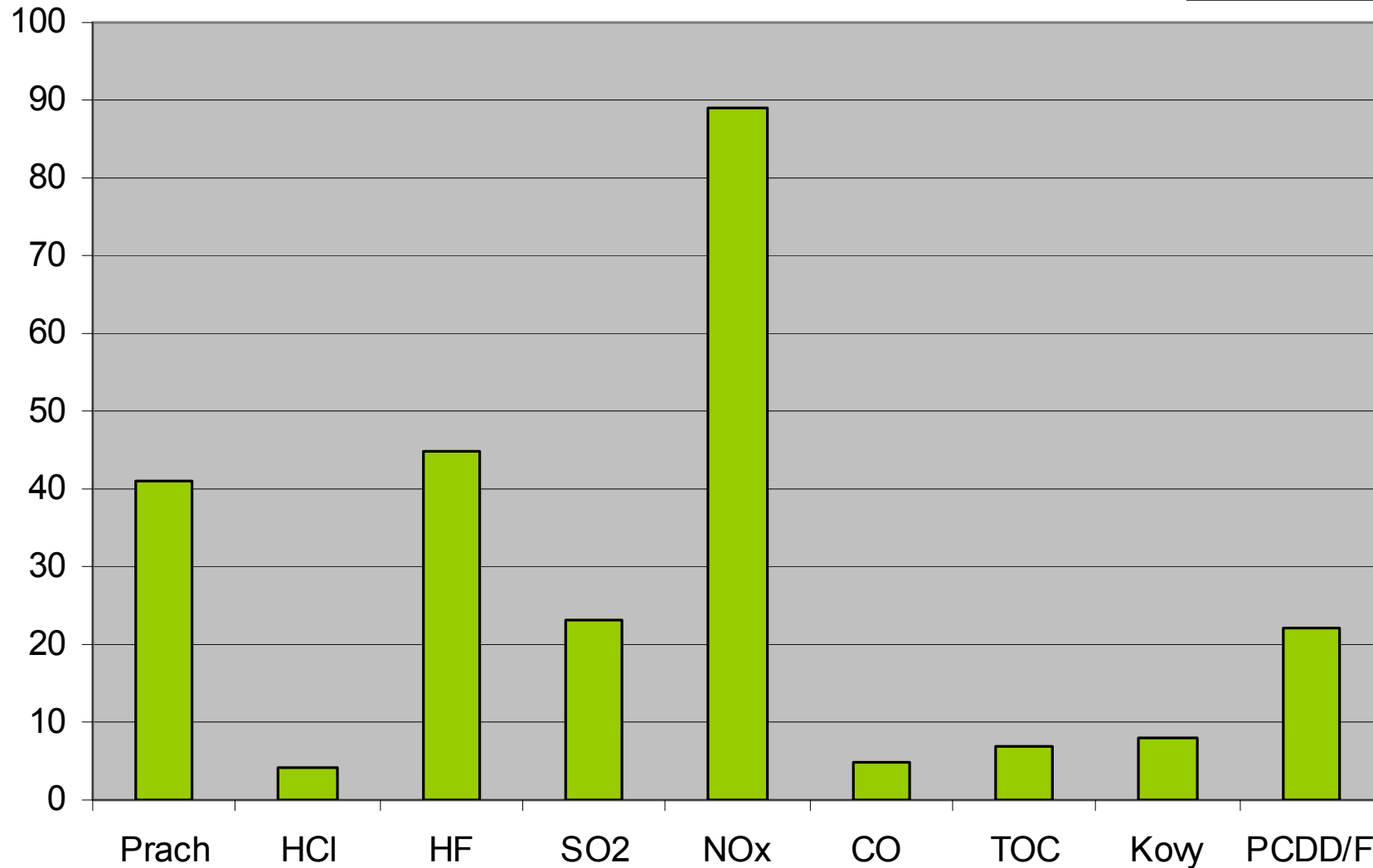
PRACH, AEROSOL:

- **elektrický filtr**
- **tkaninový filtr**
- **pračka spalin, zvláště 3. stupeň – tryskový okruh (ringjet)**

EMISE ZE SPALOVNY

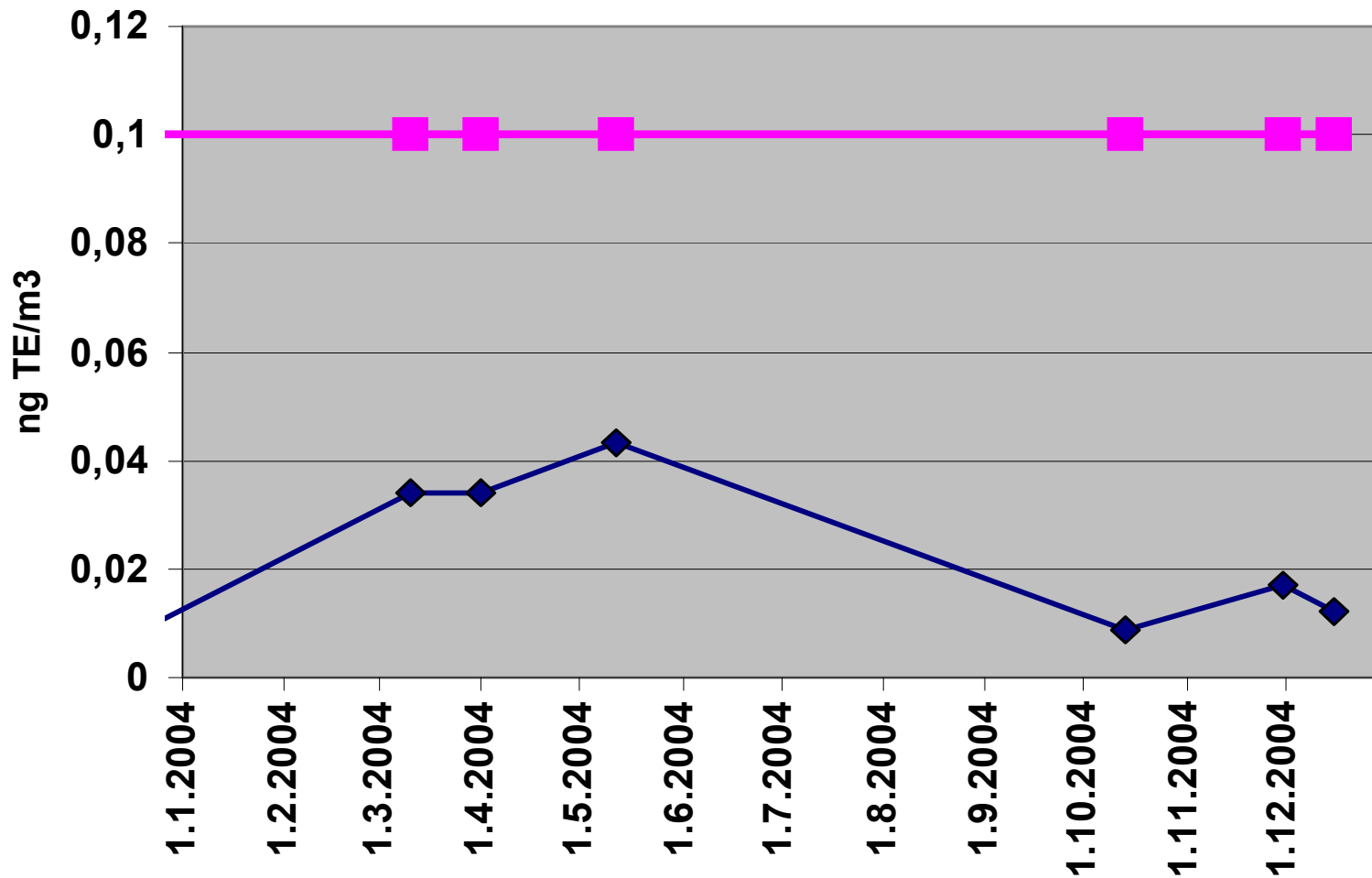
Porovnání emisí TERMIZO a.s. s limitem EU

■ % limitu EU

EMISE DIOXINŮ ZE SPALOVNY

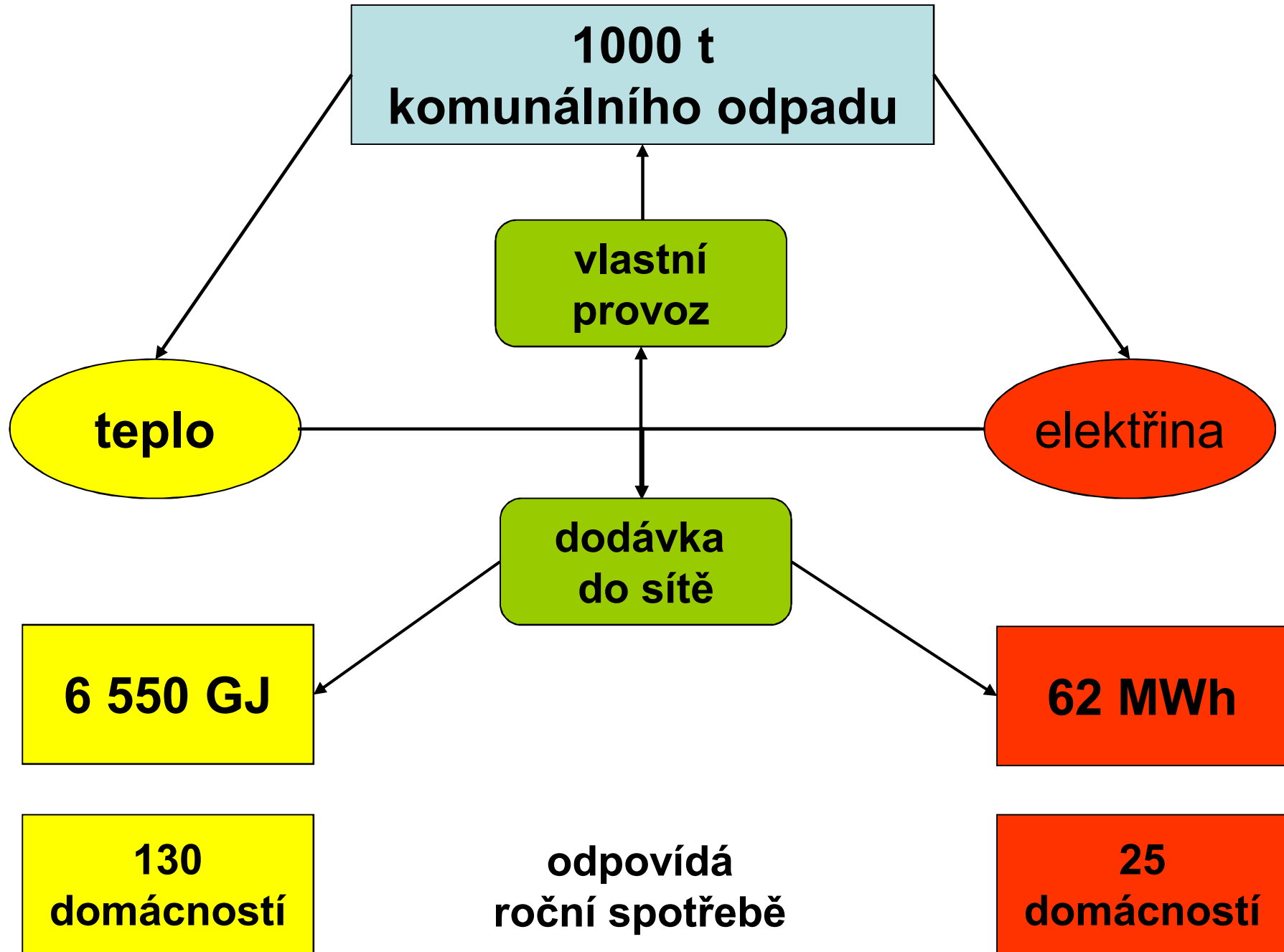
Výsledky měření obsahu dioxinů ve spalinách
spalovny TERMIZO v roce 2004
(označení limitu EU)

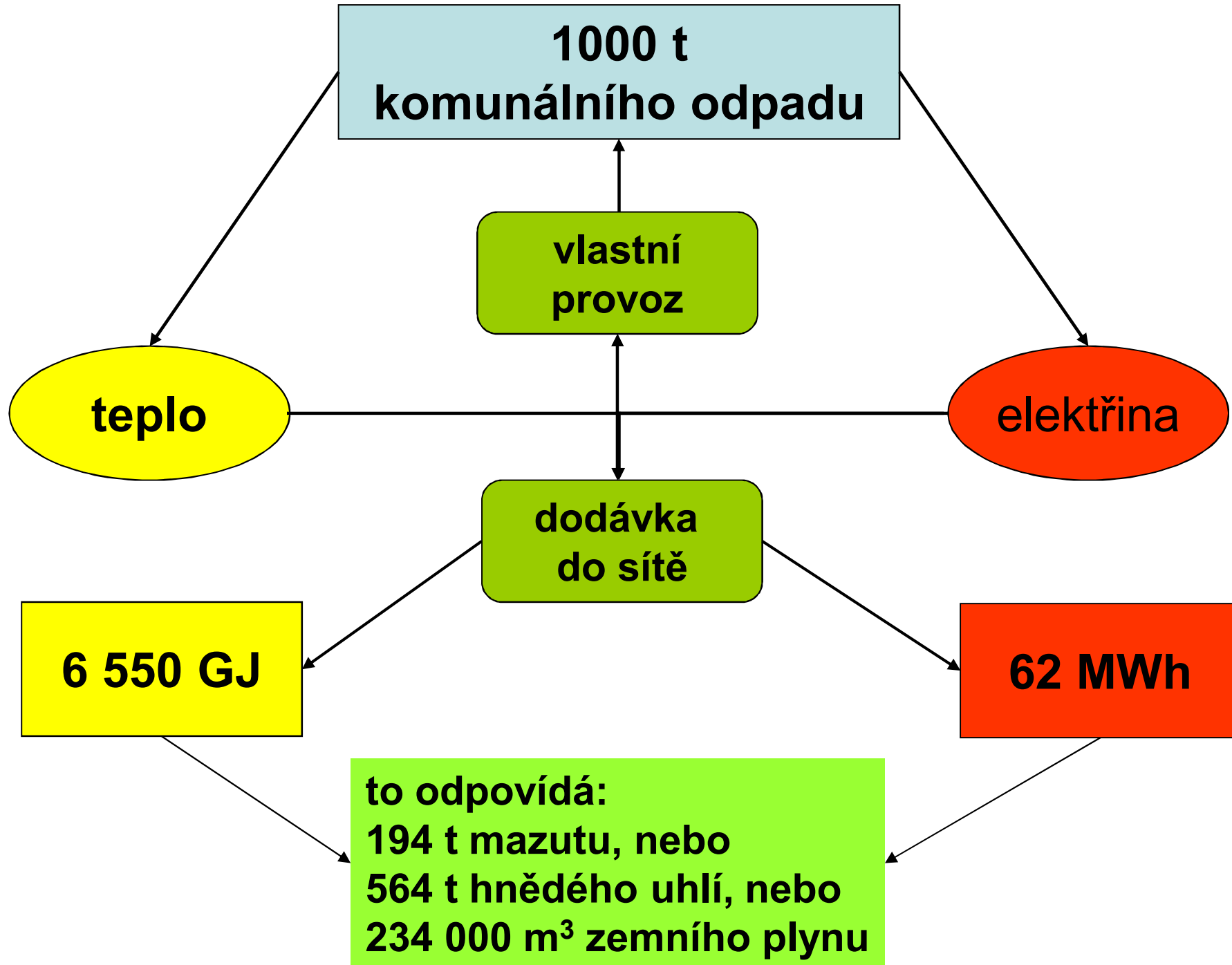
ENERGETICKÁ A MATERIÁLOVÁ BILANCE

**PODLE PROVOZNÍCH VÝSLEDKŮ
SPALOVNY TERMIZO a.s. Liberec
2004**

ENERGETICKÁ BILANCE

ENERGETICKÁ BILANCE

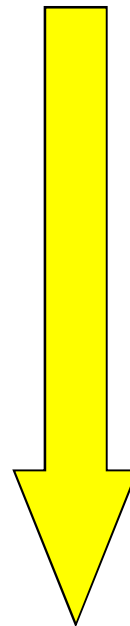

ENERGETICKÁ BILANCE

SPÁLENÍ

**1000 t
komunálního odpadu**

PŘEDÁ DO SÍTĚ

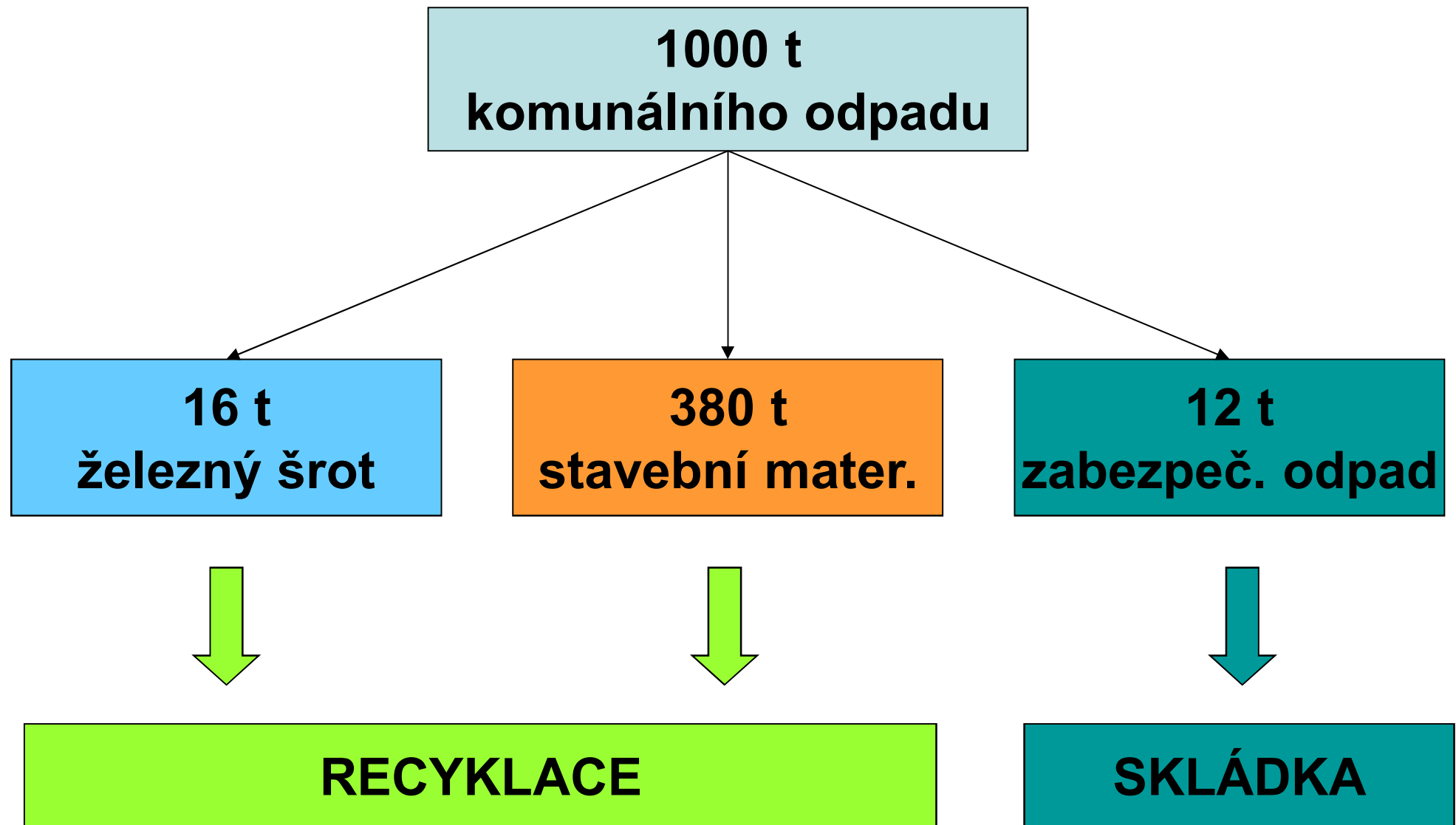

ENERGII

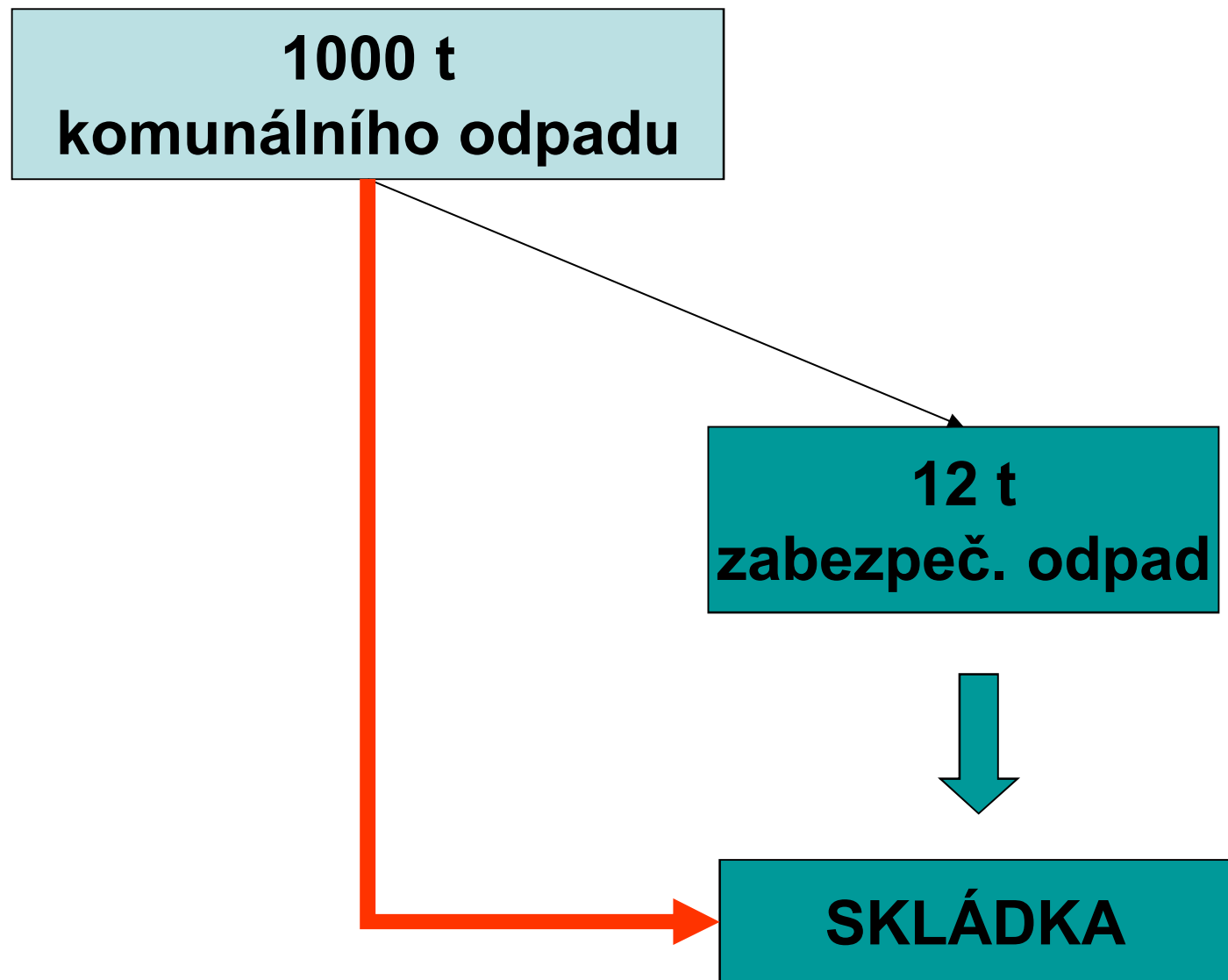
**která odpovídá:
194 t mazutu, nebo
564 t hnědého uhlí, nebo
234 000 m³ zemního plynu**

MATERIÁLNÍ BILANCE

MATERIÁLNÍ BILANCE

Využití popelovin

Využití popelovin

Využití popelovin

Využití popelovin

Posuzování vlivů na životní prostředí

Centrum pro výzkum
toxických látek

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace tohoto předmětu je spolufinancována
Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem
České republiky

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace tohoto předmětu je spolufinancována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky